

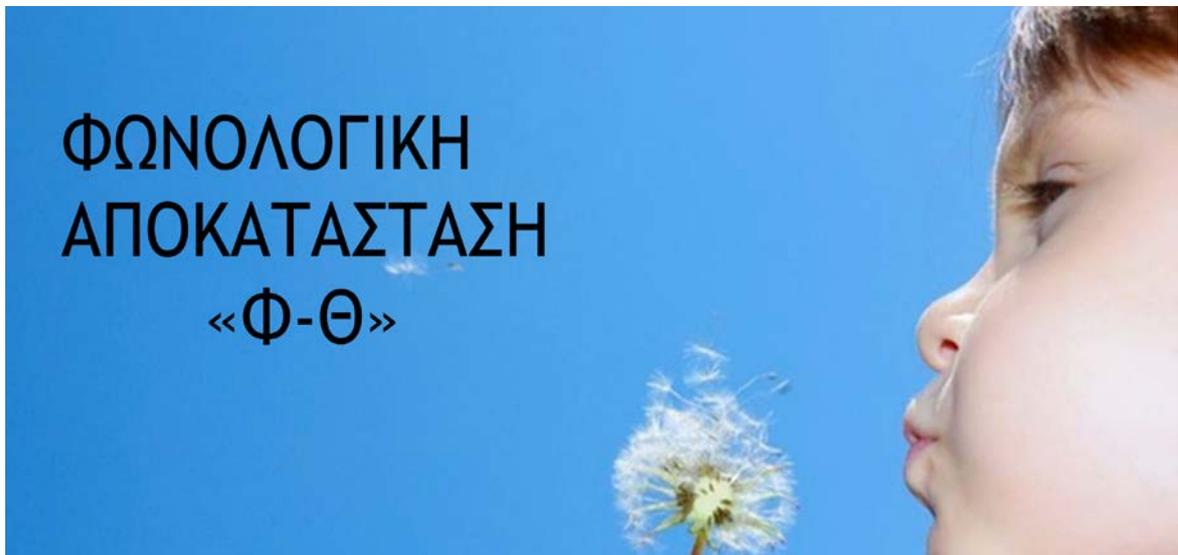
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

με θέμα:

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
«Φ-Θ»

ΝΤΟΥΡΑΝΙΔΟΥ ΜΑΡΙΝΑ - ΣΟΦΙΑ Α.Μ 13135

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Παΐλα Νικολέτα

-Ιωάννινα 2013-

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτριά μου Παΐλα Νικολέτα για την υποστήριξή της, την υπομονή της και φυσικά την πολύτιμη βοήθεια της για την υλοποίηση της εργασίας αυτής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	5
3. ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑ ΟΡΙΣΜΟΣ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ.....	11
4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑΣ.....	14
5. ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	22
6. ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΟΡΙΣΜΟΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΑΙΤΙΑ.....	24
7. ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ ΔΟΜΙΚΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ, ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ, ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	26
8. ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗ ΜΕ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ.....	32
9. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ.....	36
10. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ.....	39
11. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ «Φ».....	42
12. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ «Θ».....	54
13. ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ «Φ» ΚΑΙ «Θ».....	65
14. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑΣ.....	70
15. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	191
16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	192

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγγραφή της εργασίας αυτής έχει ως στόχο την ανάλυση μιας λεπτομερούς αποκατάστασης φωνολογικής διαταραχής. Συγκεκριμένα πραγματεύεται τα φωνήματα «φ» και «θ». Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, έγινε αρχικά από ενδιαφέρον για το πολυσήμαντο για τη λογοθεραπεία κομμάτι της φωνολογίας και που προσωπικά θεωρώ μου έδωσε το έναυσμα να ασχοληθώ περαιτέρω με τις ατελείωτες λέξεις της ελληνικής μας γλώσσας, αλλά και τα επιμέρους τμήματα των λέξεων, τα φωνήματα.

Η εργασία αποτελείται από δεκατρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφαλαίο ασχολείται με μια εισαγωγή στη γλώσσα γενικότερα, τη φωνολογία και τα επιμέρους στοιχεία της, στο δεύτερο με τη φωνολογική ενημερότητα, ενώ στο τρίτο με την αξιολόγησή της. Στο τέταρτο και στο πέμπτο κεφάλαιο θα μας απασχολήσουν η φωνολογική διαταραχή σε σχέση με την ιστορική αναδρομή της και σε σχέση με τον ορισμό, τα αίτια και τα χαρακτηριστικά της. Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται οι φωνολογικές διεργασίες και στο έβδομο η παθολογία που είναι συσχετιζόμενη με τις φωνολογικές διαταραχές.

Από το όγδοο κεφάλαιο και μετά δίνεται βάρος στην αποκατάσταση. Συγκεκριμένα στον σχεδιασμό της και στο ένατο ξεκινά η αποκατάσταση. Στο δέκατο και το ενδέκατο αναλύουμε την αποκατάσταση μεμονωμένα στα φωνήματα και στο δωδέκατο σε συνδυασμό. Επίσης στο δέκατο τρίτο κεφάλαιο παραθέτονται ασκήσεις εμπέδωσης της φωνολογικής ενημερότητας.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση ορισμένων συμπερασμάτων. Στο τέλος της εργασίας ο αναγνώστης μπορεί να δει τη σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο λόγος είναι η προφορική έκφραση της γλώσσας. Χωρίς μια καταληπτή ομιλία, δεν μπορούμε να εκφράσουμε τις επιθυμίες, τις ανάγκες, τις σκέψεις μας και κυρίως να επικοινωνήσουμε με άλλους ανθρώπους. Σύμφωνα με τους Bloom & Lahey (1978), η γλώσσα είναι ένας «κώδικας μέσω του οποίου οι ιδέες που αφορούν στον κόσμο αναπαριστώνται στη βάση ενός συμβατικού συστήματος αυθαίρετων σημάτων με στόχο την επικοινωνία». Οι Bloom και Lahey ακόμα, προσπάθησαν να περιγράψουν τον σύνθετο τρόπο λειτουργίας της ανθρώπινης γλώσσας στη βάση τριών παραμέτρων: της γλωσσικής δομής που περιλαμβάνει τη μορφολογία, τη σύνταξη και τη φωνολογία, του γλωσσικού περιεχομένου που περιλαμβάνει τη σημασιολογία, και της γλωσσικής χρήσης η οποία αποτελείται από την πραγματολογία. Αντικείμενο της έρευνας αυτής είναι κυρίως η γλωσσική δομή και πιο συγκεκριμένα η φωνολογία, ο συνδυασμός δηλαδή των επιμέρους ήχων σε μια γλώσσα.

Το ηχητικό σύστημα μιας συγκεκριμένης γλώσσας είναι η φωνολογία, και τα διακριτικά τμήματα των ήχων σε μια γλώσσα είναι φωνήματα της. Η φωνολογική ανάπτυξη ξεκινά όταν ήχοι της ομιλίας ενεργοποιούν νευρωνικά δίκτυα στον βρεφικό εγκέφαλο. Αυτή η διαδικασία αρχίζει κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών της προγεννητικής ανάπτυξης, όταν τα μωρά είναι σε θέση να ακούσουν τη χροιά της φωνής της μητέρας τους. Η φωνολογία πιο συγκεκριμένα, ενδιαφέρεται για την περιγραφή και τη λειτουργία των φθόγγων μονάχα όταν αυτοί διαφέρουν διακριτικά μεταξύ τους σε σχέση με τη γλωσσική επικοινωνία. Μελετά δηλαδή τους φθόγγους από λειτουργική άποψη και προσπαθεί να προσδιορίσει την αφηρημένη δομή των σχέσεων την οποία κάθε γλώσσα επιβάλλει με διαφορετικό τρόπο στη φωνητική ουσία, καθώς και τη φωνολογική μορφή της γλώσσας. (Vukelich, Bloom & Lahey)

Ως φώνημα, που είναι η βασική φωνολογική μονάδα, ορίζεται η μικρότερη διακριτική και εναλλάξιμη μονάδα της έκφρασης. Με τον όρο «εναλλάξιμη» εννοείται η δυνατότητα αντικατάστασης ενός φωνήματος από ένα άλλο στο ίδιο περιβάλλον. Ο όρος «διακριτική» σημαίνει ότι το φώνημα συμβάλλει στη διάκριση ενός γλωσσικού σημείου από ένα άλλο, οπότε η αντικατάσταση του στο ίδιο περιβάλλον (σε συνταγματική σχέση με τα διπλανά φωνήματα) δημιουργεί μια νέα μονάδα ανώτερου επιπέδου. (V. Paul, Bloom & Lahey)

Σε αντίθεση με τη φωνολογία, η φωνητική ορίζεται ως η επιστήμη που μελετά και περιγράφει τους γλωσσικούς ήχους, και ο φθόγγος είναι ο ήχος που παράγεται σκόπιμα από τα φωνητικά όργανα με το ρεύμα του εκπνεόμενου αέρα. (Βιρβιδάκη)

Για να καταλάβει κανείς τους ήχους της ομιλίας, χρειάζεται κάποια βασική κατανόηση των μηχανισμών του λόγου και της παραγωγής του. Πολλές από τις δομές του σώματος για την παραγωγή λόγου είναι ίδιες με αυτές που χρησιμοποιούνται για την αναπνοή και τη σίτιση. Αυτά περιλαμβάνουν δομές, όπως οι πνεύμονες, ο λάρυγγας (δηλαδή, τις φωνητικές χορδές) η γλώσσα και τα χείλη. Η ποιότητα των ήχων του λόγου επηρεάζεται επίσης από τρεις θαλάμους ή κοιλότητες γνωστές ως στοματική (το στόμα), φαρυγγική (το λαιμό), και ρινική (μύτη). Η ροή του αέρα από τους πνεύμονες γίνεται ήχος (π.χ., κατά την εκπνοή), όταν παρεμποδίζεται ή περιορίζεται από τους διάφορους μηχανισμούς ομιλίας. Για παράδειγμα, οι φωνητικές χορδές (δύο μυϊκά πτερύγια) μπορούν να διακόψουν τη ροή του αέρα με το να κλείνουν και να ανοίγουν ξανά. Η παραγωγή φωνηέντων λαμβάνει χώρα από το πρώτο έτος της ζωής, και συγκεκριμένα από τον δέκατο μήνα, και ολοκληρώνεται περίπου στο τρίτο έτος της ηλικίας. Η σειρά εμφάνισης των συμφώνων χαρακτηρίζεται από παγκόσμια ομοιομορφία, καθώς τα στιγμικά, τα ρινικά και τα υγρά σύμφωνα παράγονται προγενέστερα από τα τριβόμενα, τα προστριβόμενα σύμφωνα και τα συμφωνικά συμπλέγματα. Η κατάκτηση των φωνημάτων και των συμφωνικών συμπλεγμάτων, όπως μελετήθηκε σε διάφορες γλώσσες, ολοκληρώνεται στην ηλικία των 7 – 8 ετών. (Νικολόπουλος, V. Paul)

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η ηλικία κατάκτησης των συμφώνων της Νέας Ελληνικής από τα ελληνόπουλα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών (1995).

<u>Σύμφωνο</u>	<u>Ηλικία κατάκτησης</u>
p	2;6 – 3;0
b	2;6 – 3;0
m	2;6 – 3;0
n	3;0 – 3;6
t	2;6 – 3;0
d	3;0 – 3;6
k	2;6 – 3;0
g	2;6 – 3;0
x	3;0 – 3;6
f	3;6 – 4;0
l	3;6 – 4;0
ts	4;6 – 5;0
dz	4;6 – 5;0
s	3;6 – 4;0
z	3;6 – 4;0
r	5;6 – 6;0
v	3;0 – 3;6
ð	4;0 – 4;6
θ	4;0 – 4;6
c	2;6 – 3;0
ʃ	2;6 – 3;0
ç	3;0 – 3;6
ʝ	3;0 – 3;6
λ	4;0 – 4;6
ɲ	2;6 – 3;0

Ακόμα οι μεμονωμένοι ήχοι αποτελούνται από μοναδικά και διακριτικά χαρακτηριστικά τα οποία, όταν όλα τα γνωρίσματα είναι παρόντα, διαφοροποιούν έναν ήχο από τους άλλους. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά των ήχων είναι ο τρόπος άρθρωσης, ο τόπος άρθρωσης και η ηχηρότητα. Οι κλινικοί συχνά χρησιμοποιούν τα διακριτικά χαρακτηριστικά, για να προσδιορίσουν τους τύπους των λαθών. Από τη στιγμή που προσδιοριστούν οι τύποι, η θεραπεία εστιάζεται στην

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

εξάσκηση των χαρακτηριστικών που θα βελτιώσουν τις παραγωγές λόγου. Το πλεονέκτημα της προσέγγισης, που στηρίζεται στα διακριτικά γνωρίσματα, είναι η δυνατότητα να στοχεύσουμε σε ένα ή περισσότερα συγκεκριμένα γνωρίσματα, που θα συμβάλλουν στη βελτίωση περισσότερων από έναν ήχους την ίδια στιγμή. (Βιρβιδάκη, Καμπανάρου)

Στον παρακάτω πίνακα αναλύονται τα διακριτικά χαρακτηριστικά όλων των ήχων.

	<u>ΣΥΜΦΩΝΑ</u>
Β	Χειλο-οδοντικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Γ	Ουρανικό, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Δ	Μεσο – οδοντικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Ζ	Ακρογλωσσικό, ηχηρό, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Θ	Μεσο – οδοντικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Κ	Ουρανικό, άηχο, κλειστό – στιγμικό
Λ	Ακρογλωσσικό, πλευρικό
Μ	Διχειλικό, ηχηρό, ρινικό
Ν	Ακρογλωσσικό, ηχηρό, ρινικό
Π	Διχειλικό, άηχο, κλειστό - στιγμικό
Ρ	Ακρογλωσσικό, παλλόμενο
Σ	Ακρογλωσσικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Τ	Ακρογλωσσικό, άηχο, κλειστό – στιγμικό
Φ	Χειλο – οδοντικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
Χ	Ουρανικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό

	<u>ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ</u>
Μπ	Διχειλικό, ηχηρό
Ντ	Ακρογλωσσικό, ηχηρό
Γκ	Ουρανικό, ηχηρό
Τσ	Προστριβόμενο
Τζ	προστριβόμενο

		<u>ΔΙΠΛΑ</u>
ψ	π	Διχειλικό, άηχο, κλειστό – στιγμικό
	σ	Ακρογλωσσικό, άηχο, τριβόμενο – εξακολουθητικό
ξ	κ	Ουρανικό, άηχο, κλειστό - στιγμικό

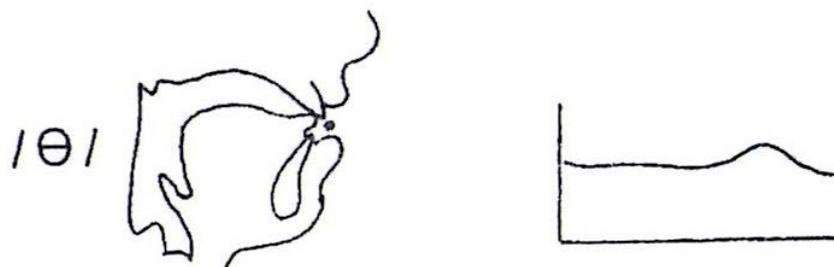
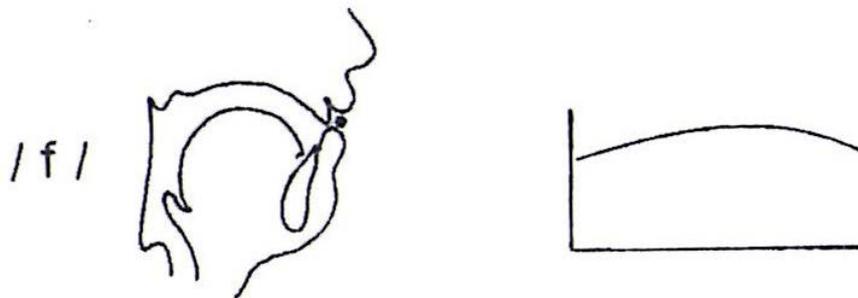
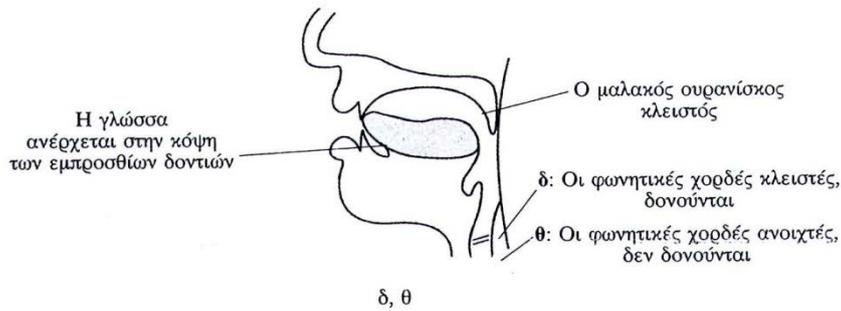
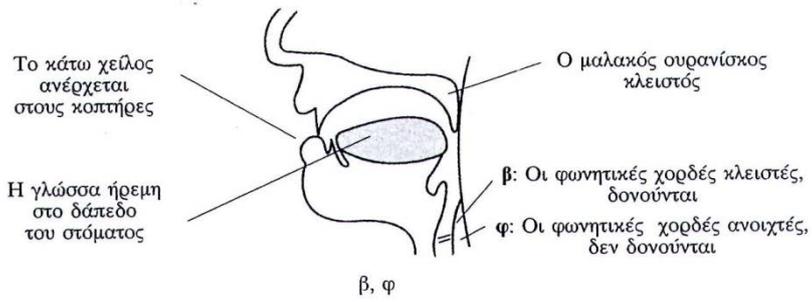
	<u>ΦΩΝΗΕΝΤΑ</u>
α	Χαμηλό, μη στρογγυλό
ε	Μέσο, μη στρογγυλό
ι	Υψηλό, μη στρογγυλό
ο	Μέσο, στρογγυλό
ου	Υψηλό, στρογγυλό

Εδώ, η μελέτη θα επικεντρωθεί σε δύο συγκεκριμένα φωνήματα, το φ και το θ: Το φ αρθρώνεται με στένωμα που σχηματίζει το κάτω χείλος με την άνοδό του στους άνω κοπτήρες. Κατά την άσκηση της τεμαχιακής άρθρωσης δεν θα πρέπει η άνοδος του κάτω χείλους να συνοδεύεται και από αισθητή άνοδο της κάτω γνάθου. Το ίδιο χείλος θα πρέπει να μοιράζεται κάτω από την κοπτική γραμμή των προηγούμενων δοντιών, η γλώσσα πρέπει να είναι στη βασική της θέση, δηλαδή στο έδαφος της στοματικής κοιλότητας, ο μαλακός ουρανίσκος κλειστός, οι γνάθοι στο κανονικό τους άνοιγμα – ένα ανεπιτήδευτο ωοειδές. Ο αέρας προστρίβεται τότε στο χειλεοδοντικό στένωμα και θα περάσει από την ανοιχτή γλωττίδα χωρίς να δονήσει τις φωνητικές χορδές. Το φ είναι άηχο και διαρκές.

Το θ αρθρώνεται με στένωμα που σχηματίζει το άκρο της γλώσσας καθώς ανέρχεται στην κόψη των εμπρόσθιων δοντιών. Τα χείλη διατηρούν ένα ωοειδές σχήμα, οι γνάθοι το κανονικό άνοιγμα (15 χιλ.), ενώ ο μαλακός ουρανίσκος παραμένει κλειστός. Τα πλάγια άκρα της γλώσσας ανέρχονται και πιέζουν ελαφρά τους τραπεζίτες. Στο γλωσσοδοντικό στένωμα (που σχηματίζει το άκρο της γλώσσας με την άνοδο του στα εμπρόσθια δόντια), προστρίβεται ο αέρας χωρίς να δονεί τις φωνητικές χορδές. Το θ είναι άηχο και διαρκές. Είναι γνωστό αλλιώς στη φωνητική θεωρία και ως μεσοδοντικό (interdentals). (Μουδατσάκης, Kent)

Αν το παιδί αντιμετωπίζει δυσκολία στο να αρθρώσει το θ τότε ενθαρρύνεται να βγάλει τη μύτη της γλώσσας έξω και να την δαγκώνει απαλά, τα χείλη σε χαμόγελο και να φυσάει απαλά χωρίς φωνή. Ενώ αν δυσκολεύεται στο φ ενθαρρύνεται να ακουμπήσει απαλά τα πάνω δόντια στο κάτω χείλος και να φυσάει χωρίς φωνή φ,φ,φ να σβήσει το κερί ή όπως φυσάει ο αέρας. (Καμπανάρου)

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ, ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

Η φωνολογική ενημερότητα αναφέρεται στην αναγνώριση των φωνολογικών μερών σε μια λέξη και στην ικανότητα χειρισμού αυτών των μερών, δηλαδή στην ικανότητα του παιδιού να επιδρά στα δομικά στοιχεία του προφορικού λόγου και να τα χειρίζεται. Η ικανότητα αυτή απαιτεί όχι μόνο τις λειτουργίες της κατανόησης και της παραγωγής επικοινωνιακού λόγου αλλά και τη δεξιότητα διαχωρισμού της δομής της γλώσσας από την επικοινωνιακή της πρόθεση. Η φωνολογική ενημερότητα είναι μια μεταγλωσσική δεξιότητα και αναφέρεται συγκεκριμένα στη σαφή κατανόηση ότι οι λέξεις αποτελούνται από διακριτά μέρη: συλλαβές και φωνήματα. (Byrnes, Mandel, Παντελιάδου)

Η φωνολογική επίγνωση αρχίζει όταν τα μικρά παιδιά είναι σε θέση να ακούσουν τα όρια των λέξεων. Όταν λοιπόν, οι ήχοι γίνονται λέξεις οι οποίες χρησιμοποιούνται συχνά σε ένα πλαίσιο κατονομασίας συγκεκριμένων αντικειμένων, η απόκτηση της σημασιολογικής έννοιας ξεκινά. (Vukelich)

Η έρευνα είναι σαφής, ότι η φωνολογική καθώς και η φωνημική επίγνωση είναι μεταγλωσσικές ικανότητες. Ως εκ τούτου, τα παιδιά δεν πρέπει μόνο να είναι σε θέση να παράγουν και να παίξουν με τις ηχητικές μονάδες, αλλά επίσης πρέπει να καταλάβουν ότι οι μονάδες αυτές είναι τμήματα της γλώσσας. Ενώ η αρχική επαφή των παιδιών με την φωνολογική επίγνωση μπορεί να γίνει με απαγγελίες και παιχνίδια ηχητικών μονάδων, οι δραστηριότητες αυτές φαίνεται να είναι ανεπαρκείς. Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί, είναι ενάντια στο να δίνεται τόσο πολύ προσοχή στην ομοιοκαταληξία. Ενώ η ομοιοκαταληξία είναι ένα καλό σημείο για να δομηθεί η φωνολογική ενημερότητα των ήχων της ομιλίας, ωστόσο δεν έχει διαπιστωθεί ότι είναι ένας αξιόπιστος προγνωστικός παράγοντας των δεξιοτήτων ανάγνωσης των παιδιών. (Vukelich)

Όσον αφορά τα στάδια ανάπτυξης στην ικανότητα αντίληψης της φωνολογικής δομής των λέξεων, αυτή αρχίζει να αναπτύσσεται από την προσχολική ηλικία και ακολουθεί προοδευτικά τα παρακάτω στάδια:

α) Αναγνώριση ομοιοκαταληξίας (3-4 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει αν δύο λέξεις έχουν ομοιοκαταληξία. Π.χ. Στις λέξεις που θα σου πω θα ακούς στο τέλος τρεις ίδιες φωνές: γάτα, ντομάτα (ναι) / χέρι, γόνατο (όχι).

β) Αναγνώριση συλλαβών (4-5 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να αντιληφθεί ότι οι λέξεις αποτελούνται από συλλαβές. Π.χ. Χτύπησε παλαμάκια και μέτρησε πόσες συλλαβές έχει η λέξη «άλογο»: ά – λο – γο, τρία παλαμάκια, τρεις συλλαβές.

γ) Απομόνωση φωνημάτων – Αναγνώριση αρχικού, μεσαίου και τελικού φωνήματος (6 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει το αρχικό, το μεσαίο και το τελικό φώνημα σε λέξεις. Π.χ. Ποια είναι η πρώτη φωνή που ακούς στη λέξη «μαχαίρι»; (/μ/). Ποια είναι η φωνή που ακούς στο τέλος της λέξης «αλάτι»; (/ι/). Αν βγάλεις την πρώτη και την τελευταία φωνή στη λέξη «μάτι», ποιες είναι οι φωνές που μένουν; ([ατ]).

δ) Χρήση και εναλλαγή αρχικών φωνημάτων (6 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει και να χρησιμοποιήσει αρχικά φωνήματα για τη δημιουργία λέξεων. Π.χ. Ποια λέξη τελειώνει σε [άρι] και αρχίζει από /ζ/; (ζάρι). Αν αντί για /ζ/ βάλω /β/ ποια λέξη θα έχω; (βάρη).

ε) Συγχώνευση φωνημάτων (6 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να συγχωνεύσει τα φωνήματα που ακούει σε μια λέξη. Π.χ. Θα προφέρω μια λέξη πολύ αργά και θέλω να μου πεις ποια λέξη είπα: /μ/...../α/...../τ/...../ι/. (μάτι)

στ) Διαχωρισμός φωνημάτων (6-7 χρόνων): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να μετρήσει και να αναγνωρίσει τα φωνήματα που ακούει σε μια λέξη. Π.χ. Πόσες και ποιες φωνές ακούς μέσα στη λέξη «έλα»; (τρεις φωνές /ε/ /λ/ /α/).

ζ) Άνετος χειρισμός φωνημάτων (7+): Το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να αφαιρεί ή να αντικαθιστά φωνήματα και να φτιάχνει καινούριες λέξεις. Π.χ. Αν αλλάξω το /π/ στο όνομα Πάνος και βάλω το /μ/, ποιο όνομα θα έχω; (Μάνος). (Αθανασιάδη)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΦΩΝΟΛΟΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑΣ

Στη διάγνωση προβλημάτων λόγου/επικοινωνίας και συνεπώς της φωνολογικής ενημερότητας συμμετέχουν: ο λογοθεραπευτής, ο παιδίατρος, ο ΩΡΛ, ο ψυχολόγος και ο εκπαιδευτικός. Εδώ η έρευνα θα εστιαστεί στην αξιολόγηση που οφείλει να κάνει ο λογοθεραπευτής. (Καμπανάρου)

Ένας άτυπος τρόπος αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας σε παιδί 5-7 ετών είναι ο παρακάτω:

α) Τεστ ακουστικής αναγνώρισης ομοιοκαταληξίας:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί δύο λέξεις (βίδα, σανίδα).
- Ζητάμε να μας πει αν αυτές οι δύο λέξεις ακούγονται το ίδιο στο τέλος.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Οι λέξεις βίδα και σανίδα τελειώνουν με τις ίδιες τρεις φωνές [ίδα]. Οι λέξεις βίδα και αλεύρι τελειώνουν με διαφορετικές φωνές.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα δύο παραδείγματα στο παιδί, ώστε να καταλάβει τι ζητάμε:
 - 1) Άκουσε αυτές τις δύο λέξεις: σέλα, ομπρέλα.
Επανάλαβε τις δύο λέξεις που άκουσες.
Οι δύο αυτές λέξεις τελειώνουν με τις ίδιες τρεις φωνές; (ναι)
Σήκωσε τα δύο σου χέρια ψηλά αν οι δύο λέξεις που άκουσες τελειώνουν με τις ίδιες τρεις φωνές.
 - 2) Άκουσε αυτές τις δύο λέξεις: βιβλίο – μολύβι.
Επανάλαβε τις δύο λέξεις που άκουσες.
Οι δύο αυτές λέξεις τελειώνουν με τις ίδιες τρεις φωνές; (όχι)
Σήκωσε το ένα σου χέρι ψηλά αν οι δύο λέξεις που άκουσες δεν τελειώνουν με τις ίδιες τρεις φωνές.

β) Τεστ αναγνώρισης συλλαβών:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί μια λέξη (καράβι)
- Ζητάμε να χτυπήσει παλαμάκια κάθε φορά που ακούει μια συλλαβή.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Η λέξη καράβι έχει τρεις συλλαβές: κα – ρα – βι. Χτυπάμε παλαμάκια τρεις φορές λέγοντας τις τρεις συλλαβές.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα δύο παραδείγματα στο παιδί, ώστε να καταλάβει τι ζητάμε. Π.χ.:
 - 1) Άκουσε αυτή τη λέξη: (μανάβης).
Επανέλαβε αργά τη λέξη που άκουσες.
Χτύπησε παλαμάκια για κάθε συλλαβή της.
Πόσες συλλαβές άκουσες; (τρεις)
 - 2) Άκουσε αυτή τη λέξη: (μολύβι).
Επανέλαβε αργά τη λέξη που άκουσες.
Χτύπησε παλαμάκια για κάθε συλλαβή της.
Πόσες συλλαβές άκουσες; (τρεις)

γ) Τεστ αναγνώρισης αρχικού φωνήματος μεμονωμένων λέξεων:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί μια λέξη (βίδα)
- Ζητάμε να μας πει ποια είναι η πρώτη φωνή που ακούει στη λέξη.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Όταν λέω βίδα, ακούω στη αρχή ένα /β/.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα ένα παράδειγμα στο παιδί, ώστε να καταλάβει τι ζητάμε. Π.χ.:
 - 1) Άκουσε αυτή τη λέξη: σέλα.
Επανέλαβε αυτή τη λέξη που άκουσες.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Ποια είναι η πρώτη φωνή που ακούς;

Η πρώτη φωνή που ακούω είναι /σ/.

δ) Τεστ αντιστοιχίας αρχικού φωνήματος ομάδας λέξεων:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί τρεις λέξεις (βίδα, βαρέλι, καρβέλι)
- Ζητάμε να μας πει ποιες από τις λέξεις που ακούει αρχίζουν με την ίδια φωνή.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Οι λέξεις βίδα και βαρέλι αρχίζουν με την ίδια φωνή /β/.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα δύο παραδείγματα στο παιδί, ώστε να καταλάβει τι ζητάμε. Π.χ.:
 - 1) Άκουσε αυτές τις λέξεις: σέλα, βδέλλα, σανίδα.
Επανάλαβε τις λέξεις που άκουσες.
Ποιες από τις λέξεις αρχίζουν με την ίδια φωνή;
Οι λέξεις σέλα και σανίδα αρχίζουν με την ίδια φωνή /σ/.
 - 2) Άκουσε αυτές τις λέξεις: μολύβι, μαμά, καρύδι.
Επανάλαβε τις λέξεις που άκουσες.
Ποιες από τις λέξεις αρχίζουν με την ίδια φωνή;
Οι λέξεις μολύβι και μαμά αρχίζουν με την ίδια φωνή /μ/.

ε) Τεστ αναγνώρισης τελικού φωνήματος μεμονωμένων λέξεων:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί μια λέξη (καρότο)
- Ζητάμε να μας πει ποια είναι η τελευταία φωνή που ακούει στη λέξη.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Όταν λέω καρότο, η τελευταία φωνή που ακούω είναι /ο/.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα ένα παράδειγμα στο παιδί, ώστε να καταλάβει τι ζητάμε. Π.χ.:

- 1) Άκουσε αυτή τη λέξη: λεφτά.
Επανάλαβε τη λέξη που άκουσες.
Ποια είναι η τελευταία φωνή που ακούς;
Η τελευταία φωνή που ακούω είναι /α/.

στ) Τεστ αντιστοιχίας τελικού φωνήματος ομάδας λέξεων:

Οδηγίες:

- Λέμε στο παιδί τρεις λέξεις (ήλιος, κύριος, κυρία)
- Ζητάμε να μας πει ποιες από τις λέξεις που ακούει τελειώνουν με την ίδια φωνή.
- Εξηγούμε χρησιμοποιώντας το παράδειγμα: Οι λέξεις ήλιος και κύριος τελειώνουν με την ίδια φωνή /ς/.

Εξάσκηση:

- Δίνουμε ακόμα ένα παράδειγμα στο παιδί ώστε να καταλάβει τι του ζητάμε:
 - 1) Άκουσε αυτές τις λέξεις: μπάλα, κάρο, Μαρία.
Επανάλαβε τις λέξεις που άκουσες.
Ποιες από τις λέξεις τελειώνουν με την ίδια φωνή;
Οι λέξεις μπάλα και Μαρία τελειώνουν με την ίδια φωνή /α/.
(Αθανασιάδη)

Ένα άλλο υπόδειγμα φωνολογικής ενημερότητας, προτείνεται από την Σουζάνα Παντελιάδου:

A.1 Άκουσε τις λέξεις και βρες αυτήν που δεν ταιριάζει.

Παράδειγμα: ποτό – πολύ – σπίρτα, ταψί – μέλι – τάξη,
σάλα – σάκα – βίδα, γάλα – ξύλο – γάτα, πάλι – χέρι – πανί.

A.2 Άκουσε τις λέξεις και βρες αυτήν που δεν ταιριάζει.

Παράδειγμα: χαλί – φιλί – δάσος, δέμα – ήλιος – κόμμα
πόδι – ξύδι – δάσος, δώρο – φίδι – μωρό, φτηνός – παχύς – κενός.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

B.1 Θα σου πω κάποιες λέξεις. Θέλω να μου πεις ποια φωνή ακούς πρώτη.

Παράδειγμα: όνομα, σώμα, στεφάνι, έλα, ήλιος, μήνας, γάλα, χαλί, ρόδι, κλειδί, τρέχω.

B.2 Θα σου πω κάποιες λέξεις. Θέλω να μου πεις ποια φωνή ακούς τελευταία.

Παράδειγμα: βρύση, πουλί, ταύρος, νερό, πανί, ρόδα, γράψε, σκύλος, μήλων.

B.3 Θα ακούσεις μερικά κομματάκια της λέξης στη σειρά. Μάντεψε τι σου λέω.

Παράδειγμα: δά-σος, κα-θρέ-φτης, παι-δί, σκύ-λος, κα-πέ-λο, πο-δή-λα-το.

B.4 Θα ακούσεις μερικές φωνούλες στη σειρά. Μάντεψε ποια λέξη σου λέω.

Παράδειγμα: ό-λ-α, έ-ξ-ω, α-π-ό, φ-ω-ς, δ-ε-ν, σ-ώ-μ-α, θ-έ-λ-ω.

Γ.1 Θα σου πω μερικές λέξεις και θέλω να μου τις πεις προφέροντας κάθε κομμάτι της λέξης χωριστά.

Παράδειγμα: γάλα, πουλί, σαγόνι, έλα, κήπος, νίκη, φανέλα.

Γ.2 Θα σου πω μερικές λέξεις και θέλω να μου τις πεις προφέροντας κάθε φωνή ξεχωριστά.

Παράδειγμα: σαν, θα, να, το, έχω, όταν, σέλα.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δ.1 Θα σου λέω κάποιες λέξεις. Εσύ θα μου λες αυτό που μένει αν βγάλουμε το πρώτο κομμάτι.

Παράδειγμα: πόδι > δί, καλάθι > λάθι, κάτω > τω, όνομα > νομα, μολύβι > λύβι.

Δ.2 Θα σου λέω κάποιες λέξεις. Εσύ θα μου λες αυτό που μένει αν βγάλουμε το τελευταίο κομμάτι.

Παράδειγμα: πόδι > πό, νερό > νε, θέλω > θε, λαγός > λα, ήρωας > ήρω, πεπόνι > πεπό, θάλασσα > θάλα, ρώτησε > ρώτη.

Δ.3 Θα σου λέω κάποιες λέξεις. Εσύ θα μου λες αυτό που μένει αν βγάλουμε την πρώτη φωνή.

Παράδειγμα: σέλα > έλα, φτερό > τερό, βήμα > ήμα, κήπος > ήπος, ρόδα > όδα, βρήκα > ρήκα, κλείνω > λείνω, τρένο > ρένο.

Δ.4 Θα σου λέω κάποιες λέξεις. Εσύ θα μου λες αυτό που μένει αν βγάλουμε την τελευταία φωνή τους.

Παράδειγμα: τόπος > τόπο, πάνω > πάν, από > απ, πύλη > πύλ, στόμα > στόμ, λαγός > λαγό, έβαλα > έβαλ, κουτάλι > κουτάλ.

Δ.5 Θα σου λέω κάποιες λέξεις. Εσύ θα μου λες αυτό που μένει αν βγάλουμε αυτό που σου λέω.

Παράδειγμα: πρωί > πρί, πέτρα > πέτα, νέος > νος, τέλος > τέος, ρεύμα > ρέμα, κρίμα > κίμα, ακτίνα > ακίνα.

Δ.6 Πες αυτό που ακούς ανάποδα.

Παράδειγμα: σα > ας, νε > εν, βα > αβ, ακ > κα, ιλ > λι, το > οτ, εμ > με, κε > εκ.

Υπάρχουν όμως και σταθμισμένοι τρόποι αξιολόγησης της φωνολογικής ενημερότητας. Για την αξιολόγηση του ελληνόφωνου πληθυσμού χρησιμοποιείται η Δοκιμασία Φωνητικής και Φωνολογικής Ανάπτυξης (Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών, 1995), η οποία σχεδιάστηκε σύμφωνα με τη δοκιμασία Phonological Assessment of Child Speech (PACS) (Grunwell, 1985). Το Ελληνικό Φωνολογικό Τεστ είναι το μοναδικό εργαλείο στον τομέα της ανάλυσης της άρθρωσης και της ομιλίας, που έχει προσαρμοστεί και σταθμιστεί σε ελληνικό πληθυσμό.

Το κυρίως μέρος του τεστ απαρτίζεται από μια σειρά 59 ασπρόμαυρων σκίτσων. Τα σκίτσα είναι απλά και κατανοητά έχοντας στόχο να αποτελούν απεικονίσεις τις οποίες γνωρίζουν τα Ελληνόπουλα. Σημειώνεται πως πρόκειται για λέξεις που περιέχονται στο καθημερινό λεξιλόγιο κάθε παιδιού και είναι κυρίως χρηστικού περιεχομένου και σημασίας. Παράλληλα η εικονογράφηση είναι ιδιαίτερα αντιπροσωπευτική και απλή, βοηθώντας το παιδί να αντιληφθεί γρήγορα τη λέξη – στόχο. Σε κάθε εικόνα υπάρχει η απεικόνιση της λέξης – στόχου και τίποτε άλλο που θα μπορούσε να αποσπάσει την προσοχή του παιδιού.

Οι εικόνες αντιστοιχούν σε λέξεις κοινά αποδεκτές και γνωστές στα παιδιά, ενώ είναι προσεκτικά επιλεγμένες με βάση τα φωνήματα που περιέχουν, τη θέση των φωνημάτων αυτών (αρχή, μέση, τέλος), τον αριθμό των συλλαβών τους και τη φωνοτακτική τους δομή.

Με αυτόν τον τρόπο, ο κλινικός μπορεί να ελέγξει την απόδοση των παιδιών στους τομείς της άρθρωσης και της φωνολογίας σύμφωνα με τις παραπάνω παραμέτρους. Η δοκιμασία περιέχει επιπλέον δύο σύνθετες εικόνες. Και εδώ οι εικόνες είναι ασπρόμαυρες, αρκετά ξεκάθαρες και με θέμα και περιεχόμενο που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του παιδιού.

Με την έναρξη της δοκιμασίας, διευκρινίζουμε στο παιδί ότι θα δει κάποιες εικόνες, τις οποίες καλείται να αναγνωρίσει και να

κατονομάσει. Σε κάποιες περιπτώσεις, κάποια παιδιά δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν την εικόνα ή δεν κατονομάζουν σωστά την επιθυμητή λέξη. Σε αυτήν την περίπτωση, ο εξεταστής, σε πρώτη φάση, βοηθάει το παιδί σημασιολογικά, δηλαδή περιγράφει τη χρήση του αντικειμένου ή κάποιο άλλο χαρακτηριστικό του, που θα βοηθήσει την ανάκληση της επιθυμητής λέξης. Αν κατόπιν όλων αυτών το παιδί αδυνατεί να ανακαλέσει τη λέξη, του ζητείται να την επαναλάβει μετά τον εξεταστή γεγονός το οποίο καταγράφεται στο αντίστοιχο έντυπο.

Με τη βοήθεια αυτού του σταθμισμένου εργαλείου, οι λογοθεραπευτές μπορούν να υπολογίσουν τη φωνολογική ηλικία του παιδιού σε σχέση με τη χρονολογική του ηλικία. (Καμπανάρου)

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ (ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ)

Οι περιπτώσεις των διαταραχών στην ηχητική εκφορά του λόγου περιγράφηκαν αρχικά ως δυσκολίες άρθρωσης των φθόγγων και αποδόθηκαν στην αδυναμία τοποθέτησης των αρθρωτών στη θέση παραγωγής. Έτσι, τα προβλήματα λόγου που αφορούσαν στην παραγωγή θεωρούνταν ότι πήγαζαν αποκλειστικά από φωνημικές και όχι από φωνολογικές διαταραχές, όπου οι αδυναμίες του παιδιού εντοπίζονταν στην ελλιπή ανάπτυξη όλων των ήχων της γλώσσας του.

Η θεώρηση αυτή των προβλημάτων παραγωγής λόγου παρουσίαζε ορισμένες αδυναμίες. Πρώτον είχαν παρατηρηθεί πολλές περιπτώσεις όπου οι φθόγγοι τους οποίους δεν πρόφερε το παιδί ομαδοποιούνταν σε μια ή περισσότερες κατηγορίες (π.χ. κατηγορία των τριβόμενων συμφώνων), χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην κοινή φύση των μη παραγόμενων ήχων. Δεύτερον δεν μπορούσαν να εξηγηθούν οι περιπτώσεις των παιδιών με ακατάληπτο λόγο που διακρίνονταν για τη φωνημική αστάθειά τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι λέξεις τότε προφέρονταν με τον ένα και τότε με τον άλλο τρόπο, η παραγωγή ήταν άλλοτε ορθή και άλλοτε λανθασμένη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει μια συστηματική παραγωγή ή ακόμη να μην υπάρχουν συστηματικά φθογγικά λάθη. Για παράδειγμα άλλοτε ένα φώνημα παραγόταν σωστά σε μια λέξη (κάτσε) και άλλοτε όχι (τότα αντί για κότα). (Νικολόπουλος)

Οι παραπάνω επισημάνσεις καθώς και περαιτέρω έρευνες στον τομέα της αναπτυσσόμενης φωνολογίας οδήγησαν σε μια αναθεωρημένη άποψη, σύμφωνα με την οποία η εξέλιξη των ικανοτήτων φωνολογικής παραγωγής δεν είναι μια ευθύγραμμη πορεία όπου προστίθεται με το χρόνο η άρθρωση καινούριων ήχων. Αντιθέτως, διάφορα στοιχεία δείχνουν ότι οι ικανότητες φωνολογικής παραγωγής δεν ταυτίζονται με τις ικανότητες άρθρωσης, όσο κι αν οι τελευταίες φαίνεται πως καθορίζουν εν μέρει τη φωνολογική παραγωγή. Μερικές φορές, μια λάθος παραγωγή φαντάζει σαν οπισθοδρόμηση της ανάπτυξης, αλλά φαίνεται ότι αποτελεί αντιθέτως ένδειξη εξέλιξης,

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

καθώς η συστηματική αλλά παροδική εκτόπιση ήδη κατακτηθέντων στοιχείων από καινούρια μάλλον εκφράζει την ανάγκη του παιδιού να κατοχυρώσει τις καινούριες γνώσεις και ικανότητες. (Κατή)

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ (ΟΡΙΣΜΟΣ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΑΙΤΙΑ)

Όπως προαναφέρθηκε, τα λάθη στη φωνηματική ακολουθία των λέξεων μπορεί να οφείλονται σε δυσκολίες στην άρθρωση ορισμένων φθόγγων. Μπορεί όμως επίσης, να οφείλονται σε ένα ιδιαίτερο σύστημα «φωνοτακτικών» κανόνων που αναπτύσσει το παιδί προσπαθώντας να προσεγγίσει διάφορες λέξεις (Stampa, 1979). Η εκφορά των λέξεων βασίζεται στην παραγωγή φωνητικών αντιθέσεων και τα παιδιά με διαταραχές ομιλίας δεν έχουν πλήρως ανεπτυγμένο φωνολογικό σύστημα για να εκφέρουν τις αντιθέσεις που χρειάζονται (Οκαλίδου, 2008). Επομένως, είναι φυσικό να αναπτύσσουν αρχικά λιγότερες φωνητικές αντιθέσεις εφαρμόζοντας κανόνες «συνεκφοράς» των φθόγγων, οι οποίοι καθορίζονται ανάλογα με το γειτονικό φωνητικό περιβάλλον της κάθε λέξης και ονομάζονται φωνολογικές διεργασίες.

Διακρίνονται σε τυπικές που συναντώνται στον πρώιμο λόγο παιδιών μικρότερης ηλικίας και σε μη τυπικές οι οποίες στηρίζονται στην ιδιοσυγκρασιακή εκφορά και δεν εμφανίζονται κατά τη διάρκεια κατάκτησης του λόγου. Οι πρώτες χαρακτηρίζουν ένα παιδί με φωνολογική καθυστέρηση και οι δεύτερες με φωνολογική διαταραχή. Διακρίνονται σε δομικές (διαδικασίες απλοποίησης της συλλαβικής δομής) και σε συστημικές (διαδικασίες απλοποίησης των φωνημικών αντιθέσεων).

Συμπερασματικά, σε μια φωνολογική διαταραχή, το παιδί επιλέγει ένα λάθος φώνημα λόγω λανθασμένης νοητικής οργάνωσης των φωνημάτων. Ενώ δεν υπάρχει φανερό πρόβλημα νευρομυϊκού ελέγχου ή δομικών ανωμαλιών, παρατηρούνται προβλήματα ακουστικής διάκρισης των φωνημάτων και η ομιλία μπορεί να είναι ακατάληπτη σε μεγάλο βαθμό. (Οκαλίδου)

Μια φωνολογική διαταραχή είναι φανερή όταν η συνολική φωνολογική παραγωγή είναι ουσιαστικά πιο κάτω από τους προσδοκώμενους αναπτυξιακά φωνολογικούς κανόνες. Το παιδί αντιμετωπίζει συχνή και σημαντική δυσκολία κατά την παραγωγή

φωνημάτων σε διάφορες θέσεις μέσα στις λέξεις, τις φράσεις και/ή τις προτάσεις και τα λάθη αυτά είναι συνεπείς. Υπάρχει συστηματικό έλλειμμα στην επίγνωση των φωνολογικών γλωσσικών γνωρισμάτων, το οποίο επηρεάζει την παραγωγή του λόγου, με αποτέλεσμα αυτή η λανθασμένη παραγωγή φωνημάτων σε συζητήσεις να αντιβαίνει σημαντικά στην αποτελεσματική επικοινωνία στο σπίτι, το σχολείο και την κοινωνία και ο αυθόρμητος λόγος του παιδιού να κρίνεται ακατάληπτος από άλλους ενήλικες. (Ταφιάδης, Feit)

Το τι πραγματικά προκαλεί μια φωνολογική διαταραχή δεν είναι ξεκάθαρο. Επειδή ένα μεγάλο ποσοστό παιδιών έχουν παρόμοια προβλήματα, είναι πιθανόν να υπάρχει γενετική προδιάθεση. Ακόμα φωνολογικές διαταραχές μπορεί να έχουν προκληθεί από άλλες αναπτυξιακές και νευρολογικές διαταραχές, όπως οι κινητικές διαταραχές της ομιλίας, η νοητική υστέρηση, οι αισθητηριακές βλάβες, οι οποίες επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο την ανάπτυξη των ήχων της ομιλίας. Μπορεί επίσης να έχουν προκληθεί από λειτουργικές διαταραχές της άρθρωσης, οι οποίες εμφανίζονται ως αδυναμία παραγωγής συγκεκριμένων φθόγγων παρά την έλλειψη οργανικής ανωμαλίας. Τέλος, οι δυσπλασίες του συστήματος της ομιλίας όπως είναι οι υπερωσχιστίες αλλά και δυσκολίες γνωστικού τύπου που αφορούν στη γλωσσική γνώση και οργάνωση των ήχων στον εγκέφαλο, φαίνεται να προκαλούν φωνολογικές διαταραχές. (Feit, Νικολόπουλος)

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ

Οι φωνολογικές διεργασίες περιγράφουν τι κάνουν τα παιδιά κατά τις φυσιολογικές αναπτυξιακές διεργασίες του λόγου, για να απλοποιήσουν τις πρότυπες ενήλικες παραγωγές. Όταν ένα παιδί χρησιμοποιεί πολλές διαφορετικές διεργασίες ή χρησιμοποιεί διεργασίες που δεν εμφανίζονται συνήθως στη διάρκεια κατάκτησης λόγου, η καταληπτότητα μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά.

Η ανάλυση των φωνολογικών διεργασιών αντιπαραβάλλει τις αρθρωτικές παραγωγές ενός παιδιού ή ενός ενήλικα με προβλήματα λόγου με τις φυσιολογικές παραγωγές ενηλίκων. Το πλεονέκτημα του να χρησιμοποιεί κανείς την προσέγγιση των φωνολογικών διεργασιών είναι ότι μπορεί να προσδιορίσει τους τύπους λαθών και μετά να στοχεύσει σε εκείνους τους τύπους για να αποκαταστήσει περισσότερους από έναν ήχους ταυτόχρονα. Για παράδειγμα, αν ένα παιδί παρουσιάζει τύπο καθυστέρησης την απαλοιφή τελικού συμφώνου, μπορεί κανείς να επιλέξει να στοχεύσει στα τελικά σύμφωνα γενικά, παρά να εστιάσει σε λίγους μόνο ήχους σε τελική θέση.

Οι φωνολογικές διεργασίες διακρίνονται συνήθως σε δομικές απλοποιήσεις, δηλαδή σε εκείνες που αλλάζουν τη συλλαβική και συνεπώς τη λεκτική δομή, και συστημικές απλοποιήσεις, δηλαδή σε διεργασίες όπου απλοποιούνται οι φωνητικές αντιθέσεις χωρίς να επέρχεται δομική αλλαγή. Στη δεύτερη περίπτωση ο αριθμός των τεμαχίων παραμένει ο ίδιος, ενώ στη πρώτη μικραίνει ή μεγαλώνει.

Δομικές Απλοποιήσεις

Είναι οι διαδικασίες απλοποίησης της δομής μιας φωνητικής ακολουθίας (συλλαβής, λέξης, πρότασης)

- Απαλοιφή μη τονισμένης συλλαβής.

Το παιδί παραλείπει μια ή και περισσότερες από τις τονισμένες συλλαβές μιας λέξης. Το φαινόμενο συναντάται στις πολυσύλλαβες λέξεις.

- Απλοποίηση σε μονοσύλλαβες λέξεις.

Το παιδί αντικαθιστά τις πολυσύλλαβες λέξεις με μια συλλαβή.

- Αναδιπλασιασμός.

Το παιδί επαναλαμβάνει μια συλλαβή (συνήθως την τονισμένη) ή έναν ήχο στη θέση των υπόλοιπων συλλαβών της λέξης.

α) Μερικός αναδιπλασιασμός.

Το παιδί επαναλαμβάνει συνήθως έναν ήχο της τονισμένης συλλαβής στη θέση των υπόλοιπων συλλαβών της λέξης.

β) Ολικός αναδιπλασιασμός.

Το παιδί επαναλαμβάνει ολόκληρη συνήθως την τονισμένη συλλαβή στη θέση των υπόλοιπων συλλαβών της λέξης.

- Απλοποίηση συμπλεγμάτων.

Το παιδί απαλείφει ένα ή περισσότερα τμήματα ενός συμπλέγματος.

- Απαλοιφή συμπλεγμάτων.

Η απαλοιφή ολόκληρου του συμπλέγματος.

- Απαλοιφή τελικού συμφώνου.

Η απαλοιφή του τελικού συμφώνου, δηλαδή η κατάληξη σε κλειστή συλλαβή. Στα Ελληνικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι το φαινόμενο αυτό συναντάται με το τελικό /n/ και /s/. Το φωνολογικό σύστημα των παιδιών είναι ανώριμο ακόμα να δεχτεί κλειστές συλλαβές και τις απλοποιεί.

- Απαλοιφή ενός συμφώνου.

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να συμβαίνει για δύο λόγους:

α) Η απαλοιφή ενός συμφώνου κλειστής συλλαβής ώστε να απλοποιηθεί σε πιο εύκολη δομή. Το συγκεκριμένο φώνημα έχει κατακτηθεί από το παιδί.

β) Η απαλοιφή ενός συμφώνου που δεν έχει κατακτηθεί ακόμα.

➤ Αρμονίες.

Είναι η αλλαγή ενός φωνήματος ώστε να εναρμονιστεί σε ένα χαρακτηριστικό σε ένα άλλο φώνημα. Η εναρμόνιση μπορεί να γίνει σε ένα ή και στα τρία παρακάτω χαρακτηριστικά.

A. τον τόπο

B. τον τρόπο

Γ. την ηχηρότητα

Το φώνημα που επηρεάζει και εναρμονίζει τους υπόλοιπους ήχους μπορεί να προηγείται ή και να έπεται. Τα φωνήματα που εναρμονίζονται μπορεί να υπάρχουν και να λειτουργούν σε άλλα φωνημικά περιβάλλοντα.

Συστημικές Απλοποιήσεις

Οι συστημικές απλοποιήσεις είναι διαδικασίες απλοποίησης των φωνημικών αντιθέσεων.

Αλλαγή στον τόπο άρθρωσης:

- Εμπροσθοποίηση: η αντικατάσταση των οπίσθιων φωνημάτων με πρόσθια. Συνήθως τα υπερωικά αντικαθίστανται με οδοντικά.
- Οπισθοποίηση: η αντικατάσταση των μπροστινών φωνημάτων με οπίσθια. Συνήθως τα φατνιακά αντικαθίστανται με ουρανικά και υπερωικά.
- Φατνιοποίηση: τα οδοντικά και μερικές φορές τα χειλικά γίνονται φατνιακά.

- Χειλιοποίηση:

Αλλαγή στον τρόπο άρθρωσης

- Εκκροτοποίηση (στιγματικοποίηση): η αντικατάσταση ενός φωνήματος κυρίως των τριβόμενων και των προστριβόμενων με ένα έκκροτο. Μερικές φορές μπορεί να παρατηρηθεί εκκροτοποίηση και των υγρών και των ρινικών.
- Ηχηροποίηση: το παιδί αντικαθιστά ένα άηχο φώνημα με ένα ηχηρό που έχει τον ίδιο τρόπο και τόπο άρθρωσης.
- Αηχοποίηση: το παιδί αντικαθιστά ένα ηχηρό φώνημα με ένα άηχο που έχει τον ίδιο τόπο και τρόπο άρθρωσης.

Άλλες διαδικασίες απλοποίησης

- Μετάθεση: η αμοιβαία μετακίνηση δύο ήχων ή συλλαβών μέσα σε μια λέξη.
- Μετακίνηση: όταν ο ήχος αλλάζει θέση μέσα στη λέξη απλοποιώντας τη φωνοτακτική της δομή. Παρατηρείται σε λέξεις με κλειστή συλλαβή μέσα στη λέξη. (Καμπανάρου)

Στον παρακάτω πίνακα αναλύονται οι φωνολογικές τεμαχιακές αποκλίσεις στα παιδιά από τους Hodson και Paden (1991), με αντίστοιχα παραδείγματα στην κάθε κατηγορία:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
	Αποκοπές συλλαβών <ul style="list-style-type: none">• Πτώση αρχικής, μεσαίας ή τελικής συλλαβής.• Πτώση μη τονισμένης	<ul style="list-style-type: none">• /ba/ αντί μπανάνα (αποβολή μεσαίας και τελικής συλλαβής)

ΑΠΟΚΟΠΕΣ ΤΕΜΑΧΙΩΝ	<p>συλλαβής.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προβλήματα με πολυσύλλαβες λέξεις. 	<ul style="list-style-type: none"> • /me'meri/ αντί μεσημέρι (αποβολή μεσαίας συλλαβής)
	<p>Αποκοπές συμφώνων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πτώση συμφώνου (αρχικού, μεσαίου ή τελικού). 	<ul style="list-style-type: none"> • /'ala/ αντί γάλα (πτώση αρχικού συμφώνου) • /ma'ma/ αντί μαμάς (πτώση τελικού συμφώνου)
	<p>Αποκοπές συμφωνικών συμπλεγμάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πτώση συμφωνικού συμπλέγματος. • Απλούστευση συμφωνικού συμπλέγματος. 	<ul style="list-style-type: none"> • /'ata/ αντί κράτα (πτώση συμπλέγματος σε αρχική θέση) • /'kata/ αντί κράτα (απλούστευση συμφωνικού συμπλέγματος)
	<p>Άλλες αλλαγές στη συλλαβική δομή.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγχώνευση • Μετάθεση • Επένθεση 	<ul style="list-style-type: none"> • /kali'fera/ αντί καλησπέρα (συγχώνευση) • /kor'kodilos/ αντί κροκόδειλος (μετάθεση) • /ci'lise/ αντί κλείσε (επένθεση)
ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	Γλωττιδική αντικατάσταση	<ul style="list-style-type: none"> • /'e la/ αντί έλα
	Εμπροσθοποίηση ή (προσθίωση)	<ul style="list-style-type: none"> • /ta'nata/ αντί κανάτα
	Οπισθοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • /ci'ri/ αντί τυρί
	Ουρανικοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • /'ura/ αντί σούπα
	Απουρανοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • /ke/ αντί και (/ce/
	Στιγμακοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • /talasa/ αντί θάλασσα
	Γλωσσολίσθηση υγρών	<ul style="list-style-type: none"> • /ne'jo/ αντί νερό
	Φωνηεντοποίηση	<ul style="list-style-type: none"> • /kaí'a/ αντί καλά

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	Προστρίβωση	• /'tsura/ αντί σούπα
	Αποπροστρίβωση	• /'santa/ αντί τσάντα
	Προφωνηεντική αηχοποίηση	• /'xala/ αντί γάλα
	Προφωνηεντική ηχηροποίηση	• /bi'lafi/ αντί πιλάφι
ΦΩΝΗΕΝΤΙΚΕΣ ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ	Αρμονία φωνηέντων	• /'ala/ αντί έλα
ΑΦΟΜΟΙΩΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΓΕΙΤΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	Χειλικοποίηση	• /ba'ruzi/ αντί καπούζι
	Υπερωποίηση	• /ka'ceto/ αντί πακέτο
	Ρινοποίηση	• /na'mio/ αντί ταμείο
	Φαττικοποίηση	• /'sila/ αντί φύλλα
	Υγροποίηση	• /le'lo/ αντί νερό
	Αναδιπλασιασμός	• /la'laθi/ αντί καλάθι
ΜΗ ΦΩΝΗΜΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ Ή ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ	Πρόταση γλώσσας, πλαγίωση, ρινοποίηση, υπορινικοποίηση, φαρυγγισμός ή υπερωισμός	• /'e la/ αντί έλα • /ka'ka/ αντί μαμά (υπεωισμός)
ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΦΘΟΓΓΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ	Τριβόμενα, υγρά, κλειστά κ.λπ.	• /ka'li/ αντί χαλί (έλλειψη τριβόμενων)

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗ ΜΕ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Η ακοή είναι μια πιο τις πιο θεμελιώδεις λεωφόρους της μάθησης και η βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ομιλίας και του λόγου. Η ακοή για τον άνθρωπο αποτελεί το κανάλι διά του οποίου αναπτύσσεται η ομιλία και στη συνέχεια ο λόγος. Πλήρης απώλεια της ακοής στην περίοδο ανάπτυξης της ομιλίας, σημαίνει κλείσιμο του φυσιολογικού καναλιού για την ανάπτυξή της. (Kent)

Είναι δύσκολο να καθοριστεί το κατά πόσο η κώφωση επηρεάζει τη φωνολογική εξέλιξη των παιδιών. Οι επιδράσεις είναι εξαιρετικά ποικίλες και γίνονται πιο πολύπλοκες από τα αποτελέσματα των πολύ διαφορετικών μεθόδων παρέμβασης. Το παιδί που γίνεται κωφό σε ηλικία 6 χρόνων μπορεί να έχει τον ίδιο βαθμό μείωσης της ακοής μ' ένα παιδί που γεννιέται κωφό αλλά οι εμπειρίες τους κατά την περίοδο ανάπτυξης διαφέρουν πάρα πολύ. Το παιδί που χάνει την ακοή του μετά την ανάπτυξη του λόγου, έχει εδραιώσει τις γλωσσικές ικανότητες του, τις ικανότητες για σκέψη και επεξεργασία όπως ένα παιδί με κανονική ακοή. Το παιδί που εκ γενετής είναι κωφό, δεν έχει την ίδια ευκαιρία να αναπτύξει τη γλωσσική επιδεξιότητα, και το φωνολογικό του σύστημα αναπτύσσεται κάτω από πολύ διαφορετικές συνθήκες. Έρευνες έχουν ασχοληθεί σχετικά με τη φωνολογία και την πιθανότητα να υπάρχει συστηματικότητα στα «σφάλματα» των κωφών παιδιών, καθώς επίσης και σε σχέση με το φωνολογικό σύστημα των ενηλίκων. Ο MONSEN (1976) ισχυρίστηκε ότι τα κωφά παιδιά δεν κάνουν σφάλματα άρθρωσης, αλλά «προφέρουν φθόγγους σύμφωνα με ένα παρεκκλινόμενο φωνολογικό σύστημα». (Οκαλίδου)

Αναλυτικότερα, μετά από φωνολογική ανάλυση του βαβίσματος βρεφών ηλικίας 15 – 24 μηνών αποκαλύφθηκε ότι το φωνολογικό ρεπερτόριο των βαρήκων – κωφών βρεφών δεν ήταν ανάλογο με εκείνο των ακουόντων. Συγκεκριμένα, αντιστοιχούσε σε ακούοντα βρέφη ηλικίας περίπου 2 έως 12 μηνών. Μελέτες επιβεβαιώνουν το συμπέρασμα ότι το φωνητικό παιχνίδι των βαρήκων – κωφών βρεφών παράγεται κατά την ίδια χρονική περίοδο και με συχνότητα ανάλογη των ακουόντων, αλλά παρόλο που εξελίσσεται, περιέχει ένα μικρότερο μέρος του φωνολογικού ρεπερτορίου των ακουόντων βρεφών.

Επομένως, η εξέλιξη της φωνολογίας είναι συνήθως βραδύτερη και οι φωνολογικές διεργασίες εμφανίζονται συχνότερα. Ακόμα έχουν εντοπιστεί κοινές κατηγορίες φωνολογικών διεργασιών, όπως η ηχηροποίηση αρχικών συμφώνων, η «αηχοποίηση» (μετατροπή σε άηχα) τελικών συμφώνων (έκκροτων, τριβόμενων, προστριβόμενων) και ο εκκροτισμός (αντικατάσταση τριβόμενων από έκκροτα). Στα βαρήκοα – κωφά άτομα εντοπίζονται επιπλέον, επιπρόσθετες φωνολογικές διεργασίες όπως η γλωττοποίηση, η τριβοποίηση, η οπισθοποίηση ενώ δεν παρατηρήθηκε η απο – ουρανικοποίηση, διεργασία που εμφανίζεται στην ομιλία των ακουόντων παιδιών. Τέλος τα βαρήκοα – κωφά παιδιά κάνουν συνήθως πολλές και διαφορετικού είδους αντικαταστάσεις, ενώ τα ακούοντα παιδιά είχαν ένα περισσότερο μειωμένο ρεπερτόριο αντικαταστάσεων. (Οκαλίδου)

Επί βαρηκοΐας τύπου αντιλήψεως μεταξύ 6 -12 μηνών δεν αντιλαμβάνεται τόνους υψηλής συχνότητας, κυρίως τα συρριστικά σύμφωνα π.χ. (σ,ζ) και τα υψηλά φωνήεντα π.χ. (ι) ή και άλλα σύμφωνα όπως το π, μ, μπ, φ. ενώ τα βαθιά φωνήεντα όπως π.χ. το α, ο, ου, τα αντιλαμβάνεται σωστά. Επί βαρηκοΐας τύπου αγωγιμότητας δεν αντιλαμβάνεται τόνους χαμηλής συχνότητας. Στην περίοδο αυτή το βαρήκοο παιδί λόγω της λανθασμένης ακουστικής εμπειρίας που απόκτησε, δεν μπορεί να συνδέει σωστά τα αντικείμενα με τα ηχητικά σύμβολα. Παρουσιάζει δυσκολίες στην εξέλιξη της ομιλίας και δεν αντιλαμβάνεται σωστά το χώρο και το χρόνο. (Ηλιάδη, Μεταξά, Ψηφίδη)

Συμπερασματικά, οι δυσκολίες των ατόμων με βαρηκοΐα/κώφωση στην ομιλία περιλαμβάνουν ενδεικτικά: αντικαταστάσεις, ανακριβή παραγωγή και αυξημένη διάρκεια φωνηέντων, παραλείψεις τελικών συμφώνων σε λέξεις και παραλείψεις συμφώνων σε συμπλέγματα, παράλειψη του φωνήματος /σ/ σε σχεδόν όλες τις θέσεις, παραλείψεις αρχικών συμφώνων, παραφθορές φωνημάτων, μειωμένη καταληπτότητα ομιλίας.

Εκτός από τη βαρηκοΐα, εντοπίζονται διαταραχές στο φωνολογικό σύστημα και των παιδιών με σύνδρομο Down. Η ομιλία τους είναι συχνά ακατάληπτη. Χαρακτηρίζεται από ασυνεπής λάθη και υστερεί σε

σχέση με άλλες πτυχές της επικοινωνιακής τους ανάπτυξης, όπως η κατανόηση γλώσσας. Σε σύγκριση με τα τυπικώς ανεπτυγμένα παιδιά, η ομιλία των παιδιών με σύνδρομο Down παρουσιάζει διαταραχή στην απόκτηση του φωνολογικού συστήματος και είναι επιρρεπής στην ασυνεπή παραγωγή ομιλίας. Επιπλέον, οι δυσκολίες τους φαίνεται να είναι επίμονες αλλά ανθεκτικές στην θεραπεία. Συγκεκριμένα, σε μια μελέτη, όπου οι γονείς των παιδιών με σύνδρομο Down είχαν εκπαιδευτεί για να είναι οι επόπτες της θεραπείας για τη φωνολογική διαταραχή των παιδιών τους, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι με ένα πρόγραμμα κατάρτισης 26 ωρών, κατά τη διάρκεια 13 εβδομάδων, οδήγησε σε δραματική βελτίωση των φωνολογικών δεξιοτήτων των παιδιών. Τέλος, οι φωνολογικές ικανότητες των παιδιών με σύνδρομο Down σχετίζονται με την ποσότητα και το είδος λόγου αλλά και με την ανατροφοδότηση που δίνεται στα παιδιά από τους γονείς τους. (Dodd)

Επιπλέον, είναι γεγονός ότι η δυσλεξία συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τις φωνολογικές διεργασίες. Στη λεκτική έκφραση του παιδιού, υπάρχουν συχνά, έντονες συγχύσεις γραμμάτων, και μάλιστα πολλές φορές μια ιδιαίτερη ομιλία. Οι συγχύσεις αυτές των γραμμάτων στον προφορικό λόγο εντοπίζονται κυρίως μεταξύ των γραμμάτων τα οποία ηχητικά είναι όμοια, ενώ οι κυριότερες είναι μεταξύ των γραμμάτων -φ- και -θ-, -β- και -δ-, -π- και -τ-, όπως επίσης και μεταξύ των -κ- -γ- και -χ-. (Καρπαθίου)

Θα δοθεί ιδιαίτερη βάση σε μια υπόθεση που υπάρχει σχετικά με τη σύνδεση αυτή, όπου δυσκολίες στην ανάγνωση και τη γραφή οφείλονται κυρίως σε διαταραχές του φωνολογικού συστήματος. Η υπόθεση ότι οι δυσκολίες των δυσλεξικών με το γραπτό λόγο συνδέονται πρωταρχικά με ανεπάρκειες στις φωνολογικές δεξιότητες, είναι το κυρίαρχο πλαίσιο εργασίας στον ερευνητικό χώρο τα τελευταία 20 χρόνια. Η υπόθεση αυτή καλείται ως «υπόθεση της φωνολογικής ανεπάρκειας» και υποστηρίζει ότι ο πυρήνας των δυσλεξικών δυσκολιών βρίσκεται σε μια βαθύτερη ανεπάρκεια στην επεξεργασία των φωνολογικών πληροφοριών. (Αναστασίου, Frith)

Από την άλλη, η σχέση φωνολογίας και ανάγνωσης είναι αμφίδρομη και διαφοροποιείται ανάλογα με τις υπάρχουσες δεξιότητες

φωνολογικής ενημερότητας. Από τη μια πλευρά, οι μαθητές που εισέρχονται στο δημοτικό με χαμηλή φωνολογική ενημερότητα επιτυγχάνουν λιγότερο στην ανάγνωση από ότι οι μαθητές που διαθέτουν υψηλή φωνολογική ενημερότητα. Από την άλλη, η φωνολογική ενημερότητα καλλιεργείται μέσα από τη διδασκαλία της ανάγνωσης παρέχοντας σημαντικά περιθώρια διδακτικής παρέμβασης. (Παντελιάδου)

Τέλος, η φωνολογική διαταραχή σχετίζεται και με τις γναθοπροσωπικές ανωμαλίες. Ο όρος διαταραχές στις γναθοπροσωπικές ανωμαλίες – σχιστίες χρησιμοποιείται για να εκφράσει την ύπαρξη ενός φωνολογικού προβλήματος. Λέγοντας φωνολογικό πρόβλημα μπορεί να αναφερόμαστε σε κάποια φωνολογική διαταραχή (η οποία προκαλείται από την κακή οργάνωση των φωνημάτων στον εγκέφαλο). Οποιαδήποτε αρθρωτική παρέκκλιση είναι δυνατόν να επηρεάσει την αλληλένδετη φωνητική και φωνολογική εξέλιξη του παιδιού. Η φωνολογική πλευρά του λόγου αφορά τη λειτουργία των ήχων ως μονάδων που φέρουν νόημα. Για παράδειγμα είναι απαραίτητο να ξέρουμε ότι το ρ είναι διαφορετικό από το σ και από τα υπόλοιπα φωνήματα και ότι η αντικατάσταση του ενός από αυτούς τους ήχους με κάποιον άλλον μπορεί να αλλάξει τη σημασία της λέξης. (Κουδουμνάκης)

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ

Μετά το πέρας της συστηματικής αξιολόγησης των διαταραχών φωνολογίας ακολουθεί μια περίοδος διαγνωστικής θεραπείας όπου πρέπει να δοκιμαστούν πολλοί στόχοι προκειμένου ο λογοπεδικός να καταλήξει στην κατάρτιση ενός παρεμβατικού προγράμματος που είναι κατάλληλο για το παιδί. (Νικολόπουλος)

Οι δεξιότητες φωνολογικής ενημερότητας δεν επικεντρώνονται στην επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας μας και στο σημασιολογικό επίπεδο των λέξεων: το παιδί καλείται να χειριστεί φωνήματα ή συλλαβές που δεν έχουν νόημα. Η υπέρβαση αυτή δυσκολεύει το παιδί και συχνά οι δραστηριότητες για την καλλιέργεια της φωνολογικής ενημερότητας μοιάζουν να είναι αποκομμένες από τις θεματικές ενότητες που ενδιαφέρουν τους μαθητές ή εμπεριέχονται στα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο σχολείο. (Ράντος)

Υπάρχουν δύο ειδών προσεγγίσεις που οδηγούν στην επιλογή των επιμέρους στόχων: (α) η αναπτυξιακή προσέγγιση, κατά την οποία οι θεραπευτικοί στόχοι τίθενται με βάση την αναπτυξιακή πορεία κατάκτησης του συστήματος της ομιλίας, και (β) η μη αναπτυξιακή προσέγγιση, κατά την οποία οι στόχοι τίθενται με βάση τις προσωπικές ανάγκες του παιδιού και της οικογένειάς του. Αυτοί μπορεί να είναι στόχοι που έχουν ιδιαίτερη σημασία για το παιδί ή τους γονείς του, στόχοι που εξυπηρετούν περισσότερο την καταληπτότητα της ομιλίας του, καθώς και στόχοι που είναι περισσότερο ορατοί ή δόκιμοι για το παιδί. (Νικολόπουλος)

Σχεδιάζοντας την αποκατάσταση των φωνολογικών διαταραχών ενός παιδιού, θα πρέπει να έχει κανείς υπόψη ότι είναι ευκολότερο για τα παιδιά να χειρίζονται ολόκληρες λέξεις ή μεγαλύτερα τμήματα παρά μικρότερα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ξεκινήσει με δραστηριότητες ομοιοκαταληξίας. Αυτό είναι το ευκολότερο κομμάτι καθώς ασχολείται με ολόκληρες λέξεις. Οι δραστηριότητες ομοιοκαταληξίας είναι κατάλληλες για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στη συνέχεια, τα παιδιά μπορούν να ασχοληθούν με δραστηριότητες κατάτμησης ήχων,

ακούγοντας και μετρώντας δηλαδή συλλαβές στις λέξεις. Το δυσκολότερο κομμάτι στη φωνολογική ενημερότητα είναι η αφαίρεση και η πρόσθεση φωνήματος ή συλλαβής σε λέξεις. Στο επίπεδο αυτό τα παιδιά καλούνται να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν φώνημα ή συλλαβή από το τέλος ή την αρχή της λέξης. Η δραστηριότητα αυτή γίνεται πιο σύνθετη αν ζητήσουμε από τα παιδιά να αντικαταστήσουν τον αρχικό ή τον τελικό ήχο της λέξης, με έναν άλλο. (Mandel)

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή των δραστηριοτήτων φωνολογικής επίγνωσης είναι ο διαχωρισμός τους σε φωνημικές ή συλλαβικές. Καλό είναι επίσης να δίνονται κάποια παραδείγματα στην αρχή της δραστηριότητας, έτσι ώστε ο μαθητής να μπορεί να κατανοήσει το ζητούμενο. Απαραίτητη όμως είναι και η χρησιμοποίηση ικανοποιητικού αριθμού παραδειγμάτων σε κάθε επίπεδο όλων των δραστηριοτήτων. Τέλος πρέπει να τονιστεί η ανάγκη για διαρκή ενίσχυση και παρότρυνση των μαθητών που είτε αξιολογούνται με τη βοήθεια των εν λόγω δραστηριοτήτων, είτε ασκούνται με αυτές στο πλαίσιο του δικού τους εξατομικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος παρέμβασης. Η ενίσχυση των μαθητών αποσκοπεί στη βελτίωση της αυτοεικόνας τους και στην εκ μέρους τους κατανόηση ότι με τις κατάλληλες ασκήσεις μπορούν να τα «καταφέρουν» και να καλύψουν το γλωσσικό έλλειμμα τους. (Vukelich)

Επομένως, οι δραστηριότητες φωνολογικής ενημερότητας θα πρέπει να είναι συγκεκριμένες ως προς το στόχο τους αλλά και σε μορφή παιχνιδιού έτσι ώστε να είναι διασκεδαστικές για τα παιδιά.

Πριν ξεκινήσει το βασικό πρόγραμμα αποκατάστασης σε παιδιά με φωνολογική διαταραχή, θα ήταν σκόπιμο να αναφερθεί ένα παράδειγμα μακροπρόθεσμων στόχων με σκοπό να αντιληφθεί κανείς πλήρως την σημασία αποκατάστασης μια φωνολογικής διαταραχής.

1. Να παράγει φωνήματα σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια κατάλληλα για την ηλικία, τις γνωστικές ικανότητες, τη φυσική κατάσταση και τη διάλεκτο.

2. Να παρουσιάζει καθαρότητα και καταληπτότητα όταν επικοινωνεί με άλλους στο σπίτι, στο σχολείο και στην κοινότητα.
3. Να αναπτύξει την κατανόηση των φωνολογικών χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της γλώσσας.
4. Να αυξήσει τις στοματοκινητικές δεξιότητες, που οδηγούν στην βελτιωμένη λεκτική παραγωγή.
5. Να αναπτύξει τη συνειδητοποίηση των φωνολογικών ελλειμμάτων του και να εργαστεί για να τα ξεπεράσει ή να χρησιμοποιήσει αντισταθμιστικές στρατηγικές για τα ελλείμματα αυτά.
6. Οι γονείς να θέτουν ρεαλιστικές προσδοκίες για τις φωνολογικές δεξιότητες του παιδιού τους και να δουλεύουν σε συνεργασία με τον λογοπαθολόγο για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών θεραπείας. (Ταφιάδης)

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ

Αρχικό μέλημα του θεραπευτή είναι να εξοικειωθεί το παιδί με το φώνημα στόχο αλλά και το αντίστοιχο γράφημα του. Αν λάβουμε υπόψη ότι τα φωνήματα είναι η σύνδεση των ήχων και των συμβόλων, καθώς και ότι η χρήση φωνημάτων απαιτεί τη γνώση των ήχων των φθόγγων αλλά και τη γνώση των ήχων σε συνδυασμό με το γράφημα του κάθε φωνήματος, δεν είναι δυνατό να περάσει κανείς στο επίπεδο ασκήσεων με το φώνημα στόχο, αν πρώτα το παιδί δεν έχει κατανοήσει πλήρως, το σχήμα, τη φωνή αλλά και το γράφημα του φωνήματος – στόχου.

Προοδευτική διδασκαλία που προτείνεται για την εκμάθηση ενός γράμματος:

1. Να γίνει ταύτιση του γράμματος με μια απλή λέξη – κλειδί, που γνωρίζει το παιδί και που πρέπει να συνοδεύεται από μια αντιπροσωπευτική εικόνα της λέξεως. Προτείνεται να γραφεί με κόκκινο χρώμα το γράμμα που μελετάται και με μπλε τα υπόλοιπα γράμματα.
2. Να ζωγραφιστεί το γράμμα πάνω σε χαρτόνι και να κοπεί από το παιδί.
3. Να σχεδιαστεί το γράμμα πάνω σε γυαλόχαρτο, να κοπεί από το παιδί και στη συνέχεια να κολληθεί πάνω σε λευκό χαρτί. Ύστερα το παιδί πρέπει να περάσει πάνω από το γράμμα το δάχτυλό του σύμφωνα πάντοτε με την κατεύθυνση του γράμματος, κι αυτό να γίνει πρώτα με ανοιχτά και κατόπιν με κλειστά μάτια.
4. Να κατασκευάσει το γράμμα με πλαστελίνη και να περάσει πάνω το δάχτυλό του σύμφωνα πάλι με την κατεύθυνση του γράμματος.
5. Να περάσει το δάχτυλό του πάνω στο γράμμα που γράφτηκε σε μεγάλο μέγεθος στον πίνακα, μετά να το αναπαραστήσει στο διάστημα (στον αέρα) και κατόπιν πάλι στον πίνακα, πρώτα με ανοιχτά και στη συνέχεια με κλειστά μάτια.

6. Να σχεδιαστεί το γράμμα πάνω σε χαρτόνι και να χρωματιστεί από το παιδί.
7. Να γραφεί το γράμμα σε μεγάλο μέγεθος στο πάτωμα και να περπατήσει το παιδί σύμφωνα πάντα με τη φορά του γράμματος.
8. Να σχεδιαστεί το γράμμα σε μεγάλο μέγεθος και μετά σε πιο μικρό. Αυτές οι ασκήσεις γίνονται προφέροντας συγχρόνως το γράμμα που μελετάται (για να έχουμε και την ακουστική αντίληψη του γράμματος) ή ακόμα το τραγουδούμε πάνω σε ένα μουσικό σκοπό.
9. Γίνεται στην συνέχεια γραφή και ανάγνωση του γράμματος με ένα φωνήεν, δείχνοντας πάντοτε την κατεύθυνση της αναγνώσεως. Κατόπιν βάζουμε το γράμμα σε απλές λέξεις. Σε ένα δεύτερο στάδιο για να μη βρεθεί το παιδί σε αυξημένες δυσκολίες, ακολουθούμε και τον αντίστροφο τρόπο, τοποθετώντας δηλαδή το φωνήεν μπροστά από το σύμφωνο που μελετάται. Σε τρίτο στάδιο μπορούμε να δώσουμε συλλαβές και απλές λέξεις σε συνδυασμό των δύο προηγούμενων σταδίων. Εφόσον επιτευχθεί κι αυτό το στάδιο θα πρέπει να κατασκευάσουμε μια καρτέλα που θα χρησιμεύσει για την εμπέδωση πλέον του γράμματος. (Arlette)

Συχνά παρατηρούνται φαινόμενα όπου τα παιδιά δεν καταφέρνουν να κατακτήσουν ορισμένα φωνήματα, τα οποία συγχέονται μεταξύ τους. Ένα παράδειγμα τέτοιων φωνημάτων είναι το φ το οποίο πολλές φορές συγχέεται με το β. Τα δύο αυτά σύμφωνα είναι δύο εξακολουθητικά σύμφωνα και η μεταξύ τους διαφορά βρίσκεται στην ύπαρξη ή όχι παλμικών κινήσεων στις φωνητικές χορδές. Ενώ το φ είναι άηχο σύμφωνο (απουσία παλμικών κινήσεων), το β είναι ηχηρό (παρουσία παλμικών κινήσεων στο επίπεδο του λάρυγγα). Στα δυσλεξικά παιδιά, μια πολύ συχνή δυσκολία είναι η σύγχυση των «άηχων» με των «ηχηρών» συμφώνων.

Πρέπει το παιδί να αισθανθεί τη διαφορά στο επίπεδο του λάρυγγα, τοποθετώντας το χέρι του πάνω στο λαιμό, και προφέροντας αργά τους δύο φθόγγους τον έναν μετά τον άλλο. Καλύτερα ακόμη

είναι να τοποθετήσει το δείκτη του στο κάτω χείλος. Προφέροντας το β..., θα παρατηρήσει ότι αυτό «γαργαλάει», αλλά δεν αισθάνεται τίποτα για το φ το οποίο «φυσάει».

Πέρα από τον Arlette, ο Mandel αναφέρει και ένα άλλο τρόπο εκμάθησης φωνήματος – γραφήματος. Οι σχετικές δραστηριότητες που αναφέρει καταγράφονται παρακάτω:

Δραστηριότητες: (για το φ)

- 1) Σημειώστε λέξεις που αρχίζουν με το φ.
- 2) Φτιάξτε διαγράμματα λέξεων χρησιμοποιώντας βιβλία που περιέχουν λέξεις που αρχίζουν με το γράμμα φ.
- 3) Φτιάξτε λίστες με ζώα, αντικείμενα που αρχίζουν με φ.
- 4) Γράψτε μια εμπειρία από μια επίσκεψη σε ένα ζωολογικό τύπο, ή σε πάρκο, τονίζοντας το γράμμα φ.
- 5) Ζητήστε από τα παιδιά να φτιάξουν λίστες με τα αγαπημένα τους αντικείμενα/λέξεις που να αρχίζουν με φ.
- 6) Φτιάξτε ένα κολάζ φωτογραφιών με αντικείμενα που να ξεκινάν με φ.
- 7) Ζητήστε από τα παιδιά να φτιάξουν αστεία ποιηματάκια που να περιέχουν το γράμμα φ.
- 8) Ζητήστε από τα παιδιά να ζωγραφίσουν σε ένα πίνακα πράγματα που αρχίζουν με φ.
- 9) Ενθαρρύνετε τα παιδιά να γράψουν κάτι που να περιέχει το γράμμα φ.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ «Φ»

ΒΗΜΑ 1^ο Εγκαθίδρυση φθόγγου.

Το πρώτο βήμα για την αποκατάσταση ενός φωνήματος είναι να εγκαθιδρυθεί ο φθόγγος. Να μπορέσει δηλαδή να παράγει το παιδί σωστά το φώνημα. Εξηγούμε στο παιδί ότι πρέπει να βάλει ή να «δαγκώσει» με τα δόντια του το κάτω χείλος και να φυσήξει χωρίς να σηκώνεται μαζί με το κάτω χείλος και το σαγόνι του. Η γλώσσα του πρέπει να βρίσκεται στο έδαφος της στοματικής κοιλότητας και οι γνάθοι στο κανονικό τους άνοιγμα. Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές μέχρι το παιδί να καταφέρει να παράγει σωστά το φώνημα – στόχο.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή συλλαβών με το φώνημα – στόχο.

Ζητάμε από το παιδί να ακούσει τι λέμε και να το επαναλάβει.

α) φα φο φι φε φου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) φαφα φοφο φιφι φεφε φουφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) φαφαφα φοφοφο φιφιφι φεφεφε φουφουφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή λέξεων με το φώνημα – στόχο.

Ζητάμε από το παιδί να ακούει τις λέξεις που λέμε και να τις επαναλαμβάνει. Οι λέξεις πρέπει να είναι απλές με τη μορφή σ-φ, και να μην περιέχουν συμπλέγματα. Το βήμα αυτό μπορεί να γίνει και μπροστά σε καθρέφτη.

φάπα	φάρα	φαρίνα	φαγητό	φανέλα
------	------	--------	--------	--------

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φαράσι	φάλαινα	φακός	φακή	Φάβα
φανάρι	φασολάδα	φασόλι	φακίδα	φανερό
φέρομαι	φέτος	φέτα	φίδι	Φυτό
φυσαλίδα	φιλέτο	φιτίλι	φύλο	φωνή
φωτοβολίδα	φωτιά	φόρος	φουλάρι	φουγάρο

καφάσι	έφαγα	αφίσα	βάφομαι	γέφυρα
λάφυρο	κουφέτο	νιφάδα	νούφαρο	σαφάρι
σιφόνι	απόφαση	γαρύφαλλο	επικεφαλίδα	επιφώνημα
εφημερίδα	κεφάλαιο	καφετέρια	κεφάλι	τηλέφωνο

βαφή	ράφι	ραφή	ξυράφι	Καφέ
κέφι	λούφα	τούφα	ελάφι	καράφα
κορυφή	σύννεφο	χωράφι	νύφη	Ξίφος

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το φώνημα – στόχο.

Ζητάμε από το παιδί να ακούσει τις προτάσεις που λέμε και να τις επαναλάβει. Οι προτάσεις αυτές θα πρέπει να είναι σε απλή μορφή και οι λέξεις τους να μην περιλαμβάνουν συμπλέγματα με το φώνημα – στόχο.

- 1) Η τούφα είναι καφέ.
- 2) Το ελάφι φοβάται το φίδι.
- 3) Το φιλέτο είναι ωραίο φαγητό.
- 4) Η καφέ αρκούδα έχει μεγάλο κεφάλι.
- 5) Το σύννεφο έφερε βροχή.
- 6) Το φεγγάρι φέγγει στον ουρανό.
- 7) Φώτισα το γραφείο με το φακό.
- 8) Το φίδι δεν ζει στη φάρμα.
- 9) Η ζωγραφική χρειάζεται φαντασία.
- 10) Το φαρμακείο είναι κοντά στα φανάρια.
- 11) Το γαρύφαλλο μυρίζει φανταστικά.

- 12) Το φόρεμα μου είναι πολύ φανταχτερό.
- 13) Έχω ένα φουντωτό φούξια φουλάρι.
- 14) Η Φώφη έχει ένα μεγάλο φακό.
- 15) Ψάχνω το τηλέφωνο της Φωτεινής.
- 16) Η φίλη μου έχει φακίδες στο πρόσωπό της.
- 17) Στο χωράφι είδα μια φωλιά από ένα φοβισμένο ελάφι.
- 18) Οι φακές και η φασολάδα είναι τα αγαπημένα μου φαγητά.
- 19) Έφερα το πορτοφόλι μου για να πληρώσω στην καφετέρια.
- 20) Επάνω στο γραφείο μου έχω φωτογραφία της καλύτερης μου φίλης.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή ποιήματος με το φώνημα – στόχο.

Λέμε ένα ποιηματάκι που να περιέχει το φώνημα – στόχο στο παιδί και αυτό πρέπει να επαναλάβει.

Οι φ ακές και η φ ασολάδα
μου αρέσουνε πολύ.
Όταν κάνει η Φ ωτεινή
φίλοι έρχονται γνωστοί.
Σαν το φ έρει στη φ ωτιά
φ ωνάζουν όλα τα παιδιά:
Τι φ οβερό, τι φ οβερό
έτοιμο το φ αγητό!

ΒΗΜΑ 6^ο Παραγωγή κειμένου με το φώνημα – στόχο.

Το παιδί εφόσον είναι στην κατάλληλη ηλικία διαβάζει ένα κείμενο/ μια ιστοριούλα που να περιέχει λέξεις με το φώνημα – στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Μια **φ**ορά, είχαμε πάει με **φ**ίλους για **φ**αγητό. **Φ**όρεσα ένα **φ**οβερό **φ**όρεμα και περίμενα στα **φ**ανάρια να με πάρουν οι **φ**ίλοι μου. Απο**φ**ασίσαμε να πάμε πρώτα για κα**φ**έ σε μια κα**φ**ετέρια. Περάσαμε τη γέ**φ**υρα, ενώ ο αέρας **φ**υσούσε δυνατά και **φ**οβήθηκα ότι θα μας παρασύρει. Τελικά, στην κα**φ**ετέρια είχε **φ**αγητό και **φ**ωτιά **φ**ώτιζε το τζάκι που μου άρεσε πολύ. Πέρασα **φ**ανταστικά εκείνη τη **φ**ορά.

ΒΗΜΑ 7^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το φώνημα – στόχο.

Αφού το παιδί έχει κατακτήσει τα παραπάνω βήματα, πλέον είμαστε σε θέση να προχωρήσουμε και στην αυθόρμητη παραγωγή λόγου όπου περιέχεται το φώνημα – στόχος. Δίνεται στο παιδί διάφορες εικόνες που να μπορούν να γίνουν μια ιστορία όλες μαζί.

Παράδειγμα: Η κα**φ**έ αρκούδα πίνει κα**φ**έ.....

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Στη συνέχεια θα πρέπει να αποκατασταθεί το «φ» μέσα σε σύμπλεγμα. Παρακάτω ακολουθούν βήματα για αυτά τα συμπλέγματα. (φλ, φν, φρ, φτ)

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το σύμπλεγμα – στόχο.

α) φλα φλο φλι φλε φλου
φνα φνο φνι φνε φνου
φρα φρο φρι φρε φρου
φτα φτο φτι φτε φτου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) φλαφλα φλοφλο φλιφλι φλεφλε φλουφλου
φναφνα φνοφνο φνιφνι φνεφνε φνουφνου
φραφρα φροφρο φριφρι φρεφρε φρουφρου
φταφτα φτοφτο φτιφτι φτεφτε φτουφτου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) φλαφλαφλα φλοφλοφλο φλιφλιφλι φλεφλεφλε φλουφλουφλου
φναφναφνα φνοφνοφνο φνιφνιφνι φνεφνεφνε φνουφνουφνου
φραφραφρα φροφροφρο φριφριφρι φρεφρεφρε φρουφρουφρου
φταφταφτα φτοφτοφτο φτιφτιφτι φτεφτεφτε φτουφτουφτου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το σύμπλεγμα – στόχο.

φλούδα	φλιτζάνι	φλοιός	τυφλός	τυφλώνω
εξοφλώ	εξόφληση	φλουρί		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ξαφνικά	αιφνιδιαστικά	αιφνιδιασμός	ξαφνιάζομαι	
---------	---------------	--------------	-------------	--

φρούτο	Φρόσω	αφρός	αφρίζω	Αφρισμένο
ελαφρύς	δίφραγκο	τζίφρα	φράζω	Φρίξος
φρουρός	φρύδι	φρακάρω	φράξιμο	Φράση
φρένο	φρενάρω	φρέσκος	φρίκη	φρεσκοξυρισμένος
φριτέζα	φρόνιμος	φροντίζω	φρουτιέρα	Φρυγανιά

φτερό	φτερούγα	φτηνό	φτύνω	σκυφτός
σκεφτικός	σκέφτομαι	φταίχτης	φτωχός	φταίω

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το σύμπλεγμα – στόχο.

- 1) Άφησα τη φλούδα δίπλα στο φλιτζάνι.
- 2) Είναι δύσκολο να έχεις τυφλωθεί και να είσαι τυφλός.
- 3) Η Φρόσω έφαγε ένα φρούτο.
- 4) Ο μπαμπάς έβαλε αφρό για να είναι φρεσκοξυρισμένος.
- 5) Οι φρυγανιές είναι δίπλα στη φριτέζα.
- 6) Φροντίζω να είναι ωραία τα φρύδια μου.
- 7) Τα φρούτα είναι στη φρουτιέρα.
- 8) Φροντίζω τον κήπο με τα φρέσκα φρούτα.
- 9) Τα αγαπημένα μου φρούτα είναι τα σταφύλια και οι φράουλες.
- 10) Με αιφνιδίασε επειδή μπήκε στα ξαφνικά.
- 11) Είδα το Φώτη σκυφτό και σκεφτικό.
- 12) Σκέφτομαι τους φτωχούς και στεναχωριέμαι.
- 13) Οι φτερούγες κοτόπουλου είναι φτηνές.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το σύμπλεγμα – στόχο.

Έφτιαξα μια σαλάτα
με κεφτέδες και φακές

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

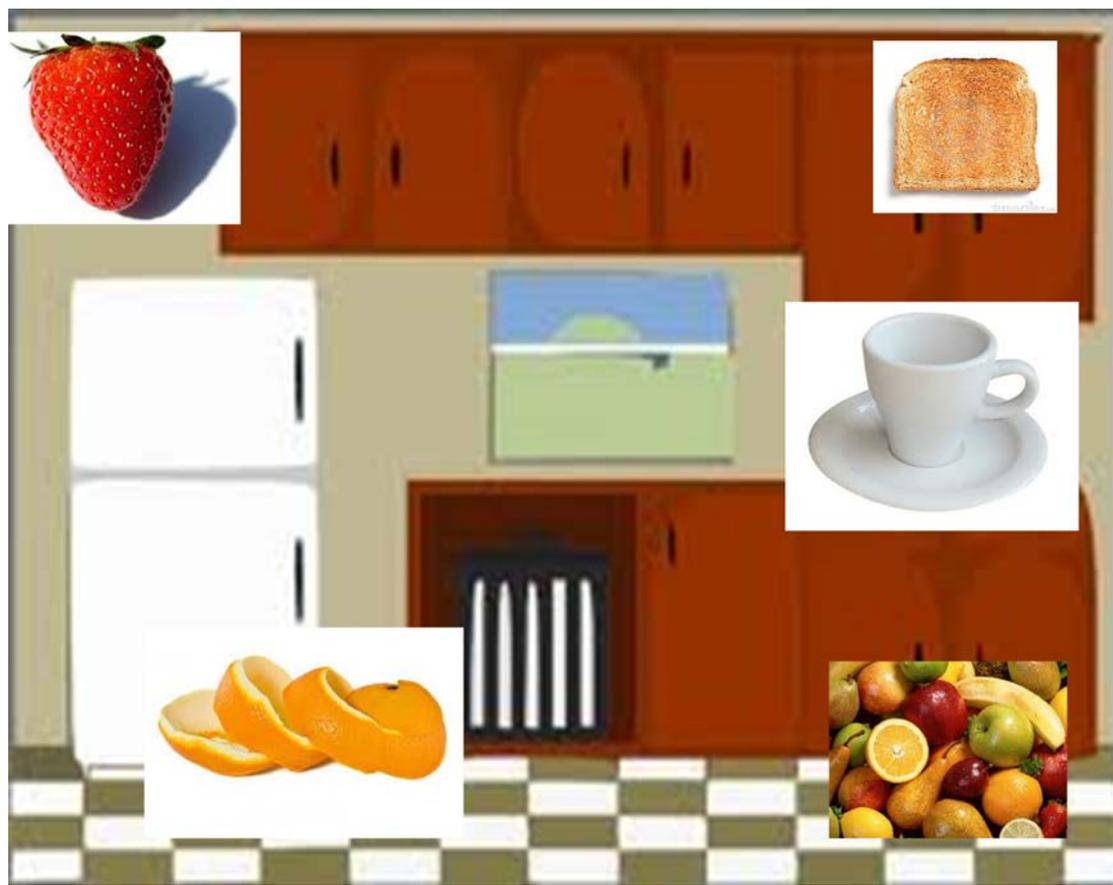
με φασόλια και φιστίκια

και με φράουλες πολλές.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το σύμπλεγμα – στόχο.

Η φίλη μου η Φρόσω ήθελε να φάει φράουλες και άλλα φρέσκα φρούτα. Σκέφτηκε να φωνάξει το Φρίξο που τη φροντίζει πολύ για να τα ξεφλουδίσει. Εκείνος, τότε άφησε τη φρυγανιά του δίπλα στη φρουτιέρα και ξεφλούδισε τα φρούτα. Ξαφνικά ο Φρίξος αιφνιδιάστηκε όταν είδε τη Φρόσω να τρώει τη φρυγανιά του. «Εγώ φταίω!» φώναξε.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το σύμπλεγμα - στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Παρακάτω ακολουθούν βήματα για αυτά τα συμπλέγματα. (λφ, μφ, ρφ, σφ)

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το σύμπλεγμα – στόχο.

α) λφα	λφο	λφι	λφε	λφου
μφα	μφο	μφι	μφε	μφου
ρφα	ρφο	ρφι	ρφε	ρφου
σφα	σφο	σφι	σφε	σφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) λφαλφα	λφολφο	λφιλφι	λφελφε	λφουλφου
μφαμφα	μφομφο	μφιμφι	μφεμφε	μφουμφου
ρφαρφα	ρφορφο	ρφιρφι	ρφερφε	ρφουρφου
σφασφα	σφοσφο	σφισφι	σφεςφε	σφουσφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) λφαλφαλφα	λφολφολφο	λφιλφιλφι	λφελφελφε	λφουλφουλφου
μφαμφαμφα	μφομφομφο	μφιμφιμφι	μφεμφεμφε	μφουμφουμφου
ρφαρφαρφα	ρφορφορφο	ρφιρφιρφι	ρφερφερφε	ρφουρφουρφου
σφασφασφα	σφοσφοσφο	σφισφισφι	σφεςφεςφε	σφουσφουσφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το σύμπλεγμα – στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

άλφα	αλφάδι	Αλφειός	ξάδελφος	αδελφή
δελφίνι	αλφάβητο			

Αμφιτρίτη	ράμφος	αμφιθέατρο	νύμφη	αμφιβάλλω
αμφιβολία	συμφορά	συμφωνώ	συμφωνία	συμφέρει
εμφάνιση				

ορφανό	καρφί	καρφώνω	Ορφέας	μορφή
όμορφος	ομορφούλα	μόρφωση	μορφωμένος	αμόρφωτος
αδερφούλα	ξάδερφος			

σφήκα	σφεντόνα	ασφαλώς	ασφάλεια	σφαίρα
σφάζω	σφίγγω	προσφέρω	ασφυξία	σφαλιάρα
σφουγγάρι	σφυρί	σφυρίζω	έσφαξε	σφήνα

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το σύμπλεγμα – στόχο.

- 1) Πήγα με τον ξάδελφο μου να δούμε το δελφίνι.
- 2) Η ξαδέλφη μου ξέρει καλά το αλφάβητο.
- 3) Αμφιβάλλω αν η Μαρία συμφωνεί μαζί μου.
- 4) Στο αμφιθέατρο μας μίλησαν για τις νύμφες.
- 5) Κάρφωσα το καρφί στην αφίσα.
- 6) Ο Ορφέας είναι όμορφος.
- 7) Η αδερφούλα μου είναι πολύ μορφωμένη.
- 8) Στο ποδόσφαιρο είμαι τερματοφύλακας.
- 9) Έβαλα την σφαίρα στη σφεντόνα.
- 10) Η σφήκα κάθισε πάνω στο σφουγγάρι.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το σύμπλεγμα – στόχο.

Τι συμφορά, τι συμφορά,

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

μια σφήκα κάθισε παιδιά,
πάνω στην ομορφούλα την κυρά
κι αυτή σφαλιάρα αμολά.
Κι η αδελφή μου η Αμφιτρίτη
της κάρφωσε μια στη μύτη.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το σύμπλεγμα – στόχο.

Ο Ορφέας και η Αμφιτρίτη είναι δύο όμορφα αδέρφια. Παίζουν μαζί με τις σφεντόνες τους και βοηθούν το ένα το άλλο στην αλφαβήτα για να μην μείνουν αμόρφωτοι. Όταν κάνουν βόλτα στη παραλία κάνουν την εμφάνιση τους τα δελφίνια και οι γλάροι που καρφώνουν το ράμφος τους για να φάνε ψάρια.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το σύμπλεγμα – στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Παρακάτω ακολουθούν βήματα για τα (αφ, οφ, εφ, ιφ, ουφ)

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το φώνημα – στόχο.

α) αφ οφ εφ ιφ ουφ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) αφαφ οφοφ εφεφ ιφιφ ουφουφ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) αφαφαφ οφοφοφ εφεφεφ ιφιφιφ ουφουφουφ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το φώνημα – στόχο.

αφαίρεση	αφαλός	αφάνεια	άφαντος	αφέλεια
αφέντης	αφεντικό	αφετηρία	αφέψημα	αφήγηση
αφιέρωμα	αφίσα	αφού	αφρόγαλα	αφρόκρεμα
αφυδάτωση	εφαρμογή	έφεση	εφηβεία	εφημερίδα
εφιάλτης	εφόδιο	εφτά	οφείλω	όφιος
Ιφιγένεια	ηφαίστειο	ύφος	ύφαλος	ύφασμα
υφή	ουφ	ούφο		

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το φώνημα – στόχο.

- 1) Έβλεπα την αφίσα αφηρημένος.
- 2) Όταν ήμουν στην εφηβεία δεν διάβαζα εφημερίδα.
- 3) Ο εφιάλτης μου είναι η εφορεία.
- 4) Σου οφείλω πολλά.
- 5) Το ύφασμα είχε ωραία υφή.
- 6) Μου αρέσει το αφρόγαλα αλλά και η αφρόκρεμα.
- 7) Το αφεντικό μου βρήκε αφορμή για να με φωνάξει.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το φώνημα – στόχο.

Μειώνω και αφαιρώ
και κάνω την αφαίρεση,
κανόνες εφαρμόζω
σπουδαία η εφεύρεση.
Αφηρημένος σκέφτομαι,
εφημερίδες παίρνω,
εφοπλιστής με εφόδια,
καλά τα καταφέρνω.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το φώνημα – στόχο.

Μ' αρέσουν τα αφεψήματα με αφρόκρεμα και αφρόγαλα. Τα υπόλοιπα είναι αφόρητα. Το αφεντικό μου η Ιφιγένεια που είναι εφοπλιστής πίνει κάθε μέρα ένα τέτοιο αφέψημα. Είναι δική της εφεύρεση και την εφαρμόζω και εγώ.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το φώνημα – στόχο.

(Δεν υπάρχουν αρκετές λέξεις απεικονίσιμες για την παραγωγή αυτού του βήματος σε αυτήν την κατηγορία).

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ «Θ»

ΒΗΜΑ 1^ο Εγκαθίδρυση φθόγγου.

Εξηγούμε στο παιδί ότι πρέπει να βάλει τη μυτούλα της γλώσσας του στα μπροστά πάνω δόντια και να αφήσει τον αέρα να περάσει. Οι γνάθοι παραμένουν στο κανονικό τους άνοιγμα. Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές μέχρι το παιδί να καταφέρει να παράγει σωστά το φώνημα – στόχο.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή συλλαβών με το φώνημα – στόχο.

Ζητάμε από το παιδί να ακούσει τι λέμε και να το επαναλάβει.

α) θα θο θι θε θου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) θαθα θοθο θιθι θεθε θουθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) θαθαθα θοθοθο θιθιθι θεθεθε θουθουθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή λέξεων με το φώνημα – στόχο.

θάλασσα	θαλασσοπούλι	θάμνος	θάρρος	θαμπό
θάλαμος	θαύμα	θάβω	θαυμαστικό	θεός
θέρος	θέση	θέμα	θέληση	θεμέλιο
θερισμός	θεατής	θέατρο	θεολόγος	θεόρατος
θερμόμετρο	θετικός	θεραπεία	θείος	θυμάρι
θυμός	θήκη	θύμα	θύτης	θησαυρός
θυσία	θίγω	θηλυκό	θήραμα	θυμάμαι
θυρίδα	θολό	θόρυβος	θωρακίζω	

βαθούλωμα	ψίθυρος	κάθομαι	κιθάρα	μάθημα
-----------	---------	---------	--------	--------

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

νουθετώ	ξεκάθαρος	πίθηκος	πουθενά	αίθουσα
απίθανο	αποθήκη	έθιμο	πάθηση	πεθερά

βάθος	ψάθα	καλάθι	παραμύθι	ρεβίθι
αγαθό	αγκάθι	αλέθω	ακολουθώ	γαβάθα
κολοκύθι	σπαθί	κάθε		

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το φώνημα – στόχο.

- 1) Ο ουρανός είναι θολός και θαλασσί.
- 2) Το θαλασσοπούλι ζει στη θάλασσα.
- 3) Το παράθυρο ήταν θαμπό από το κρύο.
- 4) Στο θέατρο έχει πολλούς θεατές.
- 5) Με το θερμοσίφωνα ανεβάζουμε τη θερμοκρασία του νερού.
- 6) Είδα από το παράθυρο την πεθερά μου να έρχεται.
- 7) Ο καθηγητής μου είπε να καθίσω στο κάθισμα.
- 8) Ο θησαυρός θάφτηκε βαθιά στη γη.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή ποιήματος με το φώνημα – στόχο.

Η θάλασσα είναι θαύμα
κι εγώ ένας θεατής,
το θησαυρό θα πάρω
θαυμάσιος πειρατής.
Αθάνατος θα μείνω
σαν θέαμα τρανό,
κατάθεση θα κάνω
θυρίδα στο βυθό.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΒΗΜΑ 6^ο Παραγωγή κειμένου με το φώνημα – στόχο.

Το καλοκαίρι **θ**έλω να πάω στη **θ**άλασσα με το **θ**είο μου. Να δω **θ**αλασσοπούλια και **θ**εόρατους **θ**άμνους. Η **θ**ερμοκρασία **πιθ**ανόν **θα** είναι καλή και αυτό είναι **θ**ετικό, γιατί **θα** **κάθ**ομαι και **θα** παρακολου**θ**ώ από το παρά**θ**υρο της απο**θ**ήκης τους μουσικούς με τις κι**θ**άρες και τα ψά**θ**ινα καλά**θ**ια. **Θ**α είναι σαν παραμύ**θ**ι.

ΒΗΜΑ 7^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το φώνημα – στόχο.

Στη συνέχεια θα πρέπει να αποκατασταθεί το «θ» μέσα σε σύμπλεγμα. Παρακάτω ακολουθούν βήματα για αυτά τα συμπλέγματα. (θλ, θν, θρ, θμ)

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το σύμπλεγμα – στόχο.

α) θλα θλο θλι θλε θλου
θνα θνο θνι θνε θνου
θρα θρο θρι θρε θρου
θμα θμο θμι θμε θμου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) θλαθλα θλοθλο θλιθλι θλεθλε θλουθλου
θναθνα θνοθνο θνιθνι θνεθνε θνουθνου
θραθρα θροθρο θριθρι θρεθρε θρουθρου
θμαθμα θμοθμο θμιθμι θμεθμε θμουθμου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) θλαθλαθλα θλοθλοθλο θλιθλιθλι θλεθλεθλε θλουθλουθλου
θναθναθνα θνοθνοθνο θνιθνιθνι θνεθνεθνε θνουθνουθνου
θραθραθρα θροθροθρο θριθριθρι θρεθρεθρε θρουθρουθρου
θμαθμαθμα θμοθμοθμο θμιθμιθμι θμεθμεθμε θμουθμουθμου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το σύμπλεγμα – στόχο.

αθλητικός	αθλητής	πρωταθλητής	πρωτάθλημα	άθλος
άθλιος	άθλημα	θλάση		

έθνος	εθνικός	Κύθνος	θνητός	
-------	---------	--------	--------	--

θρανίο	θρόνος	βόθρος	θρησκεία	θρησκευτικά
Θρασύβουλος	λαθραίος	θρέφω	θρήνος	θρηνώ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

θρασύς	Θράκη	θρύλος	θρύψαλα	άθροισμα
εύθραυστο	άθραυστο			

σταθμός	σταθμάρχης	ρυθμός	αριθμός	αριθμητική
σταθμεύω				

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το σύμπλεγμα – στόχο.

- 1) Στο θερμοκήπιο η θερμοκρασία είναι ειδικά ρυθμισμένη.
- 2) Τα θρησκευτικά είναι το μάθημα που διαβάζω καθημερινά.
- 3) Η θρησκεία είναι θέμα ιερό.
- 4) Βρήκα το άθροισμα της πράξης στα μαθηματικά.
- 5) Ο αθλητής έπαθε θλάση.
- 6) Το πρωτάθλημα είχε θλιβερή κατάληξη.
- 7) Τα λυθρίνια είναι θρεπτικά.
- 8) Ξέρω πολλούς θρύλους για τη Θράκη.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το σύμπλεγμα – στόχο.

Ο σταθμάρχης στο σταθμό,

το τρένο του σταθμεύει.

Στην Θράκη σαν πρωταθλητής,

γοργό ρυθμό σαν αθλητής,

λαθραία ταξιδεύει.

Μα σαν στην Κύθνο σταματά,

την εθνική κληρονομιά

με θρήνο τη γυρεύει.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το σύμπλεγμα – στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Στα θρησκευτικά κάθομαι στο πρώτο θρανίο μαζί με το Θρασύβουλο, ο οποίος είναι αθλητικός τύπος. Κάνει πολλά αθλήματα και έχει βγει πρωταθλητής. Στην αριθμητική όμως δεν κάθομαι με το Θρασύβουλο, αλλά με ένα παιδί που δεν είναι από τη Θράκη αλλά από την Κύθνο. Ο πατέρας του δουλεύει σταθμάρχης στον εθνικό σταθμό.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το σύμπλεγμα – στόχο.

(Δεν υπάρχουν αρκετές λέξεις απεικονίσιμες για την παραγωγή αυτού του βήματος σε αυτήν την κατηγορία).

Παρακάτω ακολουθούν βήματα για αυτά τα συμπλέγματα. (κθ, λθ, νθ, ρθ, σθ, χθ)

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το σύμπλεγμα – στόχο.

α) κθα κθο κθι κθε κθου

λθα λθο λθι λθε λθου

νθα νθο νθι νθε νθου

ρθα ρθο ρθι ρθε ρθου

σθα σθο σθι σθε σθου

χθα χθο χθι χθε χθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) κθακθα κθοκθο κθικθι κθεκθε κθουκθου

λθαλθα λθολθο λθιλθι λθελθε λθουλθου

νθανθα νθονθο νθινθι νθενθε νθουνθου

ρθαρθα ρθορθο ρθιρθι ρθερθε ρθουρθου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

σθασθα σθοσθο σθισθι σθεσθε σθουσθου

χθαχθα χθοχθο χθιχθι χθεχθε χθουχθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) κθακθακθα κθοκθοκθο κθικθικθι κθεκθεκθε κθουκθουκθου

λθαλθαλθα λθολθολθο λθιλθιλθι λθελθελθε λθουλθουλθου

νθανθανθα νθονθονθο νθινθινθι νθενθενθε νθουνθουνθου

ρθαρθαρθα ρθορθορθο ρθιρθιρθι ρθερθερθε ρθουρθουρθου

σθασθασθα σθοσθοσθο σθισθισθι σθεσθεσθε σθουσθουσθου

χθαχθαχθα χθοχθοχθο χθιχθιχθι χθεχθεχθε χθουχθουχθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το σύμπλεγμα – στόχο.

έκθεση	εκθέτω	εκθειάζω		
--------	--------	----------	--	--

μαλθακός	Αμάθεια	ήλθε		
----------	---------	------	--	--

άνθος	Άνθιμος	ανθίζω	ανθοδέσμη	ανθοδοχείο
ανθόκηπος	ανθόγαλα	ανθότυρο	ανθοπωλείο	ανθοκόμος
ανθοπώλης	Μάνθος	πένθος	Κλεάνθης	σύνθεση
συνθέτης	Ανθούλα	Ανθή	Χρυσάνθη	Μαριάνθη
παρένθεση				

όρθιος	ορθώνομαι	ορθοστασία	ολόρθος	Μάρθα
ήρθε	κατόρθωμα	Βαρθολομαίος		

ασθενής	ασθένεια	ατασθαλία	σθεναρός	ασθενικός
σθένος	μισθός	οπισθοχώρηση	όπισθεν	αίσθηση
αναίσθητος	ασθενοφόρο	αισθάνομαι	Δημοσθένης	

χθες	προχθές	αχθοφόρος	όχθη	μόχθος
μοχθηρός	απεχθάνομαι			

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το σύμπλεγμα – στόχο.

- 1) Η Μάρθα ορθώθηκε στη θέση της.
- 2) Προχθές δεν αισθανόμουν καλά.
- 3) Δεν είχε την αίσθηση του φόβου και δεν οπισθοχώρησε.
- 4) Πήγα στον ανθόκηπο και έφτιαξα μια όμορφη ανθοδέσμη.
- 5) Η Χρυσάνθη και η Μαριάνθη κάνουν παρέα με το Μάνθο.
- 6) Ήρθε η Μάρθα.
- 7) Ο Κλεάνθης είναι συνθέτης.
- 8) Απεχθάνομαι την βρώμικη όχθη.
- 9) Ο Δημοσθένης κάλεσε το ασθενοφόρο.
- 10) Ο μισθός μου είναι σθεναρός.
- 11) Εχθές γνώρισα έναν μοχθηρό άνθρωπο.
- 12) Ο αχθοφόρος με κοίταξε μοχθηρά.
- 13) Απεχθάνομαι σημαίνει νιώθω απέχθεια για κάποιον.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το σύμπλεγμα – στόχο.

Η Χρυσάνθη κι η Μαριάνθη,
η Ανθούλα κι η Ανθή,
όρθιες στέκονται μπροστά του
ήλθε το καλό παιδί.
Στέκει ο Άνθιμος στο πλάι
και με μόχθο τον κοιτά,
επιτέλους ήρθε πάλι,

ο Κλεάνθης βρε παιδιά!

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το σύμπλεγμα – στόχο.

Χθες πήγα στην όχθη στην Αμάλθεια μαζί με τον Κλεάνθη και το Μάνθο. Μετά ήλθε και η Ανθή. Δίπλα είχε ένα ανθόκηπο με όμορφα ανθισμένα λουλούδια και μαζέψαμε για να τα βάλουμε στο ανθοδοχείο του σχολείου μας. Όταν ήρθε ο Δημοσθένης και η Μάρθα μας είπαν για ένα ασθενή που ενώ στεκόταν όρθιος, έχασε τις αισθήσεις του και ήλθε να τον πάρει το ασθενοφόρο, που έφυγε γρήγορα με την όπισθεν.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το σύμπλεγμα – στόχο.

(Δεν υπάρχουν αρκετές λέξεις απεικονίσιμες για την παραγωγή αυτού του βήματος σε αυτήν την κατηγορία).

Παρακάτω ακολουθούν βήματα για τα (αθ, οθ, εθ, ιθ, ουθ)

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με το φώνημα – στόχο.

α) αθ οθ εθ ιθ ουθ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) αθαθ οθοθ εθεθ ιθιθ ουθουθ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) αθαθαθ οθοθοθ εθεθεθ ιθιθιθ ουθουθουθ

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με το φώνημα – στόχο.

αθάνατος	άθελα	αθεράπευτος	αθεόφοβος	αθετώ
αθέτηση	αθεώρητος	αθηναϊκός	αθίγγανος	άθικτος
άθλημα	αθλητής	άθλιος	άθλος	αθόρυβος
αθροίζω	άθροισμα	αθυρόστομος	αθώς	αθώνων
οθόνη	εθελοντής	εθελοντικός	εθίζω	έθιμο
έθνος	ιθαγενής	ηθικό	ήθος	

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το φώνημα – στόχο.

- 1) Ο αθλητής δόξασε το έθνος μας.
- 2) Κοίταξα άθελά μου στην οθόνη.
- 3) Οι αθίγγανοι είναι αθεόφοβοι.
- 4) Αθέτησε το λόγο του και δήλωσε αθώς.
- 5) Τα έθιμα είναι αθάνατα.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το φώνημα – στόχο.

Αθάνατο το έθνος μας
κι όλα τα έθιμά μας.
Πρωταθλητές και αθλητές,
τα ήθη τα δικά μας.
Άθικτα είναι όλα τους,
αθόρυβα ανασαίνουν,
και στις ψυχές ξεκάθαρα
για πάντοτε θα μένουν.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με το φώνημα – στόχο.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Εχθές **ά**θελά μου, **α**θέτησα την υπόσχεσή μου. Έπρεπε να καλέσω έναν **α**θίγγανο για να **κα**θαρίσει την **ο**θόνη της θείας μου και το ξέχασα. Ήθελε να παρακολου**θ**ήσει μια σειρά με **ι**θαγενείς και το **ε**θνικό πρω**α**θλημα του αγαπημένου της **α**θλητή. Τελικά λόγω της **α**θέτησης μου η **ο**θόνη έμεινε **ά**θικτη και η θεία μου δεν μπόρεσε να το παρακολου**θ**ήσει. Το **η**θικό μου είναι πεσμένο γιατί εγώ φταίω και δεν είμαι **α**θώς.

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με το φώνημα – στόχο.

(Δεν υπάρχουν αρκετές λέξεις απεικονίσιμες για την παραγωγή αυτού του βήματος σε αυτήν την κατηγορία).

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ «Φ» ΚΑΙ «Θ».

Αφού το παιδί έχει πλέον εγκαθιδρύσει σωστά και τα δύο φωνήματα μπορούμε να προχωρήσουμε στον συνδυασμό τους.

ΒΗΜΑ 1^ο Παραγωγή συλλαβών με τα φωνήματα – στόχους.

α) φαθα φαθο φαθι φαθε φαθου
φοθα φοθο φοθι φοθε φοθου
φιθα φιθο φιθι φιθε φιθου
φεθα φεθο φεθι φεθε φεθου
φουθα φουθο φουθι φουθε φουθου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

β) θαφα θαφο θαφι θαφε θαφου
θοφα θοφο θοφι θοφε θοφου
θιφα θιφο θιφι θιφε θιφου
θεφα θεφο θεφι θεφε θεφου
θουφα θουφο θουφι θουφε θουφου

Επαναλαμβάνουμε πολλές φορές.

γ) φθα φθο φθι φθε φθου
φθαφθα φθοφθο φθιφθι φθεφθε φθουφθου
φθαφθαφθα φθοφθοφθο φθιφθιφθι φθεφθεφθε
φθουφθουφθου

ΒΗΜΑ 2^ο Παραγωγή λέξεων με τα φωνήματα – στόχους.

Φαέθωνας	φυσιοθεραπεία	φωτοσύνθεση	δίφθογγος
ναφθαλίνη	αμφιθέατρο	θερμοσίφωνας	θερμοφόρα

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φθόγγος	φοβήθηκα	καθρέφτης	ορθογραφία
έφθασε	φθάνω	φθορά	φθινόπωρο
φθηνός	φθόνος		

ΒΗΜΑ 3^ο Παραγωγή προτάσεων που να περιέχουν το φώνημα – στόχο.

- 1) Το φόρεμα της Θάλειας είναι θαλασσί.
- 2) Στο καλάθι είχε διάφορα φρούτα.
- 3) Εχθές είδα ένα φοβερό πίθηκο.
- 4) Η γεωγραφία είναι το αγαπημένο μου μάθημα.
- 5) Το δελφίνι ζει στη θάλασσα.
- 6) Σήμερα ζωγράφισα μια φανταστική κιθάρα.
- 7) Το σπαθί κόβει σαν ξυράφι.
- 8) Το φόρεμά μου ξηλώθηκε.
- 9) Η ξαδέρφη μου θέλει να της δώσω τη φούστα μου.
- 10) Θυμάμαι ακόμα τη φάρσα που μου έκαναν οι φίλοι μου.
- 11) Ο αδερφός μου δεν θέλει να πάει φαντάρος.
- 12) Πήρα από την αποθήκη το φαράσι για να καθαρίσω.
- 13) Στο σχολείο μάθαμε το φαινόμενο του θερμοκηπίου.
- 14) Θέλω να φάω κολοκυθάκια.
- 15) Καθαρός ουρανός αστραπές δεν φοβάται.
- 16) Είπα στην αδερφή μου ότι δεν θέλω να φάω φουντούκια.
- 17) Φοράω φανελάκι στο στήθος μου.
- 18) Το φθινόπωρο πέφτουν τα φύλλα.
- 19) Παίζω φουσαρμόνικα και κιθάρα.
- 20) Αποφάσισα να μην πάω στο θέατρο, αλλά στη θάλασσα.
- 21) Το αγαπημένο μου παραμύθι είναι η πεντάμορφη και το τέρας που μεταμορφώθηκε.
- 22) Κάλεσα τη Νεφέλη να έρθει στα γενέθλιά μου.
- 23) Η φάλαινα είναι το μεγαλύτερο θηλαστικό στη γη.
- 24) Κάθισα φρόνημα στο θρανίο μου.
- 25) Το καλάθι είναι γεμάτο με φράουλες.
- 26) Στην εφημερίδα έγραφε ένα θέμα με κεφαλαία γράμματα.

- 27) Ο μισθός που μου πρόσφεραν είναι φανταστικός.
- 28) Ο ελέφαντας και το ελάφι δεν ζουν στη θάλασσα.
- 29) Φοβήθηκα ότι αν δεν κάνω όπισθεν δεν θα ξεφύγω από τη φοβερή κίνηση.
- 30) Θέλω να καθίσω στο κάθισμα του καφενείου.
- 31) Έφερα να βάλω στο ανθοδοχείο φούξια τριαντάφυλλα.
- 32) Οι φυσιοθεραπείες δεν γίνονται σε καθρέφτη.
- 33) Μάθαμε δίφθογγους στην ορθογραφία.
- 34) Όταν θέλω να κάνω μπάνιο ανοίγω το θερμοσίφωνα και μετά παίρνω τη θερμοφόρα.
- 35) Στο αμφιθέατρο έχουμε έναν καθρέφτη.
- 36) Μάθαμε στο σχολείο για τη φωτοσύνθεση.
- 37) Η ναφθαλίνη δεν μυρίζει όμορφα.

ΒΗΜΑ 4^ο Παραγωγή ποιήματος με το φώνημα – στόχο.

Στη θάλασσα τη φοβερή
χάθηκε το καράβι.
Σε μια φουρτούνα δυνατή,
βυθίστηκε ένα βράδυ.
Ο φάρος άπλωνε βαθιά
στη θάλασσα τα φώτα,
να δουν το φως οι ναύτες του
που θέλουνε μια ρότα.
Εφάνηκε η βοήθεια
από το πουθενά,
κι όλοι οι ναύτες φώναζαν
«σωθήκαμε παιδιά».
Το πλοίο τους βυθίστηκε

στης θάλασσας τα βάθη,
μα ευτυχώς οι ναύτες σώθηκαν,
ένα Σαββάτο βράδυ.

ΒΗΜΑ 5^ο Παραγωγή κειμένου με τα φωνήματα – στόχους.

Το Φεβρουάριο που έχει φοβερό κρύο, η θερμοκρασία είναι χαμηλή, το θερμόμετρο δείχνει συνήθως κάτω από 10 βαθμούς και οι χιονοθύελλες είναι συχνό φαινόμενο. Ο ουρανός δεν είναι φωτεινός αλλά θαμπός επειδή έχει σύννεφα.

Κάθε πρωί παίρνω το λεωφορείο που περιμένει στο σταθμό, για να πάω στο μάθημα μου και φροντίζω να φοράω ένα φουντωτό φούξια φουλάρι, για να μην υποφέρω από το κρύο. Μόλις ανέβει στο λεωφορείο ο συμμαθητής και φίλος μου Θωμάς που έχει ένα καφετί τσουλούφι στο κεφάλι του, κάθεται μαζί μου. Περνάμε φίνα γιατί μιλάμε για διάφορα φανταστικά θέματα. Αφού περάσουμε τη γέφυρα και την ανηφόρα των θερμοκηπίων, φτάνουμε στο εξαθέσιο σχολείο μας, μπαίνουμε στην αίθουσα και καθόμαστε στις θέσεις μας που είναι κοντά στο γραφείο του καθηγητή. Δίπλα στο θρανίο μας υπάρχει ένα παράθυρο απ' όπου παρακολουθώ τους ανθρώπους που φαίνονται.

Μόλις έρθει το Σαββατοκύριακο φωνάζω το φίλο μου το Θωμά στο σπίτι μου και τηλεφωνώ στη θεία μου τη Φωτεινή για να μας φέρει να φάμε φασολάκια και κολοκυθάκια από το φαγάδικό της γιατί είναι φανταστικά! Την προηγούμενη φορά μας έφερε και ένα καλάθι με φρούτα, γλειφιτζούρια, γκοφρέτες και άλλα αγαθά. Μόλις φάμε, ανοίγουμε το ραδιόφωνο σ' ένα απίθανο σταθμό με φοβερά τραγούδια. Ο Θωμάς προτιμά να μελετά την εφημερίδα του αδερφού μου του Φάνη γιατί ενδιαφέρεται για τα κοινωνικά που μας αφορούν όλους. Ο Θωμάς είναι ο καλύτερος μου φίλος.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ΒΗΜΑ 6^ο Περιγραφή εικόνας που να με περιέχει αντίστοιχες λέξεις με τα φωνήματα – στόχους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΟΤΗΤΑΣ

Δραστηριότητα 1: Εντοπισμός ήχων σε λέξεις

Περιγραφή: Στις ασκήσεις αυτές που ακολουθούν το παιδί ακούει κάποιες λέξεις και πρέπει να αναγνωρίσει και να πει τον ήχο που άκουσε στη λέξη, στη θέση που του ζητάτε. Η εξάσκηση ξεκινάει με εντοπισμό ήχων στην αρχή των λέξεων, συνεχίζει στη μέση των λέξεων και στο τέλος των λέξεων. Φυσικά, οι λέξεις που περιέχουν το γράμμα-στόχο κανονικά θα πρέπει να είναι ανακατεμένες με άλλες λέξεις έτσι ώστε να αποφευχθούν απαντήσεις ναι μεν σωστές, αλλά μη επεξεργασμένες. Αυτό μπορεί να γίνει καλύτερα και σε συνδυασμό των δύο φωνημάτων-στόχων (φ και θ).

Οδηγία: Θα σου λέω κάποιες λέξεις και εσύ θέλω να μου πεις τη φωνή που ακούς στην αρχή.

φακός	φακή	φάτνη	φάρμα
φέτα	φεγγάρι	φερμουάρ	φέσι
φίδι	φίλος	φυτό	φιστίκι
φωτιά	φώτα	φόβος	φόρος
φούστα	φούσκα	φούρνος	φούντα

θάλασσα	θάμνος	θαύμα	θάλαμος
θέση	θέμα	θέλω	θέατρο
θυμός	θήκη	θύελλα	θύμα
θολό	θόρυβος		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Θα σου λέω κάποιες λέξεις και εσύ θέλω να μου πεις τη φωνή που ακούς στη μέση.

καφάσι	νιφάδα	στεφάνι	σαφάρι
κουφέτο	τουφέκι	αφέντης	
αφίσα	γέφυρα	ζαφείρι	τρόφιμα
αφορμή	σύμφωνο	διαφορά	προσφορά
κιθάρα	πιθανόν	σπιθαμή	καθαρός
πρόθεση	ένθετο	έκθεση	νουθετώ
μάθημα	κάθισμα	σύνθημα	έθιμο
κάθομαι	καθόλου	μέθοδος	
αίθουσα	ρουθούνι		

Οδηγία: Θα σου λέω κάποιες λέξεις και εσύ θέλω να μου πεις τη φωνή που ακούς στο τέλος.

λούφα	τούφα	άλφα	γκάφα
καφέ			
βαφή	ράφι	ντέφι	διατροφή
κρυφό	άγραφο	σύννεφο	
αφού			
ψάθα	όρνιθα	γαβάθα	καλάθα
βαθύ	καλάθι	αγκάθι	ρεβίθι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

αγαθό

ξανθό

ορθό

Δραστηριότητα 2: Οπτική αναγνώριση/οπτικός εντοπισμός φωνημάτων.

Περιγραφή: Δίνονται στο παιδί ορισμένες λέξεις που είτε ξεκινούν, είτε περιέχουν τα φωνήματα στόχο. Το παιδί πρέπει να κυκλώσει τα γράμματα – στόχους με το κατάλληλο χρώμα που δίνεται στην οδηγία. Σταδιακά οι μεμονωμένες λέξεις που δίνονται στο παιδί, μπορούν να συμπεριληφθούν σε ένα κείμενο, έτσι ώστε το παιδί να χρειάζεται να επεξεργαστεί περισσότερες πληροφορίες.

Οδηγία: Βάλε σε κύκλο το γράμμα φ.

φιλί	φακός	φεγγάρι	φουλάρι	φουντούκι
αλοιφή	κρυφτό	σύννεφο	βλεφαρίδα	στεφάνι
γαρύφαλλο	φαγητό	κορυφή	βαφή	σταφύλι
χωράφι	αφαίρεση	φέσι	διαφορά	ντέφι
φύλλο	καρφί	κεφτές	ράφι	σεφ
φρέσκος	λεωφορείο	μορφή	φρυγανιά	φάκελος

Μια φορά η γιαγιά μου πήγε στο φαρμακείο να αγοράσει φάρμακα. Τελικά, ήταν κλειστό. Στην επιστροφή για το σπίτι είδε μια φίλη της που τη φώναζε να πιουν καφέ. Αφού κάθισε αρκετή ώρα, σηκώθηκε να φύγει. Όταν ήρθε σπίτι, έφερε μαζί της φράουλες που μου αρέσουν πολύ και έτρεξε να βάλει το φαγητό στη φωτιά.

Οδηγία: Βάλε σε κύκλο το γράμμα θ.

πρόσθεση	θάλασσα	θήκη	θυμός	έκθεση
λήθαργος	καλάθι	λάθος	θολό	πάθος
θόρυβος	θύμα	βοήθεια	ρεβίθι	θέμα

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

θεόρατος	επίθεση	θάρρος	θέληση	καθαρός
θηλυκό	ρουθούνι	βιβλιοθήκη	θύελλα	ψάθα
ιθαγενής	τοποθετώ	μαραθώνιος	θάμνος	θέση

Εχθές πήγα στο σινεμά με την ξαδέρφη και το θείο μου. Παρακολουθήσαμε μια ταινία που είχε θέμα τη φύση και τα θερμοκήπια. Όλα τελικά έχουν να κάνουν με τη θερμοκρασία και το πόσο θερμό είναι το κλίμα. Θα ήθελα να παρακολουθήσω ξανά αυτήν την ταινία γιατί τη θεωρώ πολύ ενδιαφέρουσα.

Οδηγία: Βάλτε σε κόκκινο κύκλο το γράμμα φ, και σε μπλε το γράμμα θ.

θαλασσοπούλι	φωτιά	φουρτούνα	θύμα	παραμύθι
άθλημα	προσφορά	φόδρα	θέση	καφάσι
φθάνω	καθόλου	φιλί	σφήκα	πάθος
φάλαινα	θάρρος	οδοντογλυφίδα	θρύλος	οφθαλμός
κιθάρα	βάθος	απίθανο	θέληση	θαμπό
φακός	υπόθεση	φρούτο	φούσκα	καλάθι

Μια φορά, που είχαμε πάει στη θάλασσα με τους φίλους μου, βρήκαμε πολλά θαλασσοπούλια. Θυμάμαι ότι τα φτερά τους ήταν φανταστικά και μου άρεζε να τα παρακολουθώ καθισμένη στην παραλία. Το ταξίδι αυτό θα το θυμάμαι για πάντα, αφού δεν ήθελα καθόλου να φύγω καθώς περνούσαμε πανέμορφα.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 3: Οπτική αναγνώριση/οπτικός εντοπισμός γραμμάτων μέσω εικόνων.

Περιγραφή: Δίνονται στο παιδί ορισμένες εικόνες οι οποίες ξεκινάν με τα φωνήματα στόχο μεμονωμένα ή σε συλλαβή με συνδυασμό φωνήεντος. Εδώ, οι παραλλαγές ασκήσεων είναι πολλές, καθώς το παιδί τότε κυκλώνει τη σωστή συλλαβή – εκείνη δηλαδή με την οποία ξεκινά η λέξη της εικόνας, αντιστοιχεί την συλλαβή με την κατάλληλη εικόνα ή γράφει την αρχική συλλαβή/φώνημα της εικόνας.

Οδηγία: Με ποια συλλαβή ξεκινάει η λέξη της εικόνας; Κύκλωσε τη σωστή.

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου
	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

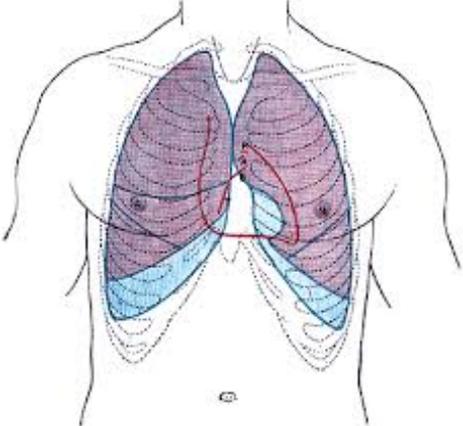
	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
φα φο φι φε φου	φα φο φι φε φου

	
θα θο θι θε θου	θα θο θι θε θου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
θα θο θι θε θου	θα θο θι θε θου

	
θα θω θι θε θου	θα θο θι θε θου

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Με ποια φωνούλα ξεκινάει η λέξη της εικόνας; Βάλε σε κύκλο τη σωστή.

	
φ θ β ρ τ	φ θ λ δ τ

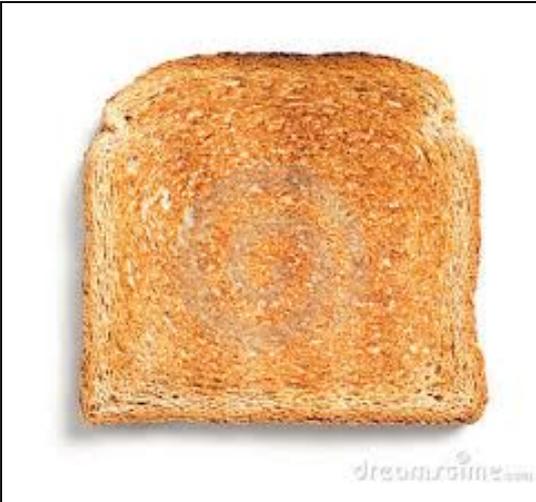
	
φ θ β δ ρ	φ θ β δ τ

	
φ θ λ δ τ	φ θ μ δ τ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
φ θ ρ δ τ	φ θ β λ τ

	
φ θ ν δ τ	φ θ ρ τ κ

	
φ θ λ δ τ	φ θ κ λ τ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ενώνω κάθε συλλαβή με την εικόνα που πρέπει.

φα	φου	φο	φυ
----	-----	----	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

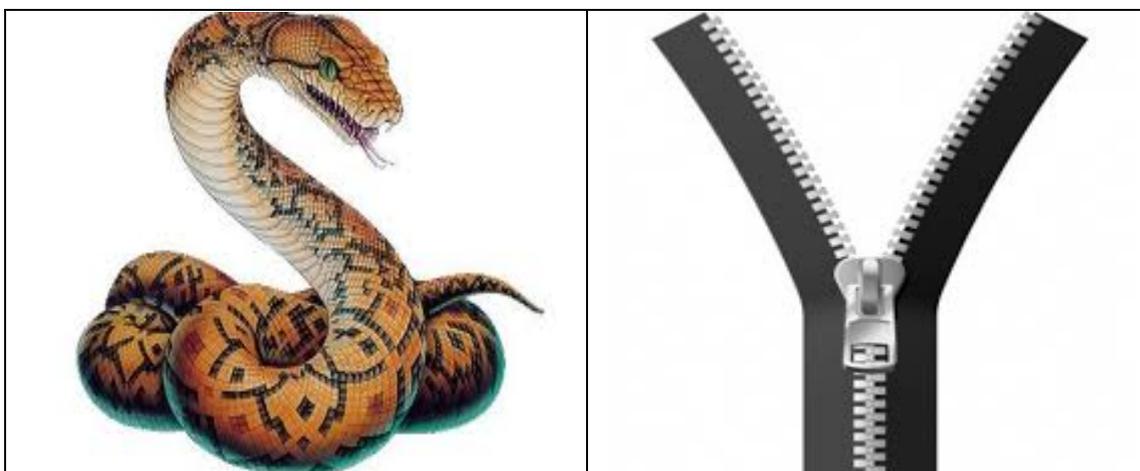
φα	φου	φε	φυ
----	-----	----	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

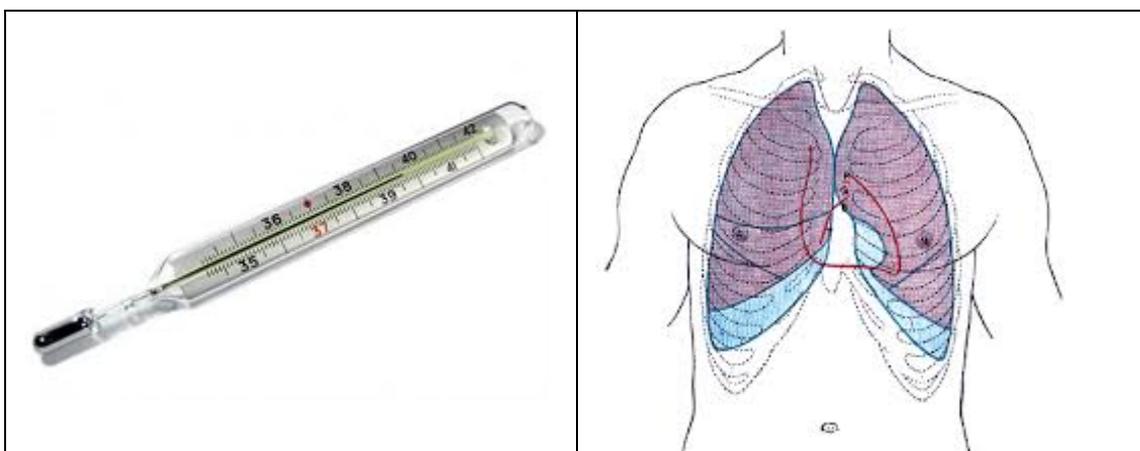
φα	φι	φε	φω
----	----	----	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

θε	θη	θω	θα
----	----	----	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

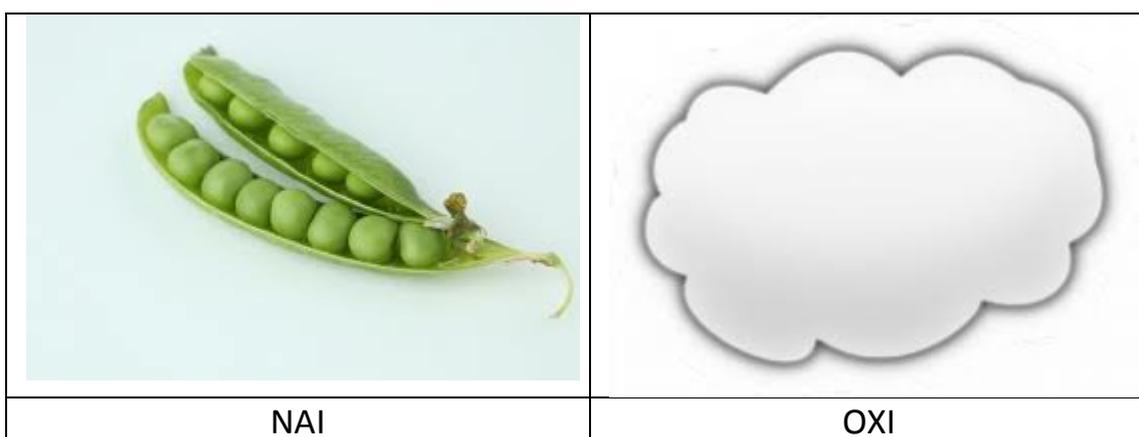
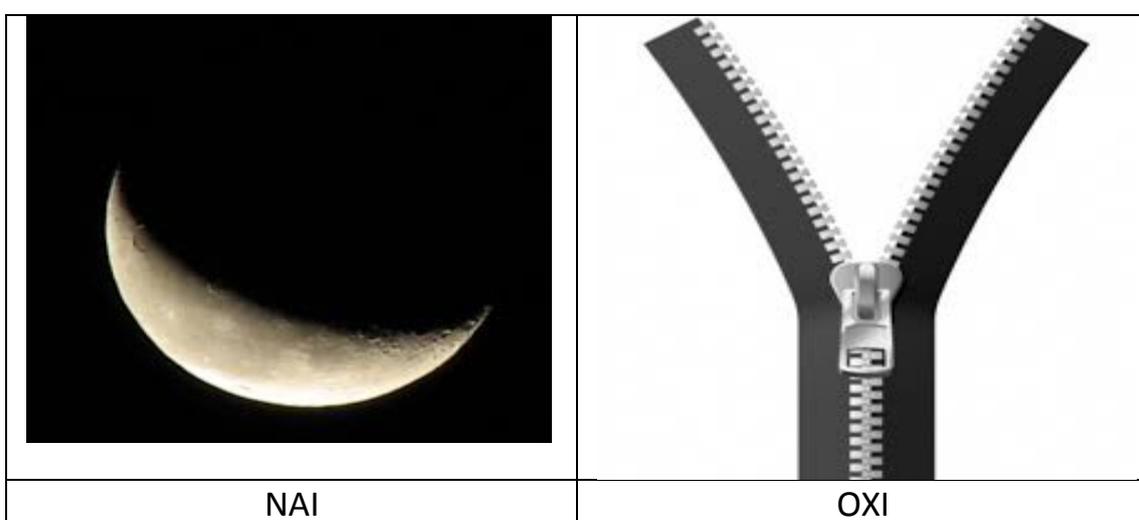
Περιγραφή: Σύγκριση ζευγών. Δίνονται στο παιδί λέξεις που είτε ξεκινούν από ίδιες συλλαβές, είτε όχι. Το παιδί πρέπει να αναγνωρίσει αν τα ζευγάρια λέξεων ξεκινούν από την ίδια συλλαβή.

Οδηγία: Βρες ποια ζευγάρια λέξεων ξεκινούν από την ίδια συλλαβή και ποια όχι. Κύκλωσε τη σωστή απάντηση.

	
ΝΑΙ	ΟΧΙ

	
ΝΑΙ	ΟΧΙ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

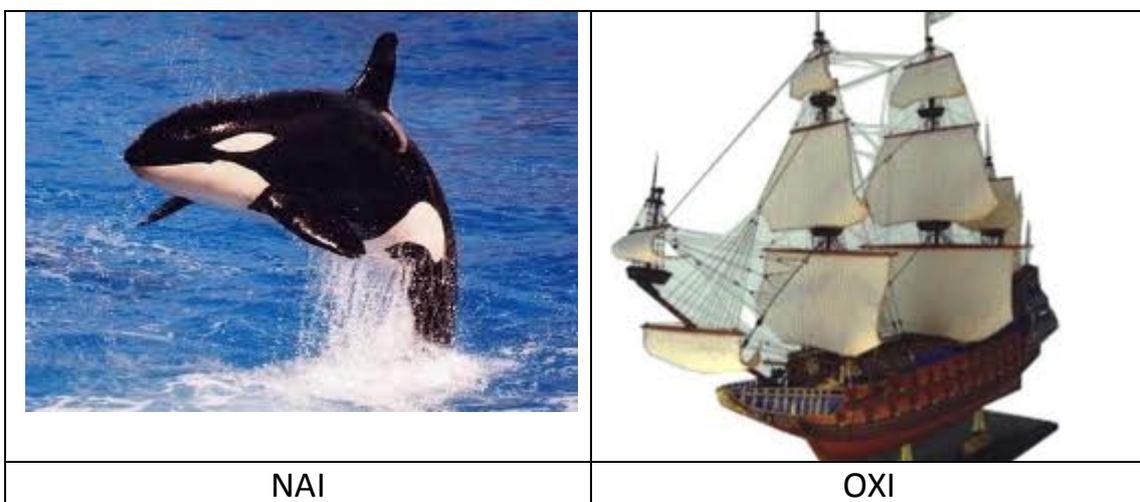
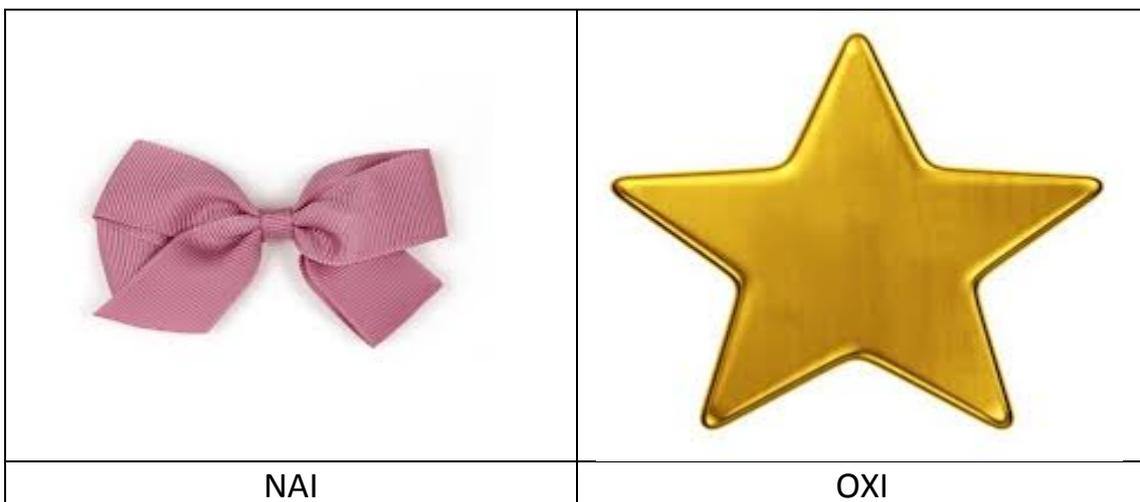
Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
ΝΑΙ	ΟΧΙ

	
ΝΑΙ	ΟΧΙ

	
ΝΑΙ	ΟΧΙ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

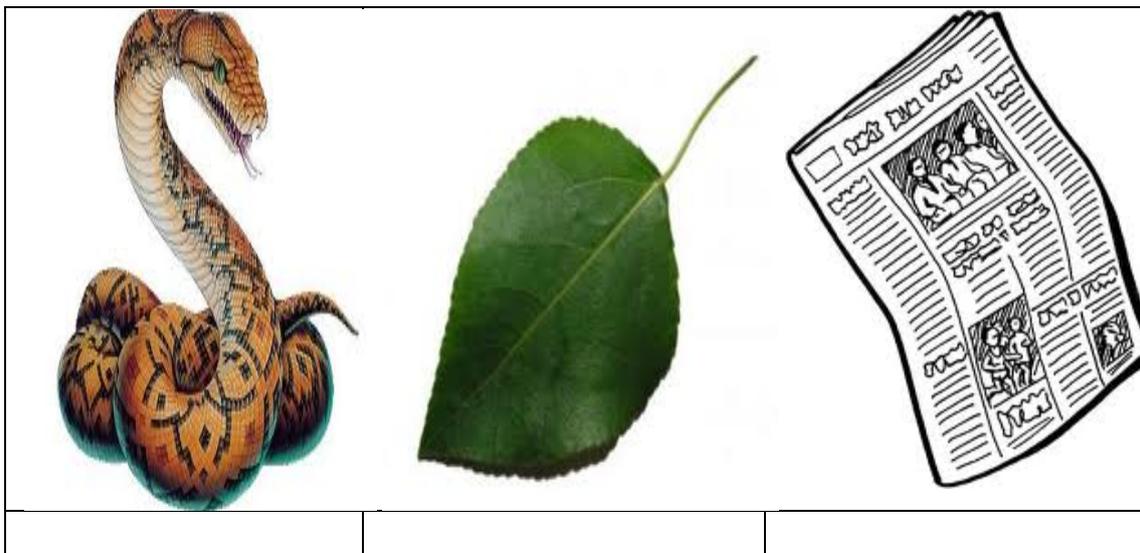
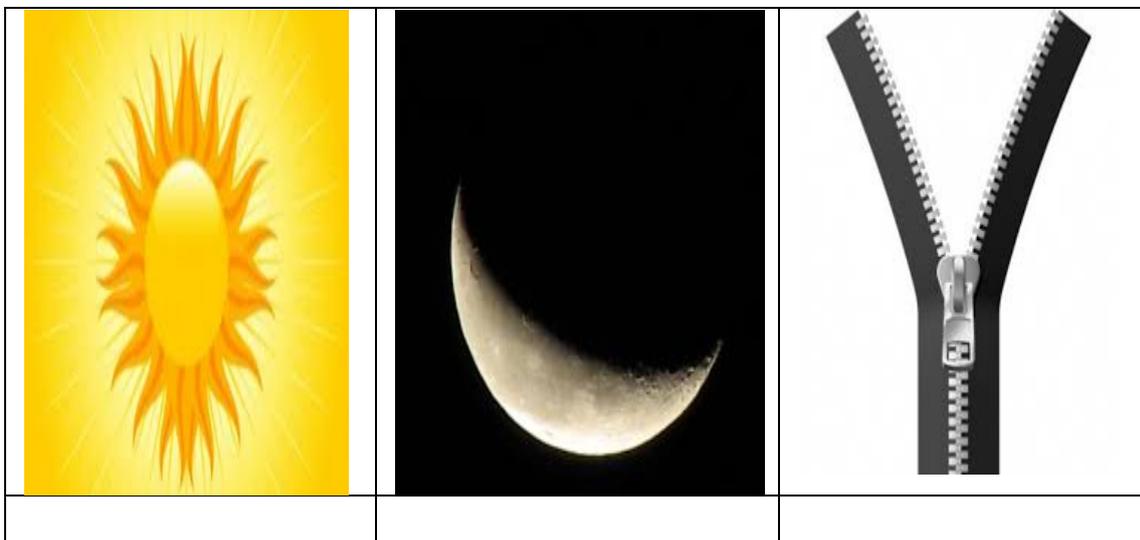
Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Περιγραφή: Με διάκριση διαφορετικού. Δίνονται στο παιδί λέξεις που αρχίζουν από την ίδια συλλαβή, εκτός από μια λέξη η οποία αρχίζει από διαφορετική συλλαβή και ζητείται από το παιδί να την εντοπίσει.

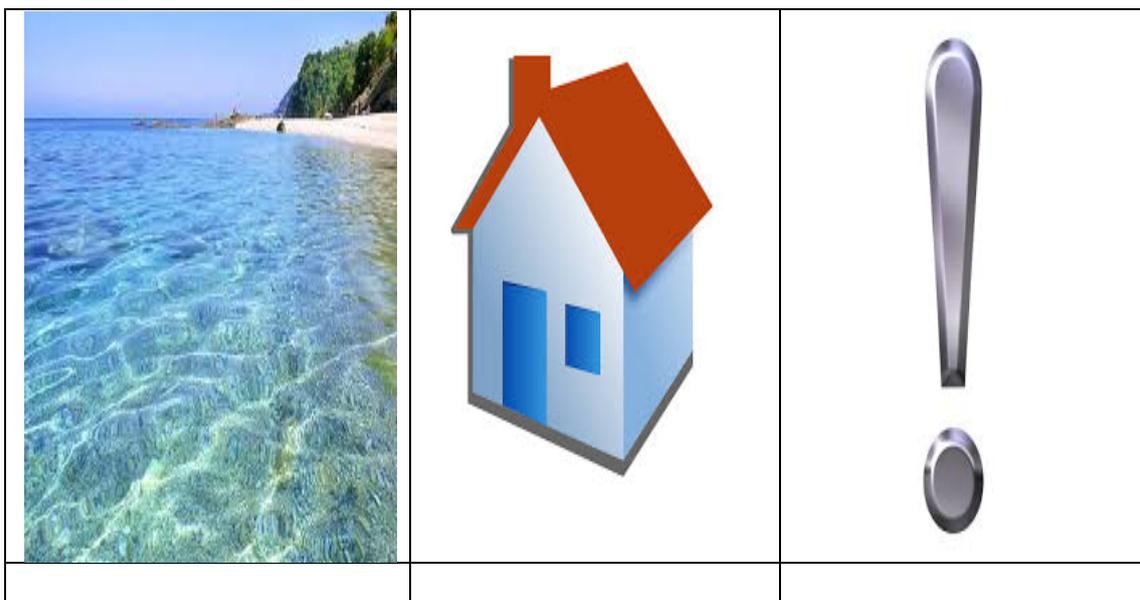
Οδηγία: Ποια λέξη δεν αρχίζει από την ίδια συλλαβή όπως οι άλλες;
Βάλτε ένα x κάτω από την εικόνα που είναι αταίριαστη με τις άλλες.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Περιγραφή: Με διάκριση διαφορετικού. Η δραστηριότητα έχει ίδια μορφή με την προηγούμενη, αλλά εδώ ο βαθμός δυσκολίας κάπως αυξάνεται. Δίνονται στο παιδί τρεις λέξεις από τις οποίες οι 2 ξεκινούν με το ίδιο φώνημα. Ουσιαστικά το παιδί πρέπει να εντοπίσει τη λέξη που ξεκινάει με διαφορετική φωνούλα.

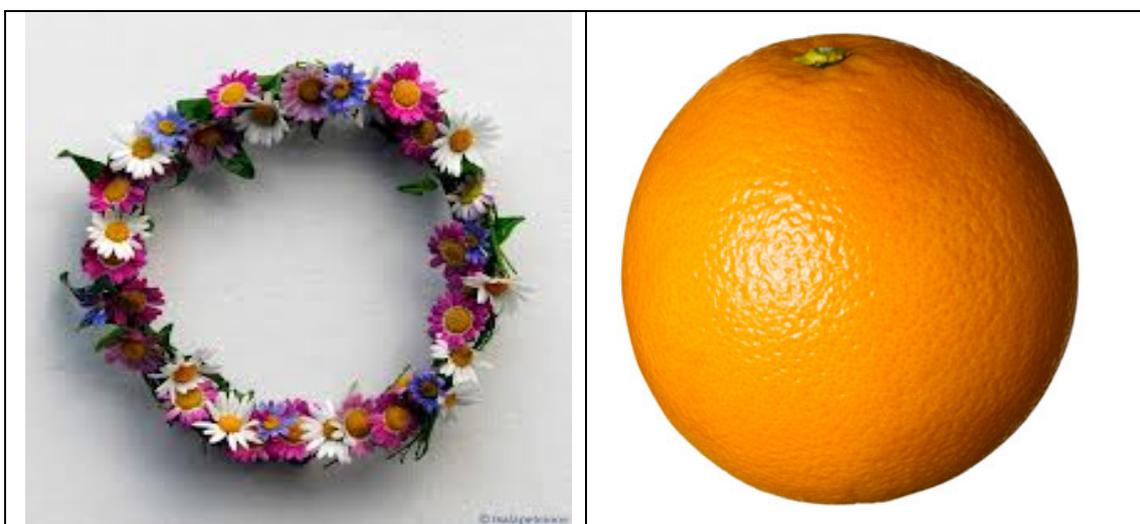
Οδηγία: Ποια λέξη δεν ξεκινάει με την ίδια φωνούλα όπως οι άλλες;

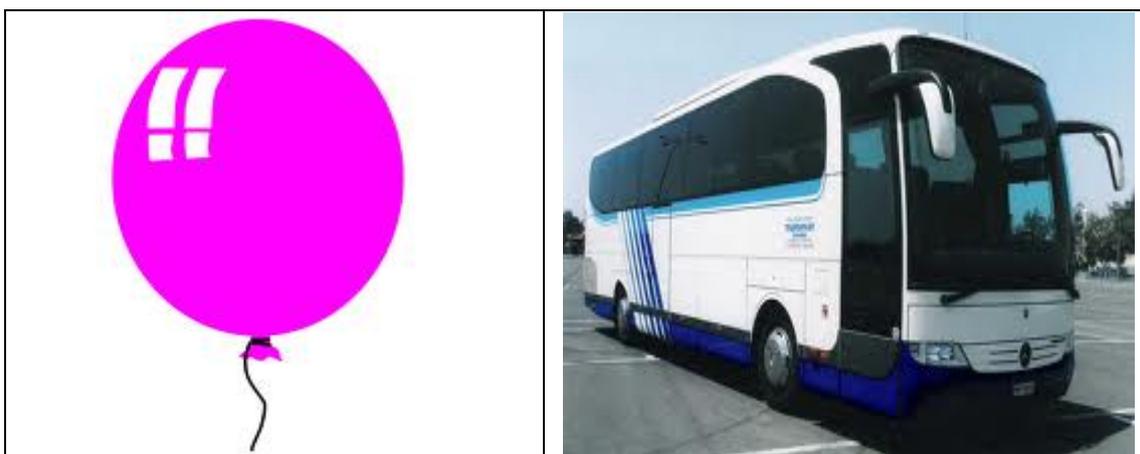
Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Περιγραφή: Παρουσιάζουμε στο παιδί τις κάρτες και του ζητάμε να μας τις ονομάσει, ενισχύοντας έτσι και το λεξιλόγιο του. Προηγείται μια συμφωνία σχετικά με την ονομασία κάθε κάρτας (π.χ. μια εικόνα με ένα καράβι πρέπει να αναγνωρίζεται και να λέγεται από το παιδί και εμάς ως «καράβι» - δεν πρέπει να χρησιμοποιούμε άλλες συνώνυμες λέξεις όπως πλοίο, βάρκα κ.τ.λ.). Αμέσως μετά το παιδί καλείται να αναγνωρίσει εκείνες τις κάρτες των οποίων τα εικονιζόμενα αντικείμενα περιέχουν μια ορισμένη συλλαβή.

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φα;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φο;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φι;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φε;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φου;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

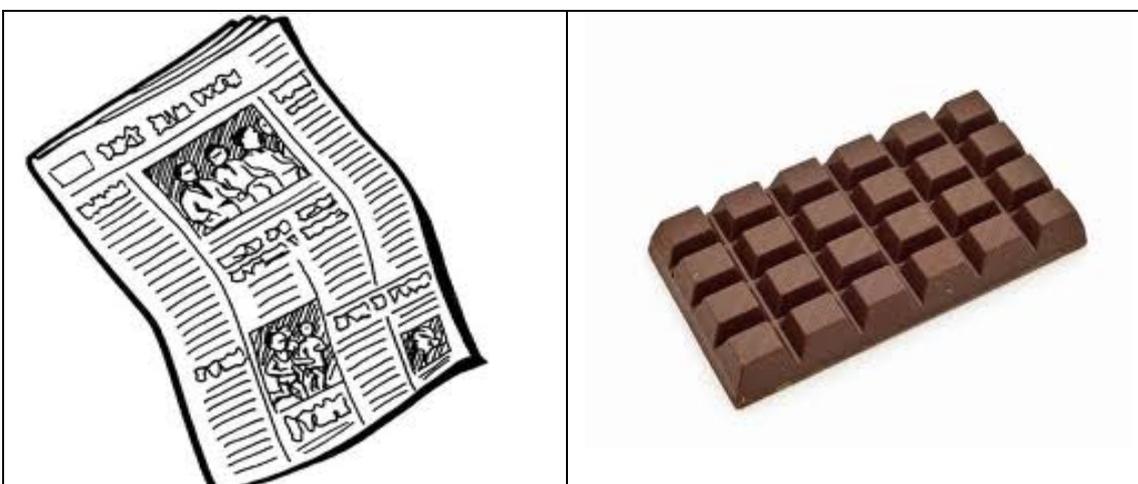
Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φη;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φη;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φη;

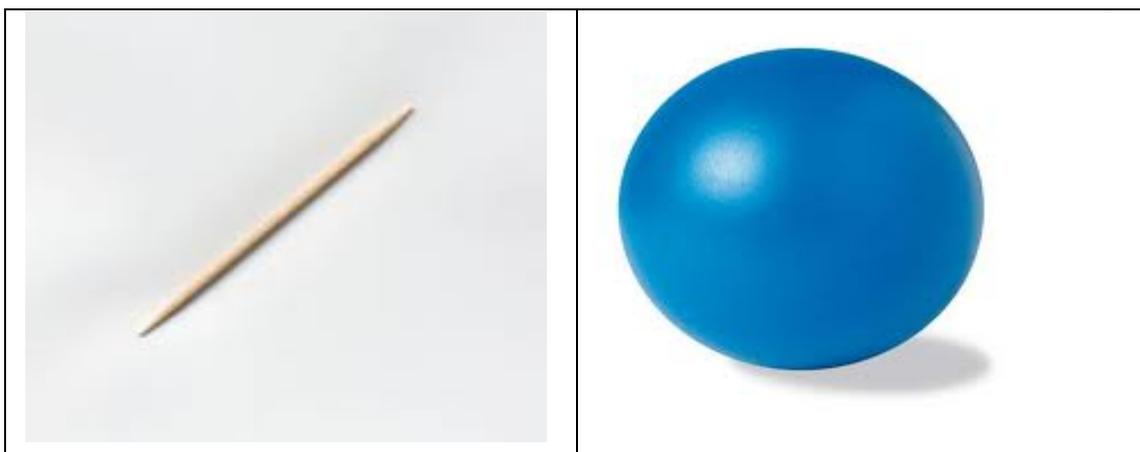

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φο;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φι;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι φο;

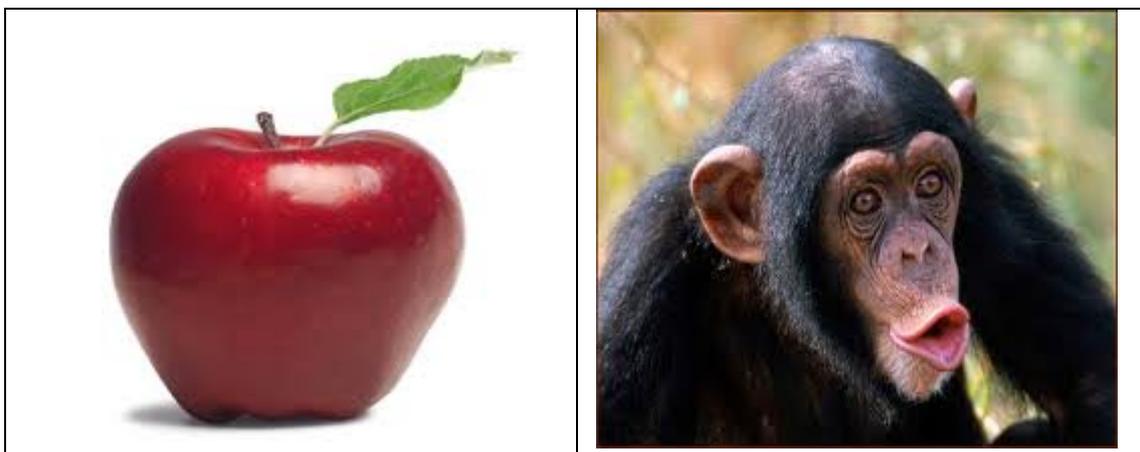

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι θα;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι θι;

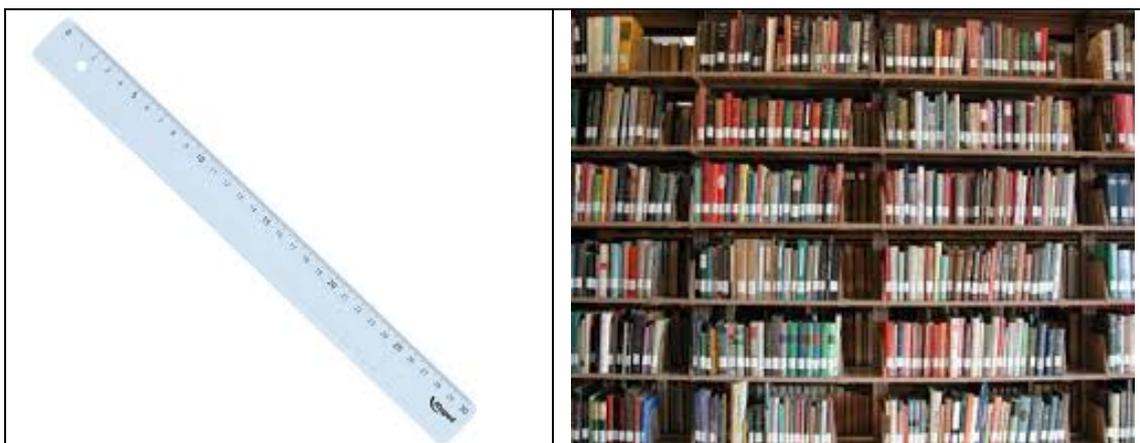

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι θο;

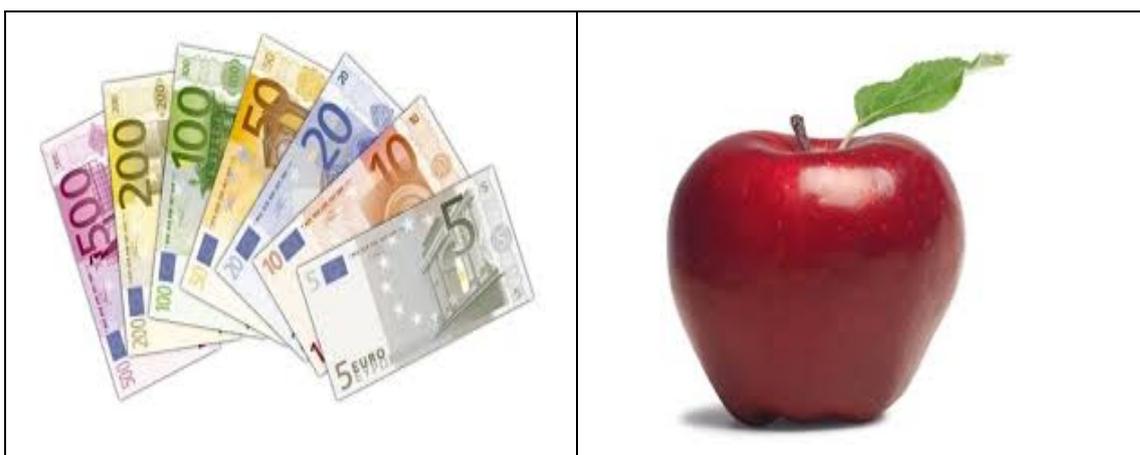

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της το κομματάκι θι;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα φ;

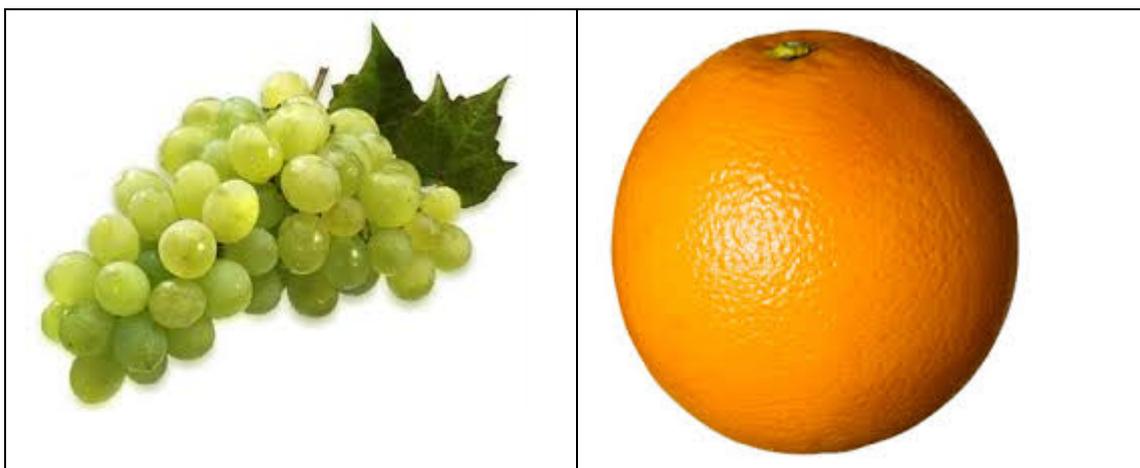

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα φ;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα φ;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα φ;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα φ;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα θ;

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα θ;

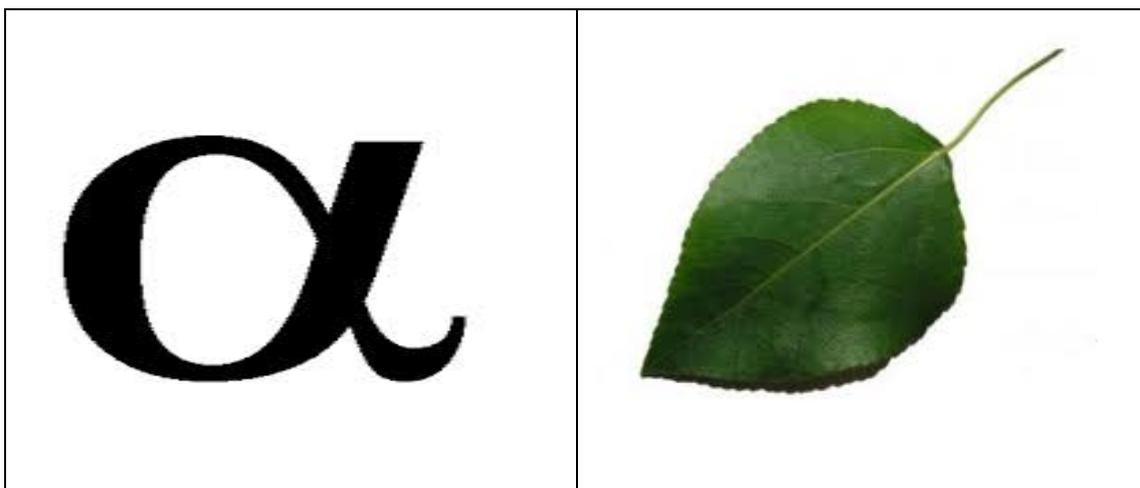

Οδηγία: Ποια εικόνα περιέχει μέσα της τη φωνούλα θ;

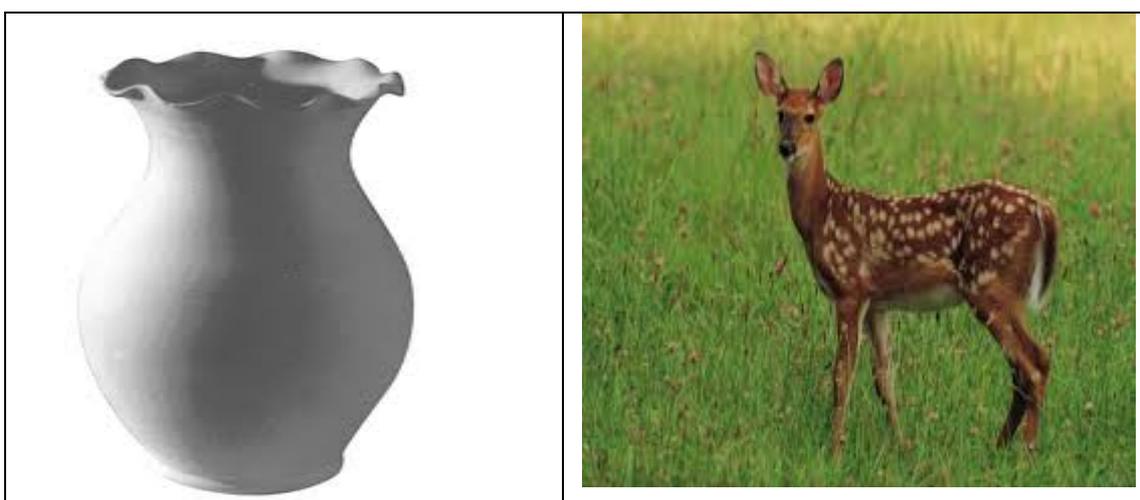

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα φ;

Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα φ;

Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα φ;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

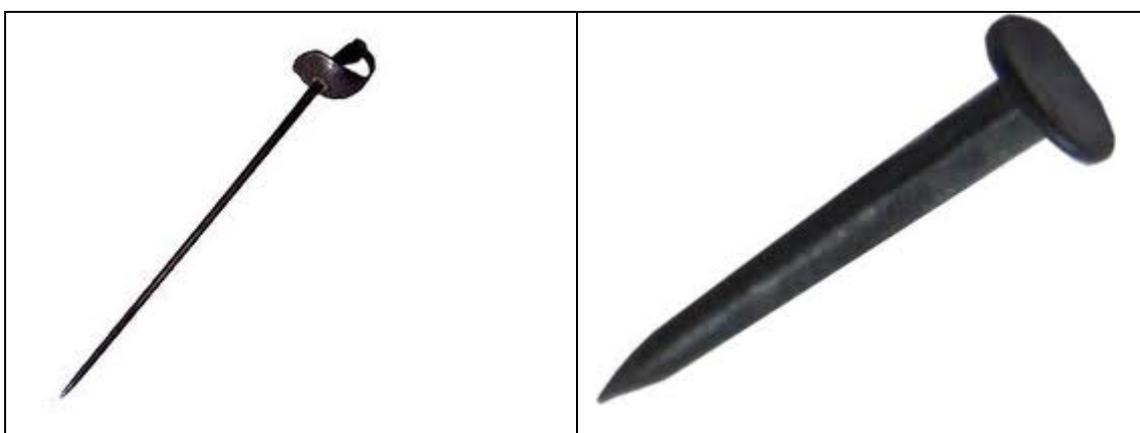
Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα θ;

Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα θ;

Οδηγία: Ποια εικόνα τελειώνει με τη φωνούλα θ;

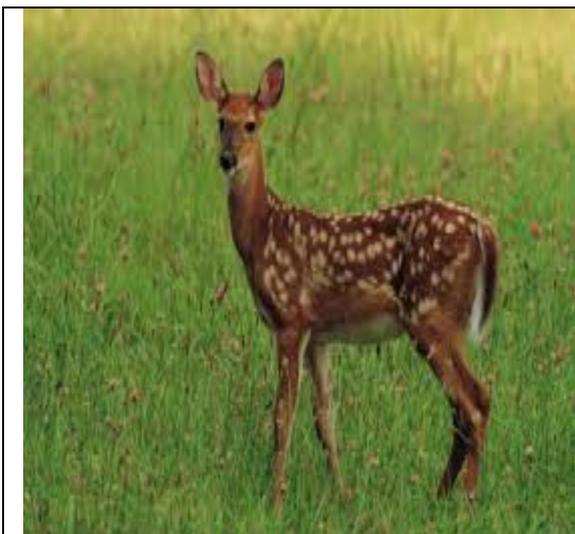
Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Περιγραφή: Σύγκριση ζευγών. Δίνονται στα παιδιά λέξεις που είτε τελειώνουν με τις ίδιες συλλαβές, είτε όχι. Το παιδί πρέπει να αναγνωρίσει αν τα ζευγάρια λέξεων τελειώνουν με την ίδια συλλαβή. Όταν στο παιδί οι εικόνες δεν είναι αντιληπτές, τότε το βοηθάμε λέγοντας τη λέξη της εικόνας.

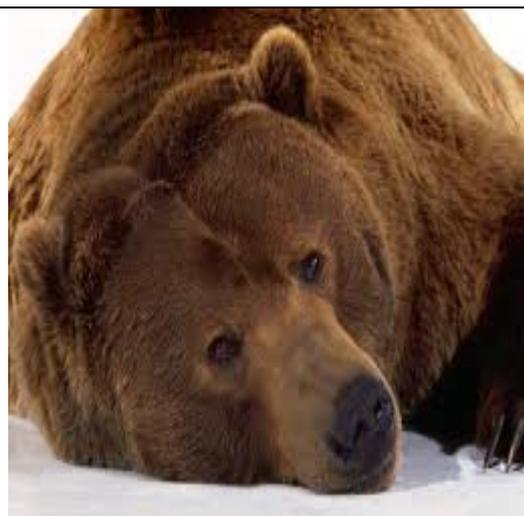
Οδηγία: Βρες ποια ζευγάρια λέξεων τελειώνουν με την ίδια συλλαβή και ποια όχι. Κύκλωσε τη σωστή απάντηση.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

NAI

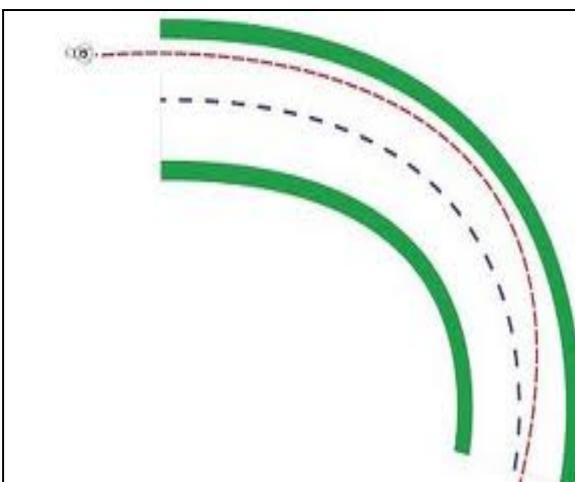
OXI

NAI

OXI

NAI

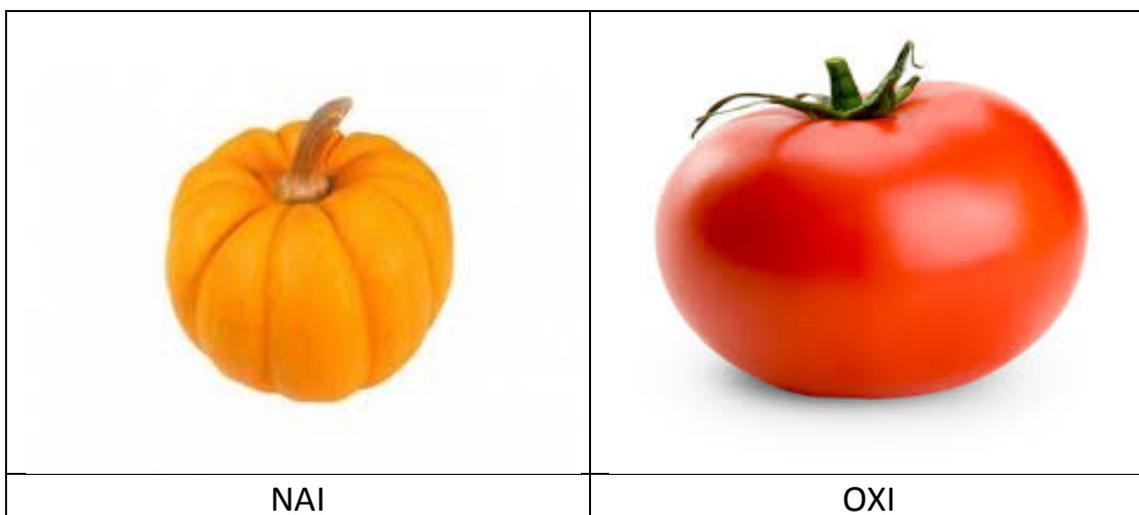
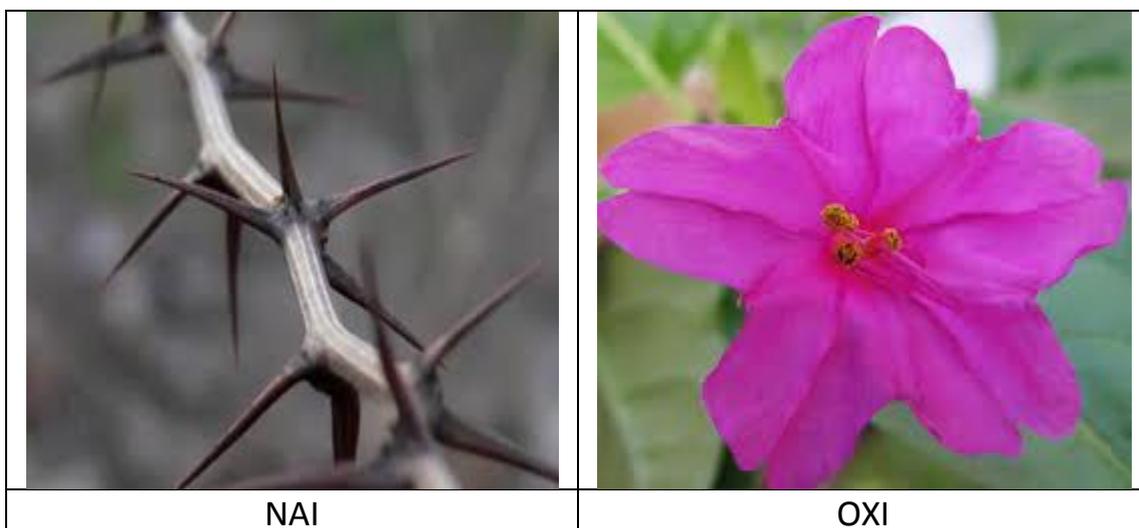
OXI

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

	
NAI	OXI

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 4: Εντοπισμός/αναγνώριση και παραγωγή ομοιοκαταληξίας.

Οι δραστηριότητες ομοιοκαταληξίας επικεντρώνουν την προσοχή των παιδιών στο τέλος των ήχων. Υπάρχουν δύο επίπεδα επίγνωσης της ομοιοκαταληξίας: αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας, στην οποία τα παιδιά μπορούν να δείξουν ποιες λέξεις ομοιοκαταληκτούν, και παραγωγή ομοιοκαταληξίας, όπου αν δοθούν στα παιδιά παραδείγματα λέξεων που ομοιοκαταληκτούν, εκείνα μπορούν να βρουν νέες λέξεις που ταιριάζουν στο πρότυπο. Η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας είναι η πιο εύκολη. Η έρευνα έδειξε ότι η γνώση των παιδιών για ποιηματάκια και παιχνίδια λέξεων με ομοιοκαταληξία αποτελούν προμήνυμα της φωνολογικής τους ενημερότητας. Δεν αποτελεί λοιπόν έκπληξη το γεγονός ότι πολλοί παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία χρησιμοποιούν δραστηριότητες παιχνιδιών όπως ποιηματάκια, τραγουδάκια και ανάγνωση βιβλίων που παίζουν με τους ήχους, για την προώθηση της φωνολογικής ενημερότητας. (Vukelich)

Η αναγνώριση της ομοιοκαταληξίας συχνά ξεκινά προσκαλώντας τα παιδιά να απαγγείλουν ποιηματάκια ή να τραγουδήσουν γνωστά τραγουδάκια. Αφού τα παιδιά εξοικειωθούν με την ομοιοκαταληξία, τότε οι δάσκαλοι μπορούν να τονίσουν τις τελευταίες συλλαβές των λέξεων δείχνοντας έτσι στα παιδιά ότι οι λέξεις αυτές τελειώνουν με τον ίδιο ήχο. Ακόμα οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν την ομοιοκαταληξία αλλά και να έρθουν σε επαφή με την παραγωγή της, διαβάζοντας ένα ποίημα, σταματώντας πριν τη λέξη που ομοιοκαταληκτεί και δίνοντας επομένως την ευκαιρία στα παιδιά να συμπληρώσουν αυτά τη λέξη.

Ένα παιχνίδι που ονομάζεται «καλάθι ομοιοκαταληξίας» είναι ένα από αυτά. Ξεκινά, δείχνοντας στα παιδιά ένα καλάθι γεμάτο με ζευγάρια αντικειμένων που ομοιοκαταληκτούν. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός παίρνει ένα αντικείμενο από κάθε ζευγάρι που ομοιοκαταληκτεί και το βάζει μπροστά του. Αρχικά ζητά από τα παιδιά να αναγνωρίσουν το αντικείμενο ενισχύοντας έτσι και το λεξιλόγιό τους. Τέλος, δίνει το καλάθι στα παιδιά και ζητάει από αυτά να βρουν ένα αντικείμενο που ομοιοκαταληκτεί με οποιοδήποτε από αυτά που έχει

τοποθετήσει μπροστά του. Για παράδειγμα αν δείχνει τη λέξη «κότα» το παιδί θα πρέπει να βρει τη λέξη «μπότα».

Ψηλά τα χέρια: Τα παιδιά σηκώνουν και τα δύο τους χέρια ψηλά αν τα ζευγάρια των λέξεων που ακούν κάνουν ομοιοκαταληξία, και το ένα χέρι ψηλά αν τα ζευγάρια των λέξεων δεν κάνουν ομοιοκαταληξία. Π.χ.: ρώτα, καρότα (δυο χέρια ψηλά)/ πιπέρι, αλάτι (ένα χέρι ψηλά).

Περιγραφή: Παρουσιάζουμε τριάδες λέξεων. Η τελευταία συλλαβή της λέξης που αντιστοιχεί στη μια κάρτα δεν ταιριάζει με την τελευταία συλλαβή των άλλων δύο. Το παιδί βρίσκει την αταίριαστη κάρτα και τη βγάζει έξω. Σταδιακά, δυσκολεύουμε την άσκηση έτσι ώστε η αταίριαστη κάρτα να μην είναι τελείως άσχετη με τις άλλες δύο. Μπορεί να διαφέρει μόνο ως προς το τελευταίο φώνημα διατηρώντας το τελευταίο σύμφωνο ίδιο (π.χ. φιλί – χαλί – μήλο) ή οι τελευταίες συλλαβές να είναι παρόμοιες περιλαμβάνοντας σύμφωνα που το παιδί συγχέει συχνά. Αν το παιδί δεν ξέρει να διαβάζει, τότε προσπαθούμε να δουλέψουμε την ομοιοκαταληξία με λέξεις που μπορούμε να απεικονίσουμε.

Οδηγία: Ποια από τις τρεις λέξεις, δεν ταιριάζει με τις άλλες δύο γιατί τελειώνει σε διαφορετικό κομματάκι;

1. ραφή – επιγραφή – κουφός
2. λούφα – τούφα – χούφτα
3. ψήφος – ξίφος – σερίφης
4. επαφή – κορυφή – διαγραφή
5. μούφα – καράφα – γκάφα
6. χρυσάφι – σκάφη – ντέφι
7. ανατροφή – τροφή – όμορφη
8. ελάφι – ξυράφι – στροφή
9. ψόφιος – γρίφος – γοφός
10. άλφα – τούφα – εφτά

11. γιατροσόφι – νύφη – αλοιφή
12. γραφή – καρφί – ράφι
13. ξάδερφος – παράγραφος – τέφρα
14. κινηματογράφος – δημοσιογράφος – σαφής
15. απογραφή – ραφή – κέφι

1. βόθρος – πάθος – πόθος
2. ψάθα – αλήθεια – γαβάθα
3. καλάθι – ρεβίθι – παραμύθι
4. λάθος – ήθος – εχθρός
5. τσουλήθρα – όρνιθα – κολοκύθα
6. σπαθί – βαθύ – άλλοθι
7. βυθός – μισθός – μέγεθος
8. βάθος – μύθος – παρελθόν
9. ξανθός – ορθός – βαθμός
10. βαθύ – ευθύ – σπαθί

Οδηγία: Ποια από τις τρεις λεξούλες είναι η αταίριαστη γιατί ξεκινάει με διαφορετικό κομματάκι από τις άλλες δύο;

1. φάρσα – φάτσα – φελλός
2. φέσι – φέτα – φάση
3. φασόλι – φωτιά – φωλιά
4. φούστα – φάκα – φάτνη
5. φουντούκι – φουστάνι – φέτος
6. φέσι – φωτεινός – φέγγω
7. φιλί – φακός – φύλλο
8. φαγούρα – φοράδα – φορείς
9. φάκα – φιλέτο – φακίδα
10. φόδρα – φάλαινα – φόρα

1. θάλασσα – θέμα – θέση
2. θύμα – θήκη – θαύμα
3. θάλαμος – θαμπό – θολό
4. θερμός – θόρυβος – θωρακίζω
5. θερισμός – θερμοκρασία – θάρρος
6. θέατρο – θετικός – θυμός
7. θήραμα – θυρίδα – θερμοκήπιο

Δραστηριότητα 5: Ανάλυση της λέξης σε συλλαβές.

Περιγραφή: Διαιρώ τη λέξη. Παρουσιάζουμε προφορικά λέξεις και τις χωρίζουμε σε συλλαβές, αναπαριστώντας τον αριθμό τους με χτυπήματα των χεριών (παλαμάκια) ή άλλους ήχους (χτυπήματα ποδιών, δαχτύλων). Στη συνέχεια συμβολίζουμε τις συλλαβές με κουτάκια, γραμμούλες ή κυβάκια. Μπορούμε να πάρουμε άδεια κουτάκια (ανοιχτά σπирτόκουτα), να τα τοποθετήσουμε στη σειρά και το παιδί να τοποθετεί στο καθένα από μια μπίλια, ανάλογα με τον αριθμό των συλλαβών της λέξης που ακούει. Μπορεί μάλιστα να χρησιμοποιήσει μπίλιες του ίδιου χρώματος σε όλα τα κουτάκια εκτός από από που θα συμβολίζει την τονισμένη συλλαβή. Στην περίπτωση όπου χρησιμοποιούμε γραμμές, η τονισμένη συλλαβή συμβολίζεται με μια διπλή γραμμή, ενώ οι υπόλοιπες συλλαβές της λέξης είναι μονές. Στο τέλος ζητάμε από το παιδί να μας πει ποιες συλλαβές συμβολίζουν οι διάφορες γραμμούλες, κουτάκια. Αρχικά δουλεύουμε με δισύλλαβες λέξεις και σταδιακά προχωράμε σε πολυσύλλαβες λέξεις. Μια δυνατότητα εμπλουτισμού είναι να ζητήσουμε από το παιδί να κάνει το ρομπότ μιλώντας συλλαβιστά και συγχρόνως κουνώντας τα χέρια, τα πόδια ή να κάνει όποια κίνηση πιστεύει ότι του ταιριάζει.

Προσοχή!! Η διαίρεση των λέξεων δεν ακολουθεί πιστά τους κανόνες συλλαβισμού. Απαντήσεις όπως α-ρκού-δα λαμβάνονται ως σωστές.

Οδηγία: Θα ακούς κάποιες λέξεις. Θέλω να μετρήσουμε μαζί πόσα κομματάκια έχει η κάθε λέξη.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φ, αρχική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

φάτσα	φάπα	φάρμα	φακή	φακός
φάβα	φάρος	φάκα	φάτνη	φέτα
φέσι	φίδι	φυλή	φύλλο	φυτό
φύση	φυτό	φυσώ	φήμη	φιλέ
φύκι	φυγή	φόρα	φώτα	φωνή
φόβος	φόρος	φωλιά	φώκια	φούστα
φούσκα	φούρνος	φούντα	φλέβα	φλόγα
φλούδα	φλουρί	φρένο	φράση	φτερό
φράγμα	φτωχός	φτηνός	φρύδι	φτέρνα

Φ, τελική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

βαφή	ράφι	ψήφος	αφού	στροφή
τροφή	καφέ	κέφι	λούφα	τούφα
χούφτα	ντέφι	γκάφα	γοφός	γραφή
γρίφος	εφτά	ντέφι	νύφη	ραφή
νέφος	κουφός	σαφής	σκούφος	σφήκα
σφάλμα	σφυρί	σφαίρα		

Θ, αρχική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

θάρρος	θάμνος	θαμπό	θαύμα	θέρος
θέση	θέμα	θύμα	θύτης	θετός
θείος	θυμός	θήκη	θίγω	θολό
θρόνος	θλάση	θρύλος	θρέψη	θράσος
θρήνος				

Θ, τελική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

βάθος	βυθός	πάθος	λάθος	πόθος
ψάθα	ορθό	βαθύ	ευθύ	ιχθύς
εχθρός	μύθος	μισθός	ξανθό	σπαθί

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φ, αρχική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

φαρίνα	φαγητό	φάκελος	φανέλα	φαράσι
φάλαινα	φανάρι	φασόλι	φαγούρα	φασίνα
φάρμακο	φανερό	φαβορί	φακίδα	φεγγάρι
φιγούρα	φυσικός	φιστίκι	φιτίλι	φιάλη
φοιτητής	φινάλε	φυλαχτό	φόρεμα	φορτηγό
φοράδα	φόρτιση	φωτεινός	φουλάρι	φουγάρο
φουντούκι	φουσκάλα	φουστάνι		

Φ, μέση θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

καφάσι	αφίσα	βάφομαι	γέφυρα	λάφυρο
κουφέτο	ζαφείρι	νιφάδα	νούφαρο	σαφάρι
στεφάνι	αφαλός	αφέντης	άφιξη	δελφίни
έμφαση	καρφίτσα	νυφίτσα	πρόφαση	προφορά
προσφορά	σιφόνι	σταφίδα	σταφύλι	τουφέκι
τρόφιμα	τρυφερό			

Φ, τελική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

ξυράφι	αδελφός	αλοιφή	ελάφι	επαφή
καράφα	κορυφή	όμορφη	σερίφης	σύννεφο
τσουλούφι	χρυσάφι	χωράφι		

Θ, αρχική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

θάλασσα	θάλαμος	θέληση	θερισμός	θεατής
θέατρο	θετικός	θερμίδα	θέρμανση	θυμάρι
θησαυρός	θυσία	θηλασμός	θήραμα	θηλυκό
θύελλα	θυμάμαι	θυρίδα	θόρυβος	θρανίο
θρησκεία	θρίαμβος			

Θ, μέση θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

ψίθυρος	κάθομαι	καθόλου	κιθάρα	μάθημα
νοθεία	νουθετώ	πίθηκος	πουθενά	πιθανόν
έκθεση	άθλημα	άθροισμα	αθώς	αίθουσα

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

αίσθημα	άνθηση	άνθρωπος	ασθενής	έθιμο
εθνικός	ένθετο	ηθική	καθαρός	κάθετος
κάθισμα	καθρέφτης	κριθάρι	λήθαργος	μέθοδος
νάρθηκας	πάθηση	πάνθηρας	πεθερά	πρόθεση
πρόθυμος	πρόσθεση	ρουθούνη	ρυθμικός	σπιθαμή
σταθερός	σύνθημα	σύνθεση		

Θ, τελική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

καλάθι	ρεβίθι	όρνιθα	έλκηθρο	αγαθό
αγκάθι	αλέθω	αλήθεια	άλλοθι	άνηθος
γαβάθα	μέγεθος	όπισθεν	παρελθόν	τσουλήθρα
ύπαιθρος				

Φ, αρχική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

φαρμακείο	φανταχτερός	φασολάδα	φαβορίτα	φαγάδικο
φαγοπότι	φαινόμενο	φανατικός	φυτοφάγο	φουσαλίδα
φυσαρμόνικα	φιλενάδα	φιλοξενώ	φιλόζωος	φιλόλογος
φιλότιμο	φωτοβολίδα	φωτοτυπία	φωτογραφία	

Φ, μέση θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

λεωφορείο	αλφάβητος	αμφίβιο	αναφιλητό
αφαίρεση	αφετηρία	αφρόκρεμα	αφρόλουτρο
βλεφαρίδα	γαρύφαλλο	γεωγραφία	δορυφόρος
διαφορά	διαφήμιση	ελέφαντας	εξώφυλλο
επιφώνημα	επικεφαλίδα	εφαρμογή	εφημερίδα
κασετόφωνο	κατάφαση	κατηφόρα	ποδόσφαιρο
προφητεία	συμπεριφορά	τηλέφωνο	ηφαίστειο
ατμόσφαιρα	βιογραφία	γλειφιτζούρι	επιφάνεια
πορτοφόλι	χαρτοφύλακας	ζωγραφική	οδοντογλυφίδα
τερματοφύλακας	τριαντάφυλλο		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φ, τελική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

αναστροφή	απογραφή	γιατροσόφι	διαγραφή	διατροφή
επιγραφή	ηχογραφώ	καταστροφή	παράγραφος	

Θ, αρχική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

θαλασσοπούλι	θαυμαστικό	θερμόμετρο	θερμοκήπιο
θεόρατος	θεμέλιο	θεολόγος	θερμοφόρα
θεραπεία	θερμοκρασία		

Θ, μέση θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

βοήθεια	γενέθλια	διθέσιο	προσπάθεια
ασθένεια	αερόθερμο	αισθάνομαι	αληθινός
ανθοδοχείο	ανθότυρο	αρίθμηση	βαθμολογία
βιβλιοθήκη	διεύθυνση	ελεύθερος	ενθύμιο
επίθεση	επίθετο	επιθυμία	καθαρισμός
καθηγητής	κατάθεση	Μαραθώνας	ορθογραφία
παράθυρο	πληθυντικός	μετάθεση	απίθανο
πρωτάθλημα	συμμαθητής	υπόθεση	τοποθετώ

Θ, τελική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

παραμύθι	κολοκύθα	παρακολουθώ
----------	----------	-------------

Περιγραφή: Οι φωνούλες της λέξης. Ανάλυση της λέξης σε φωνήματα. Στη δραστηριότητα αυτή ισχύει ότι και στην προηγούμενη, με διαφορά ότι εδώ αναλύουμε τις λέξεις σε φωνούλες και όχι σε κομματάκια. Μπορούμε να παρουσιάσουμε στο παιδί λέξεις τριών φωνημάτων και του ζητάμε να εντοπίσει πρώτα την αρχική «φωνούλα», μετά την τελευταία και τέλος την ενδιάμεση. Από την αρχή ενημερώνουμε το παιδί για τον αριθμό των φωνημάτων που ψάχνουμε να βρούμε. Ταυτόχρονα, τοποθετούμε στη σειρά χρωματιστά ξύλινα κυβάρια που αντιπροσωπεύουν τις «φωνούλες». Αργότερα, σε ένα δυσκολότερο

στάδιο της δραστηριότητας δεν παρουσιάζουμε από την αρχή τον αριθμό των φωνημάτων της λέξης και καλούμε το παιδί να κάνει τη μέτρηση. Ακόμα, κλιμακώνουμε το δείκτη δυσκολίας αναλύοντας λέξεις με περισσότερα φωνήματα.

Παρατηρήσεις:

- Η λέξη «φως» έχει μέσα της τρεις φωνούλες. Αν βάλουμε τρεις φωνούλες στη σειρά, όπως αυτά τα κυβάρια (τρία κυβάρια διαφορετικού χρώματος), φτιάχνουμε τη λέξη «φως».
- Ας δούμε ποια φωνούλα είναι το πρώτο κυβάρκι. Από ποια φωνούλα αρχίζει το φφφφφως (επιμηκύνουμε το φώνημα που ψάχνει το παιδί); (φ...φ...)
- Σε ποια φωνούλα τελειώνει; Άκου ξανά με προσοχή: φωςςςςςςς (ς).
- Ποια φωνούλα μένει στη μέση; Άκουσε προσεκτικά: φ..ω..ω..ω..ς (ω).
- Τώρα μπορείς να μου πεις μία – μία τις τρεις φωνούλες που ακούγονται στη λέξη φως; (φ-ω-ς).

Δραστηριότητα 6: Σύνθεση συλλαβών σε λέξεις.

Περιγραφή: Συνθέτω τις συλλαβές. Παρουσιάζουμε μια λέξη συλλαβιστά (κάθε συλλαβή ανά δευτερόλεπτο περίπου) και το παιδί μαντεύει τη λέξη που λέμε. Προτού ξεκινήσουμε αυτήν την άσκηση, μπορούμε να κάνουμε μια εισαγωγή σχετικά με κάποιο παραμύθι όπου μια μάγισσα μετέτρεψε την ομιλία κάποιου ή σχετικά με κάποιο περίεργο πλάσμα/ήρωα που έχει αυτό το χαρακτηριστικό.

Αντί για ερωταπαντήσεις μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε μικρά αυτοσχέδια ποιηματάκια όπως:

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Αρχίζει από γα,
τελειώνει σε τι.
Βαλ' τα μαζί
και πες.... γατί.

Ή κάποιο γνωστό μουσικό μοτίβο, όπως το «Με χαρά τα δύο μου χέρια τα χτυπώ» ή:

Αν τη λέξη βρήκες, πες την δυνατά, «γά – τα».

Αν τη λέξη βρήκες, πες την δυνατά, «γά – τα».

Αν τη λέξη έχεις βρει, τότε πες την δυνατά.

Πες τι άκουσες αργά και καθαρά, «γά – τα, ΓΑΤΑ!!».

Οδηγία: Μάντεψε τη λέξη που θα ακούσεις.

Φ, αρχική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

φά – πα	φά – ρα	φα – κή	φά – βα
φα – κός	φέ – τα	φέ – τος	φέ – σι
φυ – λή	φέρ – νω	φεύ – γω	φί – δι
φύλ – λο	φύ – ση	φυ – το	φί – λος
φυ – σώ	φυ – γή	φύ – κι	φί – νο
φίρ – μα	φω – τιά	φώ – κια	φω – λιά
φό – ρος	φίο – γκος	φό – βος	φώ – τα
φο – ρώ	φού – στα	φού – ρια	φλό – γα
φού – σκα	φρού – το	φθο – ρά	φτε – ρό
φρα – γή	φρά – κο	φρά – ση	φρύ – δι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φ, τελική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

βα – φή	ρά – φι	ψη – φος	α – φού
στρο – φή	τρο – φή	κα – φέ	κέ – φι
λού – φα	μού – φα	τού – φα	νέ – φος
ξί – φος	ντέ – φι	πέ – φτω	σο – φερ
χού – φτα	γκά – φα	γο – φός	γρα – φή
άλ – φα	γρί – φος	καρ – φί	κρυ – φό
κου – φός	μορ – φή	κλέ – φτης	νύ – φη
ρα – φή	σα – φής	σκά – φη	σκού – φος
τρού – φα	ύ – φος		

Θ, αρχική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

θά – μνος	θάρ – ρος	θα – μπό	θά – βω
θαύ – μα	θέ – ρος	θέ – ση	θέ – μα
θυ – μός	θύ – μα	θύ – της	θί – γω
θο – λό			

Θ, τελική θέση, δισύλλαβες λέξεις.

βά – θος	βυ – θός	ψά – θα	λά – θος
πά – θος	πό – θος	γρο – θιά	ορ – θό
βα – θύ	γνέ – θω	βαθ – μός	ευ – θύ
ε – χθρός	ή – θος	ι – χθύς	μι – σθός
μύ – θος	ξαν – θό	ορ – θός	σπα – θί
πλή – θος			

Φ, αρχική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

φα – ρα – ώ	φα – ρί – να	φα – γη – τό	φά – κε – λος
φα – νέ – λα	φα – ράγ – γι	φέ – ρο – μια	φυ – σι – κός
φυ – τί – λι	φύ – λα – κας	φι – γού – ρα	φί – λη – μα
φι – λέ – το	φι – νά – λε	φυ – λα – χτό	φοι – τη – τής
φοί – νι – κας	φι – ά – λη	φο – ρε – σιά	φό – ρε – μα
φορ – τη – γό	φο – ρά – δα	φο – ρεί – ο	φο – ρέ – ας
φόρ – τω – μα	φω – τει – νός	φορ – τι – στής	φου – λά – ρι
φου – γά – ρο	φου – ντού – κι	φου – στά – νι	φου – σκά – λα

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φούρ – του – να	φλά – ου – το	φρυ – γα – νιά	φρε – γά – τα
-----------------	---------------	----------------	---------------

Φ, μέση θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

κα – φά – σι	έ – φα – γα	α – φί – σα	α – φορ – μή
βά – φο – μαι	γέ – φυ – ρα	λά – φυ – ρο	ζα – φεί – ρι
ζο – φε – ρός	κο – φί – νι	κου – φέ – το	λο – φί – ο
μα – φί – α	νι – φά – δα	νού – φα – ρο	ξαφ – νι – κά
πα – φλα – σμός	ρε – φά – ρω	ρου – φη – ξιά	σα – φά – ρι
σι – φό – νι	στε – φά – νι	α – φα – λός	ορ – φα – νός
ρα – φί – νι	ά – φι – ξη	βά – φτι – ση	γκο – φρέ – τα
γρα – φεί – ο	δελ – φί – νι	εκ – φρά – ζω	έμ – φα – ση
έμ – φραγ – μα	έμ – φυ – τος		

Φ, τελική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

ξυ – ρά – φι	ά – γρα – φο	α – δελ – φός	α – λοι – φή
ε – λά – φι	ε – πα – φή	κα – ρά – φα	κο – ρυ – φή
ξά – δερ – φος	ό – μορ – φη	σε – ρί – φης	σύν – νε – φο
συ – ντρο – φιά	τσου – λού – φι	χω – ρά – φι	χρυ – σά – φι

Θ, αρχική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

θά – λασ – σα	θά – λα – μος	θέ – λη – ση	θε – ρι – σμός
θε – α – τής	θέ – α – τρο	θε – τι – κός	θερ – μί – δα
θέρ – μαν – ση	θυ – μά – ρι	θη – σαυ – ρός	θυ – σί – α
θη – λυ – κό	θυ – ρί – δα	θό – ρυ – βος	

Θ, μέση θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

ψί – θυ – ρος	κά – θο – μαι	κα – θό – λου	κι – θά – ρα
μά – θη – μα	νο – θεί – α	νου – θε – τώ	πί – θη – κος
που – θε – νά	πι – θα – νό	έκ – θε – ση	ά – θλη – μα
ά – θροι – σμα	α – θώ – ος	αί – θου – σα	αί – σθη – μα
άν – θη – ση	άν – θρω – πος	α – σθε – νής	έ – θι – μο
εθ – νι – κό	έν – θε – το	η – θι – κή	κα – θα – ρό
κά – θε – το	κά – θι – σμα	κα – θρέ – φτης	κρι – θά – ρι
λή – θαρ – γος	μέ – θο – δος	νάρ – θη – κας	πά – θη – ση

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

πάν - θη - ρας	πε - θε - ρά	πρό - θε - ση	πρό - θυ - μος
πρό - σθε - ση	ρου - θού - νι	ρυθ - μι - κός	σπι - θα - μή
στα - θε - ρός	σύν - θη - μα	σύν - θε - ση	

Θ, τελική θέση, τρισύλλαβες λέξεις.

κα - λά - θι	ρε - βί - θι	όρ - νι - θα	έλ - κη - θρο
α - γα - θό	α - γκά - θι	α - λέ - θω	α - λή - θεια
άλ - λο - θι	ά - νη - θος	γα - βά - θα	μέ - γε - θος
ό - πι - σθεν	πα - ρελ - θόν	τσου - λή - θρα	ύ - παι - θρος

Φ, αρχική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

φαρ - μα - κεί - ο	φα - σο - λά - δα	φα - γο - πό - τι
φαι - νό - με - νο	φα - να - τι - κός	φυ - σα - λί - δα
φι - λε - νά - δα	φω - το - βο - λί - δα	φω - το - γρα - φί - α
φου - στα - νέλ - λα	φρου - το - σα - λά - τα	φρο - ντι - στή - ρι - ο
φρο - ντι - στη - ρι - ο	φω - το - τυ - πί - α	

Φ, μέση θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

ε - ξα - φά - νι - ση	ε - ξό - φλη - ση
ε - πα - να - φο - ρά	ε - πι - κε - φα - λί - δα
ε - ξώ - φυλ - λο	ε - πι - φά - νει - α
ε - πι - φώ - νη - μα	α - φο - πλί - ζω
ε - φο - ρεί - α	λε - ω - φο - ρεί - ο
να - φθα - λί - νη	ξε - φά - ντω - μα
α - δι - ά - φο - ρα	αλ - φά - βη - τος
αμ - φί - βι - ο	αμ - φι - θέ - α - τρο
α - να - φι - λη - τό	α - νη - φό - ρα
α - νώ - φε - λος	α - πό - φα - ση
α - πό - φοι - τος	α - σφά - λει - α
ατ - μό - σφαι - ρα	α - φαί - ρε - ση
α - φα - σί - α	α - φέ - ντης
α - φε - τη - ρί - α	α - φρό - κρε - μα
α - φρό - λου - τρο	α - φυ - δά - τω - ση
α - φύ - πνι - ση	βι - ο - γρα - φί - α
βλε - φα - ρί - δα	γα - ρύ - φαλ - λο

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

γε – ω – γρα – φί – α	γλει – φι – τζού – ρι
δι – α – φο – ρά	δι – α – φή – μι – ση
δι – α – φυ – γή	δο – ρυ – φό – ρος
ε – γκέ – φα – λος	ε – λέ – φα – ντας
έμ – φύ – λι – ος	εν – δι – α – φέ – ρον

Φ, τελική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

α – να – στρο – φή	α – πο – γρα – φή
για – τρο – σό – φι	δη – μο – σι – ο – γρά – φος
δι – α – γρα – φή	δι – α – τρο – φή
ε – πι – γρα – φή	η – χο – γρα – φώ
κα – τα – στρο – φή	κι – νη – μα – το – γρά – φος
πα – ρά – γρα – φος	πε – ρί – στρο – φο

Θ, αρχική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

θα – λασ – σο – πού – λι	θαυ – μα – στι – κό
θε – μέ – λι – ο	θε – ο – λό – γος
θε – ό – ρα – τος	θερ – μό – με – τρο
θε – ρα – πεί – α	θερ – μο – κή – πι – ο
θερ – μο – κρα – σί – α	θερ – μο – φό – ρα

Θ, μέση θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

βο – ή – θει – α	γε – νέ – θλι – α
δι – θέ – σι – ο	προ – σπά – θει – α
α – σθέ – νει – α	α – ε – ρό – θερ – μο
αι – σθά – νο – μαι	α – λη – θι – νός
αν – θο – δο – χεί – ο	αν – θό – τυ – ρο
α – ρίθ – μη – ση	βαθ – μο – λο – γί – α
βι – βλι – ο – θή – κη	δι – εύ – θυν – ση
ε – λεύ – θε – ρος	εν – θύ – μι – ο
ε – πί – θε – ση	ε – πί – θε – το
ε – πι – θυ – μί – α	κα – θα – ρι – σμός
κα – θη – γη – τής	κα – τά – θε – ση
μα – ρα – θώ – νας	ορ – θο – γρα – φί – α
πα – ρά – θυ – ρο	πλη – θυ – ντι – κός

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

με – τά – θε – ση	α – πί – θα – νο
πρω – τά – θλη – μα	συμ – μα – θη – τής
υ – πό – θε – ση	το – πο – θε – τώ

Θ, τελική θέση, πολυσύλλαβες λέξεις.

πα – ρα – μύ – θι	κο – λο – κύ – θα
πα – ρα – κο – λου – θώ	

Περιγραφή: Μαντεύω τη λέξη. Σύνθεση φωνημάτων. Στην προηγούμενη δραστηριότητα το παιδί έπρεπε να συνθέσει τις συλλαβές σε λέξη, ενώ εδώ όπου η δυσκολία αυξάνεται έχει να συνθέσει τις φωνούλες – τα φωνήματα – σε λέξη. Μπορούμε να λέμε στο αυτί του παιδιού τις φωνούλες με μια μικρή καθυστέρηση και εκείνο να πρέπει να μαντέψει ποια λέξη άκουσε. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει σε μορφή παιχνιδιού το οποίο θα είναι πολύ διασκεδαστικό για τα παιδιά. Παίζεται ομαδικά και στην αρχή κάθε παιδί ζωγραφίζει σε ένα χαρτόνι δύο πρόσωπα, ένα χαρούμενο και ένα θλιμμένο, ένα σε κάθε όψη του χαρτονιού. Στη συνέχεια παρουσιάζουμε στα παιδιά λέξεις, προφέροντας κάθε φώνημα ξεχωριστά (περίπου ένα φώνημα ανά δευτερόλεπτο), και ζητάμε από ένα μαθητή να μαντέψει ποια λέξη είπαμε. Οι υπόλοιποι μαθητές αξιολογούν την απάντηση που δίνεται δείχνοντας το χαρούμενο πρόσωπο, αν πιστεύουν ότι η απάντηση είναι σωστή, και το θλιμμένο, αν νομίζουν ότι η απάντηση είναι λάθος. Αν τα παιδιά δυσκολεύονται πολύ στην αρχή της δραστηριότητας, προφέρουμε τα φωνήματα πιο γρήγορα για να σημειώσουν επιτυχία και σταδιακά αυξάνουμε το χρόνο μεταξύ της προφοράς κάθε φωνήματος.

Προσοχή!! Όταν προφέρουμε τα φωνήματα παράγουμε ακριβώς τον ήχο που βγάζουν. Για παράδειγμα το λ δεν είναι «λου», ούτε φυσικά λάμδα. Για τα φωνήεντα δεν υπάρχει καμία δυσκολία στην προφορά τους. Στα σύμφωνα, και ιδιαίτερα στα στιγμιαία (κ, π, τ, γκ, μπ, ντ, τζ, τσ)

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

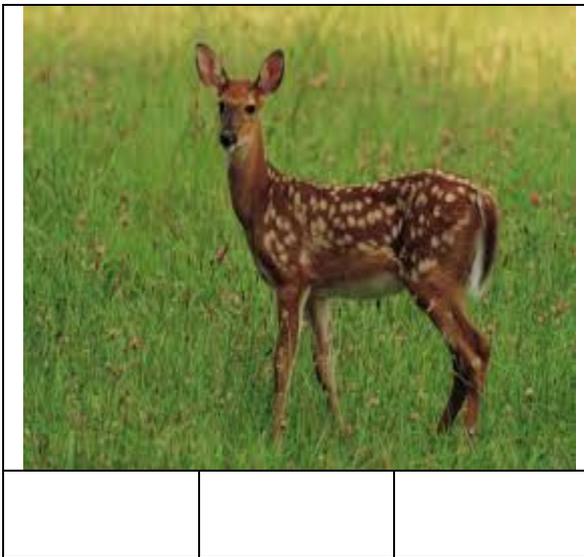
που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη δυσκολία, επαναλαμβάνουμε πολλές φορές τον ήχο του φωνήματος. (π.χ. μπ= μπ... μπ.... μπ).

Δραστηριότητα 7: Διάκριση θέσης συλλαβής.

Περιγραφή: Το σπιτάκι της συλλαβής. Παίρνουμε κάρτες που απεικονίζουν γνωστά στα παιδιά αντικείμενα, με κουτάκια τα οποία αντιστοιχούν στις συλλαβές της εικονιζόμενης λέξης.

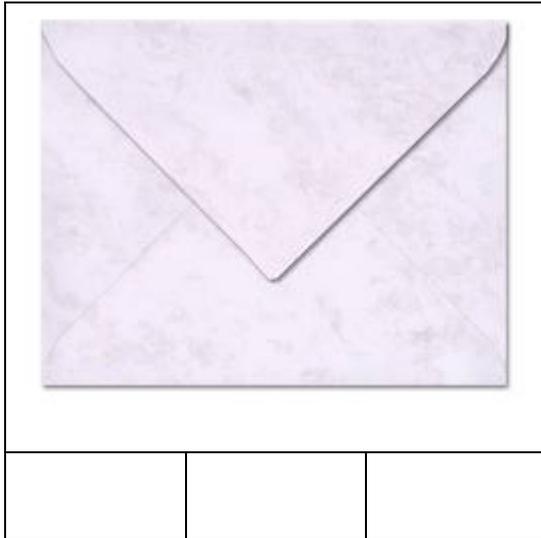
Χωρίζουμε λέξεις σε κομματάκια – χτυπήματα χεριών. Διαπιστώνουμε ότι ο αριθμός των συλλαβών ισούται με τον αριθμό των άδειων τετραγώνων που βρίσκονται στην κάρτα κάτω από την εικόνα, και τα οποία είναι τα σπιτάκια των συλλαβών. Ζητάμε από το παιδί να εντοπίσει τη θέση (το σπιτάκι) μιας συγκεκριμένης συλλαβής μέσα στη λέξη.

Οδηγία: Σε ποιο σπιτάκι μένει το ;

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -φι;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

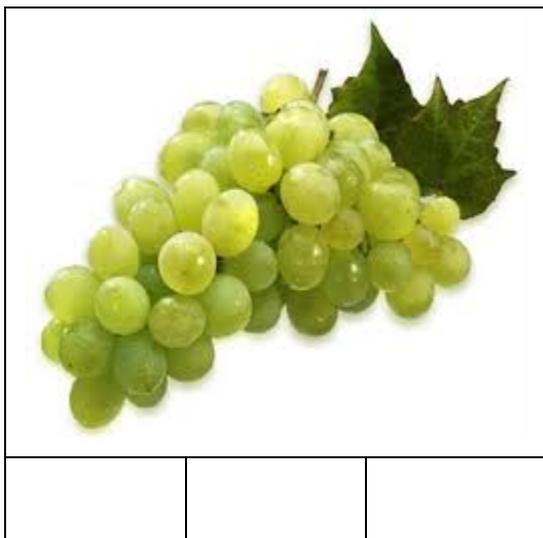

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -φα;

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -φο;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

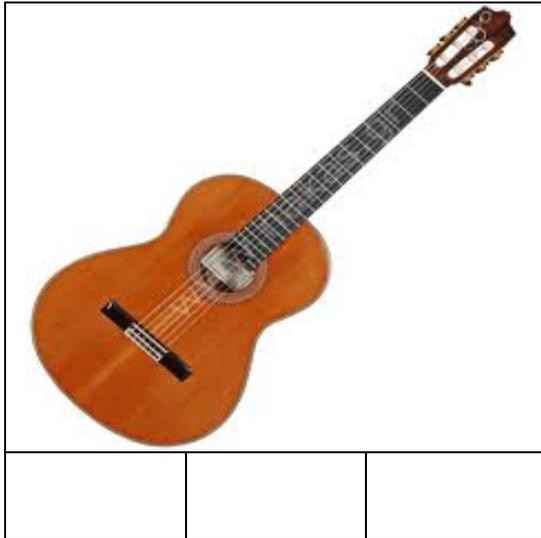

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -φυ;

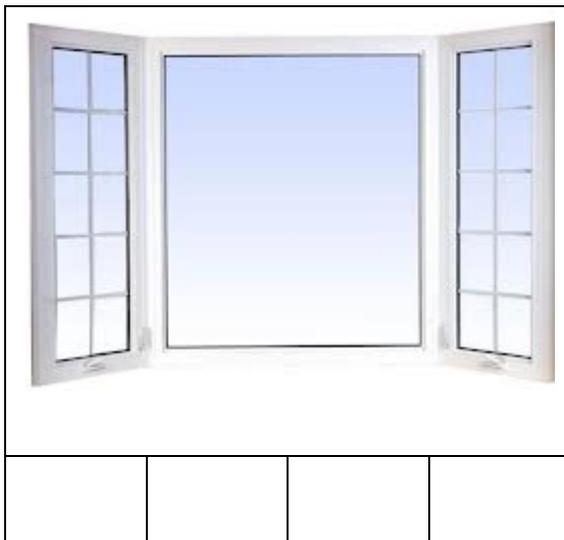

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -φο;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

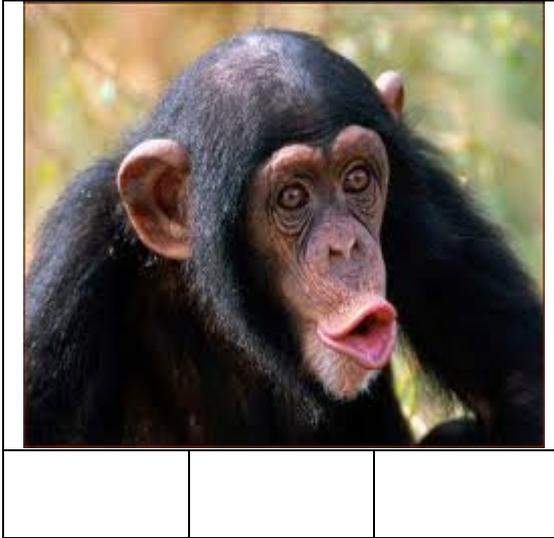

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -θα;

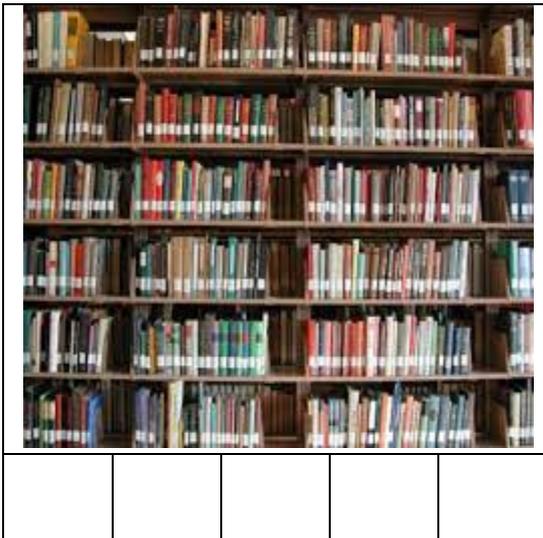

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -θυ;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -θη;

Σε ποιο σπιτάκι μένει το -θη;

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 8: Σύνθετη σύνθεση συλλαβών μέσω εικόνων.

Περιγραφή: Λύσε τα μάγια. Περιγράψουμε στο παιδί μια ιστορία, όπου μια μάγισσα μπέρδεψε τις συλλαβές των λέξεων που δείχνουν οι εικόνες και τώρα δεν μπορούμε να διαβάσουμε τις σωστές λέξεις.

Δίνονται λοιπόν στο παιδί εικόνες, και από κάτω υπάρχουν οι αντίστοιχες συλλαβές ανακατεμένες. Το παιδί καλείται να βάλει στη σωστή σειρά τις συλλαβές ώστε να δημιουργηθούν πάλι οι σωστές λέξεις.

Οδηγία: Βάλε στη σωστή σειρά τις συλλαβές για να σχηματιστεί η λέξη της εικόνας.

		
ου	φρά	λα

		
κε	λος	φά

λι

σό

φα

γγά

φε

ρι

νι

τζά

φλι

νι

στε

φά

νι

δελ

φί

στα

λι

φύ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φεί

ο

γρα

φι

ε

λά

νε

φο

σύν

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

θά

σα

λασ

σαυ

ρός

θη

νί

ο

θρα

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ρα

θά

κι

θη

πί

κος

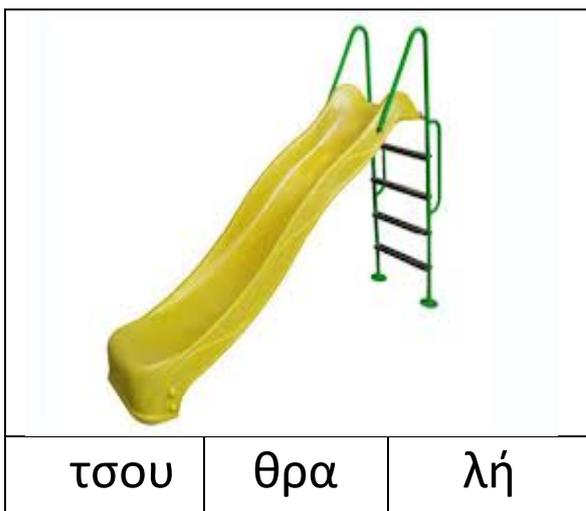

λά

κα

θι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

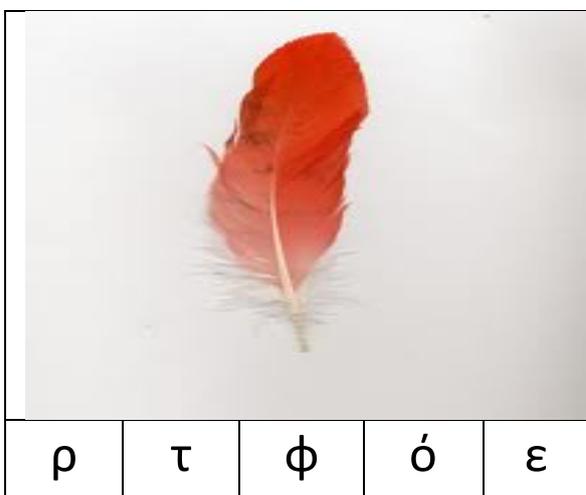
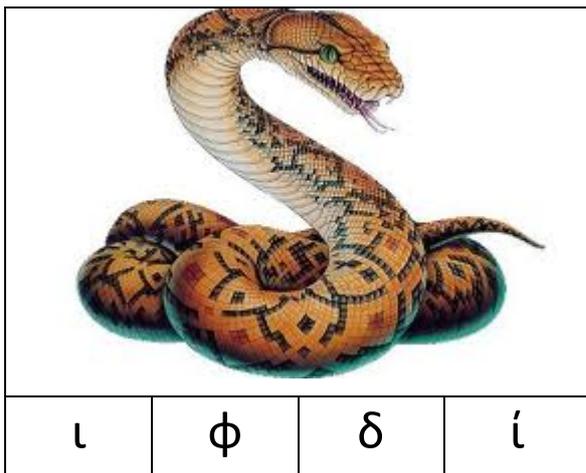

Περιγραφή: Παρακάτω το παιδί καλείται να βάλει τα γράμματα στη σωστή σειρά για να σχηματιστούν οι σωστές λέξεις.

Οδηγία: Βάλε στη σωστή σειρά τα γράμματα για να σχηματιστούν οι λέξεις των εικόνων.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ο φ τ α ύ ρ

ι ς γ ό φ κ ο

φ λ ο λ ύ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

η	φ	έ	ο	τ	ω	ν	λ
---	---	---	---	---	---	---	---

ο	α	ω	δ	φ	ν	ό	ρ	ι
---	---	---	---	---	---	---	---	---

ο	ι	λ	ρ	φ	ό	ο	π	τ
---	---	---	---	---	---	---	---	---

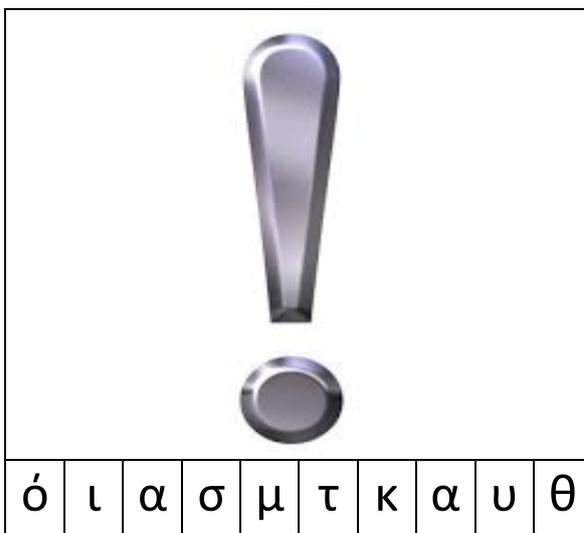
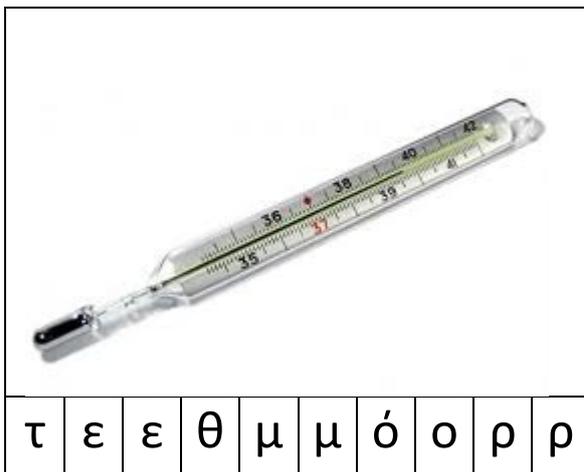
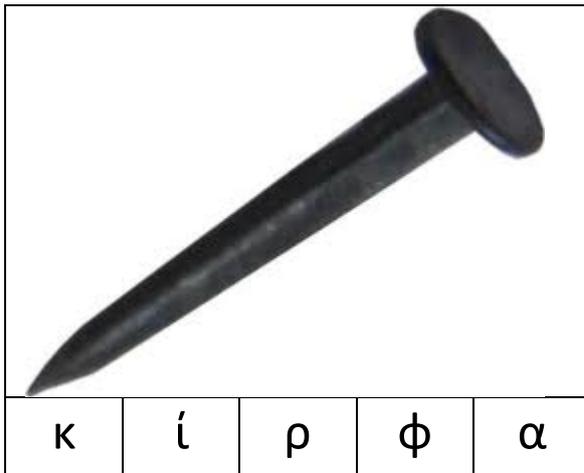
ε	α	α	τ	λ	ς	φ	ν	έ
---	---	---	---	---	---	---	---	---

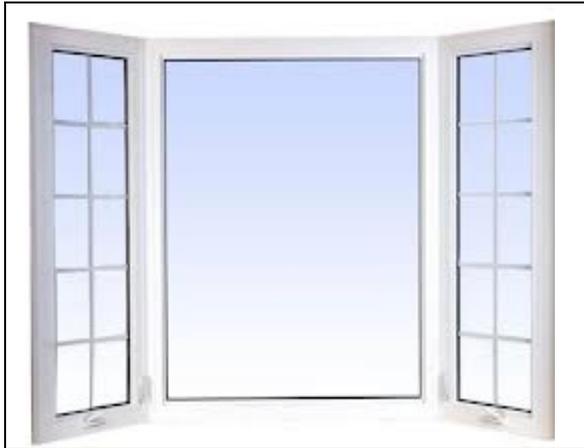

ι	ρ	ε	ι	ύ	γ	λ	ζ	ο	φ	τ	ι
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ς	φ	κ	έ	α
---	---	---	---	---

α	ρ	θ	ρ	ο	π	υ	ά
---	---	---	---	---	---	---	---

κ	ή	β	ι	η	θ	ο	ι	λ	β
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

π	ί	θ	σ	α
---	---	---	---	---

Δραστηριότητα 9: Αφαίρεση τελικής/αρχικής συλλαβής.

Περιγραφή: Κόβοντας την ουρά της λέξης. Παρουσιάζουμε προφορικά στο παιδί μια λέξη που αντλούμε από μια ιστορία ή ορισμένη θεματική ενότητα (ή που απεικονίζεται σε μια κάρτα), του ζητάμε να εντοπίσει την τελευταία συλλαβή, να την αφαιρέσει και να πει τη νέα λέξη.

Σε αυτή τη δραστηριότητα, εκτός από την υποβολή ερωτήσεων, μπορούμε να δώσουμε τη μορφή παιχνιδιού – παραμυθιού: για παράδειγμα, υπάρχει κάποιος που παίζει το «γέρο» που ξεχνά τα ονόματα ή άλλες λέξεις και λέει την περίληψη μιας ιστορίας κόβοντας την τελευταία συλλαβή, ή στο παραμύθι εμφανίζεται μια μάγισσα που μικραίνει τις λέξεις ή κάνει τους ήρωες να ξεχνούν και να μιλούν διαφορετικά.

Παράδειγμα:

Δασκάλα: Θυμάσαι το όνομα από το ποντικάκι της ιστορίας;

Μαθητής: Ναι. Το έλεγαν Τίκι.

Δασκάλα: Ας μετρήσουμε σε παλαμάκια τα κομματάκια του.

Μαθητής: Τί-κι. Είναι δύο.

Δασκάλα: Θυμάσαι ποιο ήταν το τελευταίο κομματάκι;

Μαθητής: Ναι. Ήταν το –κι.

Δασκάλα: Πως θα λέμε το ποντικάκι αν βγάλουμε το τελευταίο κομματάκι από το όνομά του;

Μαθητής: Το όνομά του θα γίνει Τι.

Οδηγία: Αφαίρεσε το τελευταίο κομματάκι από κάθε λέξη και πες μου τη νέα λέξη που προκύπτει.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φα

νά

ρι

φορ

τη

γό

φου

ντού

κι

δελ

φί

νι

σύν

νε

φο

φλι

τζά

νι

φρά	ου	λα
-----	----	----

σφου	γγά	ρι
------	-----	----

σφε	ντό	να
-----	-----	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

πορ

το

φό

λι

σφρα

γί

δα

τη

λέ

φω

νο

σπα

θί

κι

θά

ρα

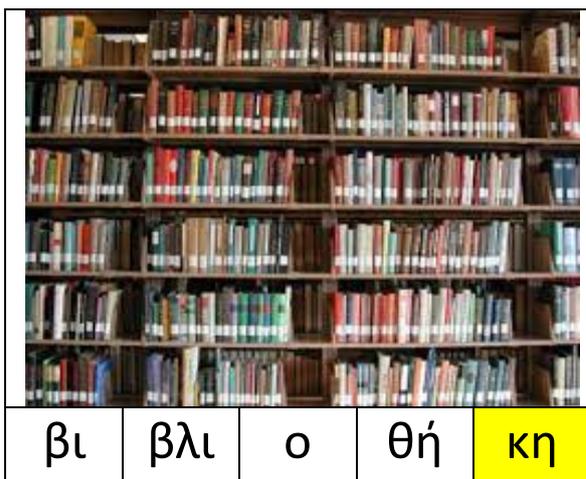
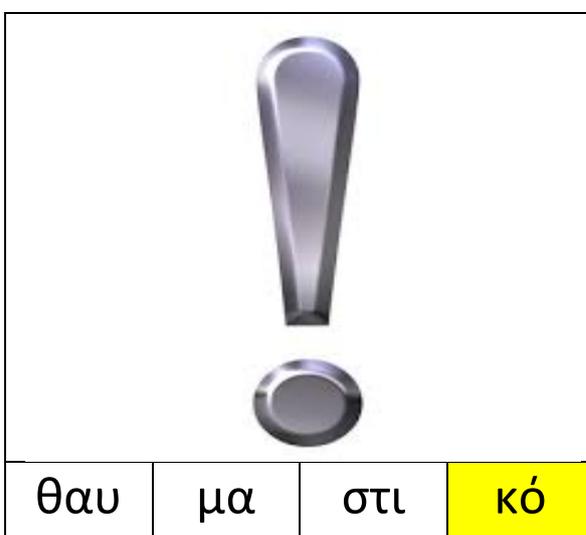
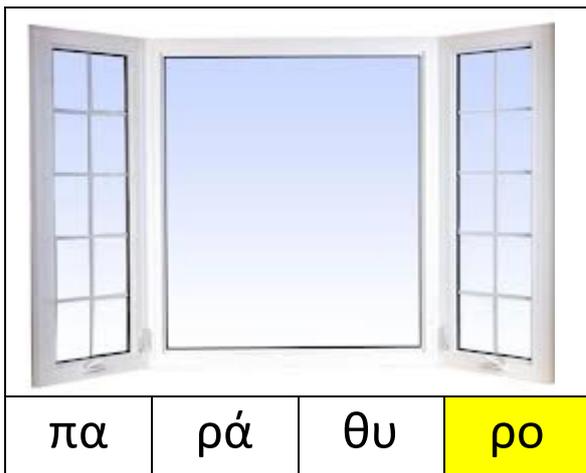

α

γκά

θι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Σημείωση: Αν δούμε ότι το παιδί μπορεί να τα καταφέρει χωρίς τη λέξη γραμμένη από κάτω και τονισμένη την τελευταία συλλαβή που πρέπει να αφαιρέσει, τότε παρουσιάζουμε μόνο την εικόνα.

Περιγραφή: Αφαίρεση πρώτης συλλαβής. Δουλεύουμε όπως προηγουμένως, μόνο που τώρα το παιδί καλείται να αφαιρέσει την αρχική συλλαβή από την εκάστοτε λέξη.

Οδηγία: Βγάλε το πρώτο κομματάκι από τη λέξη που δείχνει η εικόνα και πες μου ποια λέξη προκύπτει.

	
φα	κός

	
φί	δι

φτε

ρό

φω

λιά

φώ

κιά

φού

στα

ε

λά

φι

φα

σό

λι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

στε

φά

νι

φό

ρε

μα

ρα

δι

ό

φω

νο

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

κα

λά

θι

πί

θη

κος

θη

σαυ

ρός

κο	λο	κύ	θα
----	----	----	----

τσου	λή	θρα
------	----	-----

θερ	μό	με	τρο
-----	----	----	-----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 10: Αντιστροφή συλλαβών.

Περιγραφή: Τα κορακίστικα. Χωρίζουμε μια λέξη (δισύλλαβη) σε κομμάτια και χρησιμοποιούμε δύο κυβάκια ή χαρτονάκια διαφορετικού χρώματος για να συμβολίσουμε την καθεμία συλλαβή. Μετά τα συνθέτουμε με διαφορετική σειρά και προφέρουμε τη νέα λέξη. Αφού τα παιδιά παρουσιάσουν πολλές επιτυχίες στην επεξεργασία των δισύλλαβων λέξεων, μπορούμε να προχωρήσουμε και στο χειρισμό τρισύλλαβων λέξεων.

Παράδειγμα:

- Πως σε λένε; (Αλίκη)
- Μπορείς να χωρίσεις το όνομα σου σε κομματάκια χτυπώντας παλαμάκια; (Α-λί-κη)
- Πόσα κομματάκια έχει το όνομά σου; (τρία)
- Βάλε για το κάθε κομμάτι από ένα χρωματιστό χαρτονάκι (το παιδί βάζει κόκκινο – κίτρινο – μπλε).
- Τώρα μπέρδεψε τα (το παιδί δημιουργεί τη σειρά κίτρινο – κόκκινο – μπλε). Τώρα που άλλαξες τη σειρά τους, πως έγινε το όνομά σου; (Λι-α-κή)

Οδηγία: Χώρισε τη λέξη που σου δίνω σε κομματάκια. Έπειτα μπέρδεψέ τα και πες μου τη νέα λέξη που προκύπτει.

φάτσα		
φάπα		
φακή		
φάβα		
φάκα		
φέτα	■	
φέσι	■	
φυλή		
φυτό		
φύση		
φυσώ		
φήμη		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

φυγή		
φύκι		
φωτιά		
φωλιά		
φώκια		
φώτα		
φωνή		
φόρα		
φούστα		
φούσκα		
φούντα		
βαφή		
ράφι		
καφέ		
κέφι		
τούφα		
γκάφα		
γραφή		
κρυφό		
νύφη		
σκάφη		
τρούφα		
φρούτο		
φλέβα		
φλόγα		
φλούδα		
φλουρί		
φρένο		
φτερό		
φράση		
φρύδι		

θαμπό		
θέση		
θέμα		
θύμα		
θήκη		
θίγω		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

θολό	=	
ψάθα		
βαθύ		
σπαθί		
θλάση		
θλίψη		

φαρίνα	=	
φανέλα		
φαγητό		
φαράσι		
φάλαινα		
φανάρι		
φασόλι		
φαγούρα		
φάρμακο		
φακίδα		
φαβορί		
φυσικό		
φιτίλι		
φιστίκι		
φίλημα		
φόρεμα		
φοράδα		
φουλάρι		
φόρεμα		
φουστάνι		
φουντούκι		
καφάσι		
αφίσα		
γέφυρα		
λάφυρο		
κουφέτο		
νιφάδα		
νούφαρο		
σιφόνι		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ξυράφι	=	
ελάφι		
καράφα		
τσουλούφι		
φλογέρα		
φλιτζάνι		
φτερούγα		
καρφίτσα		
κεφάλι		
νυφίτσα		
τουφέκι		
τρόφιμα		

θάλαμος	=	
θέληση		
θέατρο		
θετικό		
θερμίδα		
θυμάρι		
θηλυκό		
θήραμα		
θυρίδα		
θυμάμαι		
κιθάρα		
καθόλου		
πουθενά		
αίθουσα		
έθιμο		
κάθετο		
καθαρό		
πεθερά		
κριθάρι		
ρεβίθι		
καλάθι		
γαβάθα		
πρόθεση		
ρουθούνι		
σταθερό		

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 11: Πρόσθεση συλλαβής σε διάφορες θέσεις της λέξης.

Περιγραφή: Βάλε μια φωνούλα. Παρουσιάζουμε προφορικά μια λέξη και ζητάμε από το παιδί να προσθέσει μια συγκεκριμένη συλλαβή και να μας πει τη προκύπτει.

Οδηγία: Θα σου λέω μια λέξη που δεν υπάρχει. Μετά θα σου λέω να προσθέσεις ένα κομματάκι και θα μου λες ποια λέξη προκύπτει.

Πρόσθεσε το -φα στην αρχή της λέξης	
-ντασία	
-γητό	
-κελος	
-νέλα	
-ράγγι	
-νάρι	
-σολάδα	
-ρμακο	
-κίδα	
-βορί	

Πρόσθεσε το -φε στην αρχή της λέξης	
-γγάρι	
-ρμουάρ	
-ρομαι	

Πρόσθεσε το -φο στην αρχή της λέξης	
-ρεμα	
-ρτηγό	
-ράδα	
-ρτιση	
-τεινός	
-τοβολίδα	
-τογραφία	
-τοτυπία	
-ρτωμα	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Πρόσθεσε το -φι στην αρχή της λέξης	
-σαλίδα	
-λακας	
-τίλι	
-γούρα	
-στίκι	
-λενάδα	
-λέτο	
-λημα	
-νέτσα	
-λόλογος	
-λοξενία	
-λότιμο	
-νάλε	
-νικας	
-λαχτό	

Πρόσθεσε το -φου στην αρχή της λέξης	
-λάρι	
-γάρο	
-ντούκι	
-ντωτός	
-ρτούνα	
-σκάλα	
-στάνι	

Πρόσθεσε το -θα στην αρχή της λέξης	
-λασσοπούλι	
-λασσα	
-λαμος	
-υμαστικό	

Πρόσθεσε το -θε στην αρχή της λέξης	
-ληση	
-ρισμός	
-ατής	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

-ατρο	
-ολόγος	
-τικός	
-ραπεία	
-ρμίδα	
-ρμανση	
-ρμοκήπιο	
-ρμοκρασία	

Πρόσθεσε το -θι στην αρχή της λέξης	
-μάρι	
-ραμα	
-σαυρος	
-λυκό	
-ελλα	
-μάμαι	
-ρίδα	

Πρόσθεσε το -φο στο τέλος της λέξης	
περίστρο-	
σύννε-	

Πρόσθεσε το -φι στο τέλος της λέξης	
ξυρά-	
αλοι-	
απογρα-	
διαγρα-	
τσουλού-	
χωρά-	
χρυσά-	
ελά-	
διατρο-	
κορυ-	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Πρόσθεσε το -θα στο τέλος της λέξης	
ψά-	
όρني-	
γαβά-	

Πρόσθεσε το -θο στο τέλος της λέξης	
αγα-	
ορ-	
αλέ-	
ακολου-	
παρακολου-	

Πρόσθεσε το -θι στο τέλος της λέξης	
καλά-	
παραμύ-	
ρεβί-	
αγκά-	
βα-	
κολοκύ-	
σπα-	

Δραστηριότητα 12: Αντικατάσταση φωνημάτων/συλλαβών.

Περιγραφή: Βγάλε μία, βάλε άλλη. Δουλεύουμε όπως στη δραστηριότητα «Βγάλε τη συλλαβή». Η μόνη διαφορά είναι ότι την αφαίρεση συλλαβής ακολουθεί η αντικατάστασή της από κάποια άλλη συλλαβή. Η νέα λέξη που προκύπτει μπορεί να έχει νόημα ή όχι. Οι συλλαβές που αντικαθιστούμε πρέπει να βρίσκονται σε όλες τις θέσεις μέσα σε μια λέξη.

Οδηγία: Βγάλε τη συλλαβή που σου ζητάω σε κάθε περίπτωση και βάλε μια άλλη που θα σου λέω.

Βγάλε το -φα από την αρχή των λέξεων και βάλε -θα

φαρμακείο	
φαντασία	
φασολάδα	
φασαρία	
φανερό	
φάντασμα	
φάκα	
φαβορίτα	
φανατικός	
φανέλα	

Βγάλε το -φε από την αρχή των λέξεων και βάλε -θε

Φεβρουάριος	
φεγγάρι	
φέξη	
φερμουάρ	
φέτα	
φέρομαι	
φέτος	
φεύγω	
φέσι	
φερετζές	

Βγάλε το -φι από την αρχή των λέξεων και βάλε -θι

φύλλο	
φουσαρμόνικα	
φιτίλι	
φιγούρα	
φίκος	
φίλαθλος	
φιλοξενία	
φυλαχτό	
φινέτσα	
φιλοδοξώ	

<u>Βγάλε το -φο από την αρχή των λέξεων και βάλε -θο</u>	
φωτιά	
φοράδα	
φόβος	
φόρμα	
φωτεινός	
φώκια	
φώτα	
φόρεμα	
φορτηγό	
φωτοβολίδα	

<u>Βγάλε το -φου από την αρχή των λέξεων και βάλε - θου</u>	
φούστα	
φουλάρι	
φουγάρο	
φούντα	
φούρκα	
φούρνος	
φουσκάλα	
φουρτούνα	
φουκαράς	
φουντούκι	

Βγάλε το -φα από τη μέση των λέξεων και βάλε -θα

καφάσι	
έφαγα	
νιφάδα	
νούφαρο	
στεφάνι	
απόφαση	
βλεφαρίδα	
εγκέφαλος	
επιφάνεια	
επικεφαλίδα	

Βγάλε το -φε από τη μέση των λέξεων και βάλε -θε

ζοφερός	
κουφέτο	
ανώφελο	
αφαίρεση	
ατμόσφαιρα	
καφετέρια	
τουφέκι	
τρυφερό	
ποδόσφαιρο	
υποφέρω	

Βγάλε το -φι από τη μέση των λέξεων και βάλε -θι

αφίσα	
γέφυρα	
αναφιλητό	
απόφοιτος	
γλειφιτζούρι	
γραφείο	
διαφήμιση	
εξώφυλλο	
εφημερίδα	
ζωγραφική	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

<u>Βγάλε το -φο από τη μέση των λέξεων και βάλε -θο</u>	
αφορμή	
λεωφορείο	
σιφόνι	
ανηφόρα	
μεταφορά	
εφορία	
επιφώνημα	
τυφώνας	
τηλέφωνο	
προφορά	

<u>Βγάλε το -φου από τη μέση των λέξεων και βάλε -θου</u>	
σαπουνόφουσκα	

Βγάλε το -φα από το τέλος των λέξεων και βάλε -θα

λούφα	
καράφα	
τούφα	
τρούφα	
χούφτα	
άλφα	
γκάφα	

Βγάλε το -φε από το τέλος των λέξεων και βάλε -θε

καφέ	
------	--

Βγάλε το -φι από το τέλος των λέξεων και βάλε -θι

βαφή	
ράφι	
ξυράφι	
τροφή	
κέφι	
γιατροσόφι	
γραφή	
κορυφή	
τσουλούφι	
χωράφι	

Βγάλε το -φο από το τέλος των λέξεων και βάλε -θο

άγραφο	
σύννεφο	
κρυφό	
γρίφο	
γοφό	

Βγάλε το -θα από την αρχή των λέξεων και βάλε -φα

θάλασσα	
θάμνος	
θάρρος	
θαμπό	
θάλαμος	
θαύμα	

Βγάλε το -θε από την αρχή των λέξεων και βάλε -φε

θεός	
θέρος	
θεμέλιο	
θερισμός	
θετικός	
θεραπεία	
θεατής	
θέατρο	
θεόρατος	
θεωρία	

Βγάλε το -θι από την αρχή των λέξεων και βάλε -φι

θυμάρι	
θείος	
θυμός	
θήκη	
θήραμα	
θύτης	
θυμάμαι	
θυσία	
θυρίδα	
θηλασμός	

Βγάλε το -θο από την αρχή των λέξεων και βάλε -φο

θολό	
θωρακίζω	
θόρυβος	

<u>Βγάλε το –θα από τη μέση των λέξεων και βάλε –φα</u>	
κιθάρα	
καθαρό	
αισθάνομαι	
πιθανό	
ιθαγενής	
καθαρεύουσα	
κριθάρι	
λήθαργος	
σπιθαμή	
καθαριστήριο	

<u>Βγάλε το –θε από τη μέση των λέξεων και βάλε –φε</u>	
διθέσιο	
νουθετώ	
πουθενά	
εθελοντής	
έκθεση	
απόθεμα	
επίθετο	
κάθετος	
πεθερά	
υπόθεση	

<u>Βγάλε το –θι από τη μέση των λέξεων και βάλε –φι</u>	
ψίθυρος	
μάθημα	
πίθηκος	
αληθινό	
επιθυμία	
ηθική	
καθηγητής	
παράθυρο	
πάθηση	
σύνθημα	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

<u>Βγάλε το –θο από τη μέση των λέξεων και βάλε –φο</u>	
κάθομαι	
καθόλου	
ανθοδοχείο	
καθορίζω	
Μαραθώνας	
περιθώριο	
στρουθοκάμηλος	

<u>Βγάλε το –θου από τη μέση των λέξεων και βάλε –φου</u>	
βαθούλωμα	
ενθουσιάζω	
ρουθούνι	

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

<u>Βγάλε το –θα από το τέλος των λέξεων και βάλε –φα</u>	
ψάθα	
όρνια	
γαβάθα	
κολοκύθα	

<u>Βγάλε το –θε από το τέλος των λέξεων και βάλε –φε</u>	
κάθε	

<u>Βγάλε το –θι από το τέλος των λέξεων και βάλε –φι</u>	
καλάθι	
παραθύθι	
αγκάθι	
άλλοθι	
βαθύ	
σπαθί	
κολοκύθι	

<u>Βγάλε το –θο από το τέλος των λέξεων και βάλε –φο</u>	
βυθό	
ποθώ	
αγαθό	
ορθό	
ύπαιθρο	

Δραστηριότητα 13: Σωστή φωνολογική επιλογή της κατάλληλης συλλαβής.

Περιγραφή: Δίνουμε στο παιδί ορισμένες εικόνες οι οποίες έχουν από κάτω κάποιες γραμμούλες που συμβολίζουν τις συλλαβές της εκάστοτε λέξης. Οι γραμμούλες είναι όλες συμπληρωμένες εκτός από αυτή που περιέχει το φώνημα στόχο που είναι επίτηδες κενή έτσι ώστε να τη συμπληρώσει το παιδί με την κατάλληλη συλλαβή.

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Οδηγία: Συμπλήρωσε τις κενές γραμμούλες με το κατάλληλο κομματάκι.

κός

δι

τιά

—

λιά

—

κιά

—

στιά

___	κε	λος
-----	----	-----

___	ρά	σι
-----	----	----

___	λαι	να
-----	-----	----

—

νά

ρι

—

σό

λι

—

ρε

μα

στε

νι

δελ

νι

στα

λι

τη	λέ	___	νο
----	----	-----	----

πορ	το	___	λι
-----	----	-----	----

γλει	___	τζού	ρι
------	-----	------	----

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

ε	λέ	___	ντας
---	----	-----	------

ρα	δι	ό	___	νο
----	----	---	-----	----

λε	ω	___	ρεί	ο
----	---	-----	-----	---

ε

λά

σύν

νε

—	λασ	σα
---	-----	----

—	σαυ	ρός
---	-----	-----

κι	—	ρα
----	---	----

πί

κος

πα

ρά

ρο

κο

λο

κύ

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

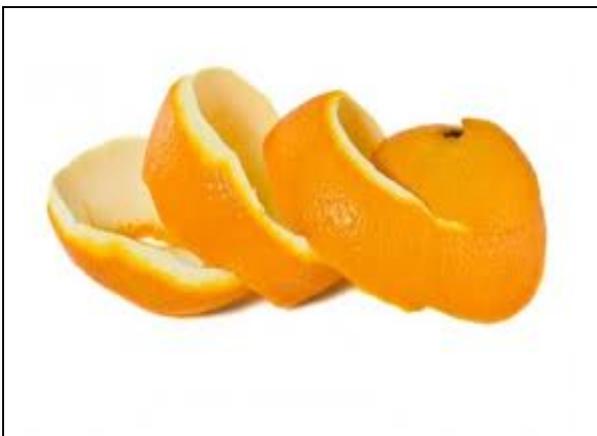
Οδηγία: Συμπλήρωσε στις γραμμούλες τις φωνούλες που λείπουν.

—	τ	ε	ρ	ό
---	---	---	---	---

—	ύ	λ	λ	ο
---	---	---	---	---

—	λ	ο	ύ	δ	α
---	---	---	---	---	---

— ε γ γ ά ρ ι

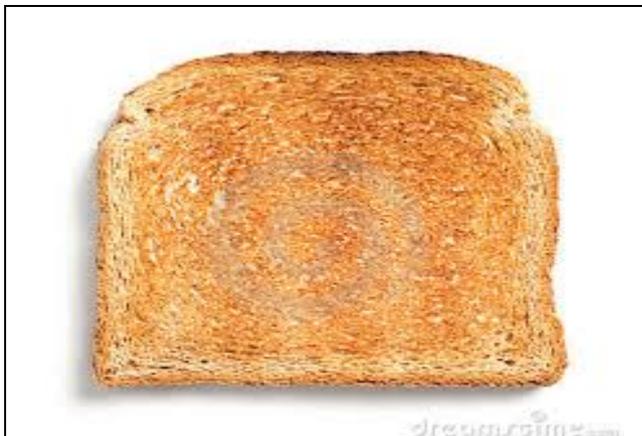
— ρ ά ο υ λ α

— ο ρ τ η γ ό

— λ ι τ ζ ά ν ι

— ρ υ γ α ν ι ά

σ — ε ν τ ό ν α

σ	—	ρ	α	γ	ί	δ	α
---	---	---	---	---	---	---	---

σ	—	ο	υ	γ	γ	ά	ρ	ι
---	---	---	---	---	---	---	---	---

___ ρ α ν ί ο

τ σ ο υ λ ή ___ ρ α

κ α ___ ρ έ φ τ η ς

α ν _ ο δ ο χ ε ί ο

_ ε ρ μ ό μ ε τ ρ ο

_ α υ μ α σ τ ι κ ό

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 14: Διάκριση φ – θ.

Περιγραφή: Στο σημείο αυτό πλέον το παιδί είναι σε θέση να διακρίνει το φ από το θ και αντίστροφα και να συμπληρώσει ορισμένες λέξεις που του δίνονται με το κατάλληλο φώνημα.

Οδηγία: Συμπλήρωσε τα κενά με φ ή θ.

_αρμακείο	βυ_ός	α_ρόλουτρο	γέ_υρα
_ουντούκι	κά_ομαι	_ωτιά	_είος
μά_ημα	_όρα	_άρος	αλή_εια
_έατρο	ρεβί_ι	_ούστα	_εολόγος
_αντασία	διατρο_ή	_ερμόμετρο	_υσικός
βοή_εια	_ετικός	_άκα	_υρίδα
πρω_υπουργός	_έτα	σ_άλμα	άν_ηση
_ωτοτυπία	_άμνος	_αντάρος	_άρδος
αί_ουσα	άρ_ρο	_άλασσα	ραδιό_ωνο
_ρόνος	γιατροσό_ι	_υσαρμόνικα	_έρμανση
στα_μός	_ωνή	_αινόμενο	έλκη_ρο
ε_ημερίδα	_άρσα	_ήραμα	επί_εση
Ζωγρα_ική	_ούσκα	_έση	ά_λημα
_ολό	πρωτά_λημα	ράμ_ος	διά_εση
_ιστίκι	_ήκη	ζωύ_ιο	υπό_εση
_ούρνος	_ύελλα	_ουλάρι	κου_έτο
επί_ετο	_άντασμα	_έληση	_εύγω
γενέ_λια	πρόσ_εση	καρ_ίτσα	επι_υμία
_ίλτρο	βά_ομαι	αερό_ερμο	κα_ετέρια
τσουλού_ι	_άρμα	_αμπό	κα_άσι
_εραπεία	κα_όλου	_τηνός	σ_ήκα
_άρρος	ελά_ι	_ανάρι	_ίδι
κατά_αση	_ουγάρο	βιβλιο_ήκη	κατεύ_υνη
τριαντά_υλλο	_υμός	_εόρατος	παραμύ_ι
_αγούρα	ύ_ος	_άτσα	συμπα_ητικός
α_ίσα	_ηλυκό	αν_οδοχείο	_ουντωτός
_τερούγα	ψά_α	ρου_ούνι	στα_ίδα
_εωρία	τρι_ύλλι	_έτος	_ερμίδα
_ανταχτερός	_άτην	καλά_ι	κε_αλαίο
κε_τές	_ιλοσοφία	_υμάμαι	αγκά_ι

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

κι_άρα	στα_ύλι	_όρυβος	_έρομαι
_έρνω	_έγγω	ρυ_μικός	νι_άδα
_θινόπωρο	έκ_εση	έ_αγα	_λοξενία
εν_ουσιασμός	_ασολάδα	τρό_ιμα	κρι_άρι
_ιλέτο	_ακίδα	σκηνο_εσία	μέ_οδος
α_ορμή	_ερμοκρασία	_ιλόζωος	διέυ_υνση
συμμα_ητής	κατη_όρα	_αγοπότη	μυ_ιστόρημα
_ελλός	_υτό	αισ_άνομαι	ορ_ογραφία
πορτο_όλι	ατμός_αιρα	στε_άνι	πρό_εση
_αγητό	αρί_μηση	_ορώ	παρά_υρο
πλη_υντικός	ελέ_αντας	_ρανίο	_ύκι
βα_μός	_άρμακο	γεωγρα_ία	ακολου_ώ
_ροντίδα	τσουλή_ρα	βά_τιση	γκο_ρέτα
επικε_αλίδα	_ακή	αλη_ινός	όρ_ιος
σ_εντόνα	_υσία	_ωνήεν	γλει_ιτζούρι
προσπά_εια	_ιλί	_ύλλο	βα_ύ
ευ_ύ	_έμα	_ουσκάλα	γαβά_α
_λούδα	μύ_ος	_αύμα	_ούντα
του_έκι	απο_ήκη	ε_νικός	_λόγα
αγα_ό	_άκελος	σ_υρί	_λογέρα
στα_μός	εξώ_υλλο	_ουρτούνα	_όβος
_ρουρός	_ύλακας	η_αίστειο	κα_ρέφτης
_υτοφάγος	_ώκια	σπα_ί	στα_ερός
σι_όνι	σ_ουγγάρι	_αράγγι	_εβρουάριος
μισ_ός	_ησαυρός	επι_άνεια	που_ενά
βα_μολογία	_ράουλα	_υλαχτό	τοπο_ετώ
_ανέλα	παρακολου_ώ	_εγγάρι	_ωλιά
_λουρί	_ιγούρα	_άλαινα	_ερμοκήπιο
_ούξια	τηλέ_ωνο	ξα_νικά	μέγε_ος
ορ_ό	_αράσι	_ρύδι	_όρος
_οιτητής	κε_άλι	_ύση	ανά_εση
σύμ_ωνο	γρα_είο	_άλαμος	σ_ραγίδα
βλε_αρίδα	χαρτο_ύλακας	γρο_ιά	_τυάρι
συνή_εια	_ασαρία	δια_ήμιση	_ρυγανιά
_ουστάνι	λε_τά	κολοκύ_ι	_ίκος
_ιτίλι	ποδόσ_αιρο	_τέρνα	ξαν_ό
_υτρώνω	άν_ρωπος	σ_αίρα	_ώτα
ενδια_έρον	_υσαλίδα	_ανερό	_αυμαστικό
_υτρώνω	_ερμός	_εατής	α_αίρεση

Φωνολογική αποκατάσταση «φ-θ»

Δραστηριότητα 15: Αυτόματη παραγωγή λέξεων από τα φωνήματα στόχο.

Περιγραφή: Εφόσον το παιδί έχει περάσει πλέον από τις προηγούμενες δραστηριότητες και έχει κατακτήσει τα φωνήματα στόχους, μπορεί πια να παράγει αυτόματα όταν του ζητηθεί λέξεις σχετικές με τα φωνήματα που έχει κατακτήσει.

Οδηγία: Διάβασε τις παρακάτω συλλαβές και σχημάτισε λέξεις από αυτές.

φα	φε	φι	φο	φου
----	----	----	----	-----

φθ	φλ	φρ	φτ
----	----	----	----

θα	θε	θι	θο
----	----	----	----

θλ	θν	θρ
----	----	----

Δραστηριότητα 16: Ενίσχυση της ικανότητας ανάκλησης φωνολογικών πληροφοριών (ταχείας ονομασίας).

Περιγραφή: Το παιδί βλέπει μια φωτογραφία με 7 αντικείμενα που αρχίζουν με το φώνημα στόχο, για 20''. Μετά θα έχει στη διάθεσή του 20'' για να πει όσα περισσότερα θυμάται. Τέλος, μέσα σε 20'' πρέπει να πει όσα περισσότερα αντικείμενα μπορεί από το φώνημα στόχο (φ-θ).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μελέτη της φωνολογικής ανάπτυξης του παιδιού έχει μια πολλαπλή σημασία. Είναι καταρχήν ενδεικτική της κατάκτησης γλωσσικών γνώσεων, αφού μέσα από τον ειδικό τομέα της φωνολογίας βλέπουμε και την ιδιαίτερη οργάνωση της γλώσσας σε ένα σύστημα γνώσεων καθώς και το τι σημαίνει μάθηση ενός τέτοιου συστήματος. Είναι επίσης ενδεικτική για όλη τη μελέτη της ανάπτυξης του παιδιού, αφού διαφαίνεται στην προκείμενη περίπτωση πιο καθαρά το πώς ενδεχομένως αλληλεπιδρά η βιολογική υποδομή του οργανισμού με τα γλωσσικά ερεθίσματα του περιβάλλοντος για να οικοδομηθεί ένα αφηρημένο σύστημα γνώσεων. Έχει ακόμη ιδιαίτερη σημασία για την εκπαίδευση, αφού η διδασκαλία/μάθηση της ανάγνωσης και γραφής έχει άμεση σχέση με τις φωνολογικές γνώσεις των παιδιών, και κυρίως με τις συνειδητές γνώσεις και την κατάτμηση των γλωσσικών μονάδων με σημασία, που είναι οι λέξεις και οι φράσεις, σε μονάδες χωρίς σημασία, που είναι τα φωνήματα.

Συμπερασματικά, δεν πρέπει λοιπόν ποτέ να ξεχνάμε ότι το κάθε παιδί έχει το δικό του ρυθμό και σχήμα λόγου (τρόπος διατύπωσης) όπως για τη σωματική και κινητική του εξέλιξη. Τα παιδιά πρέπει να χαίρονται με την παραγωγή φωνών πριν τις χρησιμοποιήσουν σε λέξεις. Και αργότερα που φτιάχνουν λέξεις συνεχίζουν να βρίσκουν ευχαρίστηση στο να παράγουν φωνές ακόμα και όταν δεν έχουν κάτι να εκφράσουν. Επίσης, πολλά παιδιά δεν έχουν ολοκληρώσει την εξέλιξη του φωνολογικού τους συστήματος μέχρι την ηλικία των 7;06-8 χρονών. Ένα μικρό παιδί έχει το δικαίωμα να τραυλίζει, να επαναλαμβάνει, να διστάζει, χωρίς να το διορθώνει κάποιος. Η σωστή παρέμβαση δεν είναι να του λέτε ότι αυτό που είπε είναι λάθος, αλλά να του δίνεται το σωστό ερέθισμα, γιατί τα παιδιά πρέπει να ακούν την κατάλληλη ομιλία για να γίνουν καλοί ομιλητές. Τέλος, είναι πολύ σημαντικό να του δίνεται η ευκαιρία να αποτελεί ενεργό μέλος στις οικογενειακές συζητήσεις, όπου απαιτούμε και σεβόμαστε την γνώμη του σε οικογενειακά ζητήματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1) Μουδατσάκης Τηλέμαχος Ε. (2000,2002). Η ορθοφωνία στο θέατρο και την εκπαίδευση: Στοιχεία φωνητικής και μέθοδος αγωγής του λόγου. Εκδόσεις Εξάντας.
- 2) Νικολόπουλος Δημήτρης (2008). Γλωσσική Ανάπτυξη και Διαταραχές. Αθήνα, εκδόσεις Τόπος.
- 3) Ράντος Ηλίας Αντ. (1992). Έτσι γράφω και διαβάζω, πρώτο μέρος. Σέρρες, εκδόσεις Ράντος Ηλίας Α.
- 4) Καμπανάρου Μαρία (2007). Διαγνωστικά Θέματα Λογοθεραπείας. Αθήνα, εκδόσεις Έλλην.
- 5) Αθανασιάδη Έφη (2001). Η Δυσλεξία και πως αντιμετωπίζεται. Αθήνα, εκδόσεις Καστανιώτη.
- 6) Ηλιάδη Θ., Μεταξά Σ., Ψηφίδη Α. (1988). Διαταραχές ακοής και ομιλίας στα παιδιά. Θεσσαλονίκη, εκδόσεις University Studio Press.
- 7) Τσιναρέλης Γιώργος Σ. (2011). Μια πρόταση ένταξης παιδιών με προβλήματα ακοής. Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη.
- 8) Οκαλίδου Αρετή. (2002). Βαρηκοΐα – Κώφωση: Μελέτη της παραγωγής του λόγου και θεραπευτική παρέμβαση. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 9) Πήτα Ρ. (1998). Ψυχολογία της Γλώσσας. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 10) Παντελιάδου Σ. (2000). Μαθησιακές δυσκολίες και Εκπαιδευτική πράξη – τι και γιατί. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 11) Κουδουμνάκης Μανώλης και επιστημονικοί συνεργάτες (2008). Σχιστίες του γναθοπροσωπικού συστήματος – υπερωϊοσχιστίες και χειλεοσχιστίες. Αθήνα, εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης.
- 12) Καρπαθίου Χ. Εμμ, Καρπαθίου Π.Σ. Εμμ. (1993). Κλινική νευροψυχολογία νευρογλωσσολογία. Αθήνα, εκδόσεις Έλλην.

- 13) Πρακτικά 4^{ου} συνεδρίου του Πανελληνίου Συλλόγου Ειδικών στις διαταραχές του λόγου (1999). Βαρηκοΐα – Κώφωση στην παιδική και εφηβική ηλικία. Τόμος Α ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 14) Αναστασίου Δημήτρης (1998). Δυσλεξία: Θεωρία και έρευνα, όψεις πρακτικής: Θεωρητικά, Διαγνωστικά και Ερευνητικά ζητήματα. Τόμος 1. Αθήνα, εκδόσεις Ατραπός.
- 15) Εξαρχάκος Γεώργιος (2001). Φυσιοπαθολογία της φωνής. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 16) Συλλογικό έργο: Γκαρή Α., Δημάκος Γ., Μαριδάκη – Κασσωτάκη Α., Ματσόπουλος Α., Μόττη – Στεφανίδη Φ., Μπίμπου – Νάκου Ι., Νικολόπουλος Δ., Πολυχρόνη Φ., Ράλλη Α., Στογιαννίδου Α., Χατζηχρήστου Χ., (2006). Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες Δυσλεξία: Ταξινόμηση, αξιολόγηση και παρέμβαση. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 17) Κασσέρης Χρήστος (2002). Η δυσλεξία: Θεωρητική προσέγγιση, παιδαγωγική αντιμετώπιση. Αθήνα, εκδόσεις Σαββάλας.
- 18) Ελληνική επιμέλεια: Ταφιάδης Διονύσης, Ψωμόπουλος Διομήδης (2010). Οδηγός σχεδιασμού λογοθεραπευτικής παρέμβασης. Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Ρόδων.
- 19) Κατή Δήμητρα (1992). Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί. Αθήνα, εκδόσεις Οδυσσεάς.
- 20) Αδαμόπουλος Παύλος Ν. (2002). Δυσλεξία και πώς να προστατέψετε το παιδί σας από την απειλή της. Αθήνα, εκδόσεις Σαββάλας.
- 21) Ελληνική επιμέλεια: Παπαδάτος Γιάννης (2003). Δυσλεξία εγχειρίδιο για ειδικούς – Δεύτερη έκδοση. Αθήνα, εκδόσεις Παρισιάνου Α.Ε.
- 22) Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών: Βλασσοπούλου Μ., Γιαννετοπούλου Α., Διαμαντή Μ., Κιρπότην Λ., Λεβαντή Ε., Λευθήρη Κ., Σακελλαρίου Γ. (2007). Γλωσσικές Δυσκολίες και γραπτός λόγος στο πλαίσιο της σχολικής μάθησης. Αθήνα, εκδόσεις Γρηγόρη.

- 23) Μπάνος Μάρκος (1996). Πρώτη γραφή και ανάγνωση 3^{ος} τόμος. Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη.
- 24) Μαυρομάτη Δώρα (1995). Η κατάρτιση του προγράμματος αντιμετώπισης της δυσλεξίας. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 25) Καραγιάννης Βασίλης Γ. (1995). Διορθωτική αγωγή και επανάληψη πρώτης ανάγνωσης και γραφής (Α Δημοτικού). Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη.
- 26) Χορτιάτη Θέτη (2002). Λεξοσκανταλιές. Αθήνα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- 27) Marina Nespor (1999). Φωνολογία. Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη.
- 28) Άρλετ Μπουρσιέ (1997). Αντιμετώπιση της δυσλεξίας. Αθήνα, εκδόσεις Κέδρος.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- 1) Peter V. Paul (1984). Language and Deafness. College – Hill Press.
- 2) Dodd Barbara (2005). The differential diagnosis and treatment of children with speech disorder. London, Whurr Publishers.
- 3) Ray D. Kent and Charles Read (2002). The Acoustic analysis of speech. Singular Thomson Learning.
- 4) Lesley Mandel Morrow (2007). Developing Literacy in preschool. New York, The Guilford Press.
- 5) Carol Vukelich, James Christie, Billie Enz (2012). Helping Young Children Learn Language and Literacy: Birth Through Kindergarten. Allyn and Bacon.
- 6) Lea M. McGee, Donald J. Richgels (2003). Designing early literacy programs: strategies for at-risk preschool and kindergarten children. New York, The Guilford Press.
- 7) James P. Byrnes and Barbara A. Wasik (2009). Language and literacy development: what educators need to know. New York, The Guilford Press.
- 8) Debbie Feit, Heidi M. Feldman (2007). The Parents Guide to Speech and Language Problems. McGraw Hill Professional.

- 9) Rhea Paul (2007). Language disorders from infancy through adolescence. United States Mosby Elsevier.
- 10) Hedge M.N. (2009). Communication disorders. Usa Thomson, Delmar Learning.
- 11) Peter Ladefoged (2011, 2006, 2001). A Course in Phonetics. Wadsworth Cengage Learning.
- 12) Stanley A. Goldberg (1997). Clinical Skills for Speech-language Pathologists. London, Singular Publishing Group.
- 13) Linda Rammage, Murray Morrison, Hamish Nichol (2001). Management of the voice and its disorders. Canada, Singular Thomson Learning.
- 14) S. Jay Kuder (2013). Teaching students with language and communication disabilities. Pearson Education.
- 15) Elizabeth V. Hume and Keith Johnson (2001). The role of speech perception in phonology. Academic Press.
- 16) Ken Pugh and Peggy McCardle (2011). How children learn to read. New York, Psychology Press.
- 17) Candace L. Goldsworthy (2003). Developmental reading disabilities: A language based treatment approach. Canada, Thomson Delmar Learning.
- 18) Stampe D. (1979). A dissertation on natural phonology. New York, Garland.